

การดำเนินงานและปัญหาการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้
สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ช่วงชั้นที่ 3 และ 4

นายกิตติศักดิ์ ถักขณา

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา ภาควิชาหลักสูตร การสอนและเทคโนโลยีการศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2548

ISBN 974-53-2592-9

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

OPERATION AND PROBLEMS OF SCHOOL-BASED CURRICULUM DEVELOPMENT IN
THE SOCIAL STUDIES, RELIGION AND CULTURE SUBJECT GROUP AT THE
SECONDARY EDUCATION LEVEL

Mr. Kittisak Laksana

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Education Program in Teaching Social Studies

Department of Curriculum, Instruction, and Educational Technology

Faculty of Education

Chulalongkorn University

Academic Year 2005

ISBN 974-53-2592-9

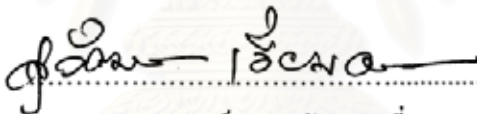
หัวข้อวิทยานิพนธ์   การดำเนินงานและปัญหาการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการ
เรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ช่วงชั้นที่ 3 และ 4
โดย   นายกิตติศักดิ์ ลักษณ์
สาขาวิชา   การสอนสังคมศึกษา
อาจารย์ที่ปรึกษา   ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วลัย พานิช

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยรับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโท

..... คณบดีคณะครุศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.พอทธี ศิริบรรณพิทักษ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุวัฒนา เอี่ยมอรพรรณ)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วลัย พานิช)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัชนิกร หงส์พนัส)

สภาบัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กิตติศักดิ์ ลักษณ์ษา: การดำเนินงานและปัญหาการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้
สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ช่วงชั้นที่ 3 และ 4 (OPERATION AND PROBLEMS OF
SCHOOL-BASED CURRICULUM DEVELOPMENT IN THE SOCIAL STUDIES, RELIGION
AND CULTURE SUBJECT GROUP AT THE SECONDARY EDUCATION LEVEL)
อาจารย์ที่ปรึกษา: ผศ.ดร.วัลย์ พานิช, 132 หน้า, ISBN 974-53-2592-9

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการดำเนินงานและปัญหาการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ช่วงชั้นที่ 3 และ 4 ในโรงเรียนที่เริ่มใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ในปีการศึกษา 2546 โดยมีผู้ให้ข้อมูล คือ หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ จำนวน 278 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามจำนวน 1 ชุด วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. การดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่จัดทำหลักสูตรพร้อมกันในทุกระดับชั้น โดยใช้ระยะเวลา 1-6 เดือนในการพัฒนาหลักสูตรมากที่สุด มีครูในกลุ่มสาระมีส่วนร่วมมากที่สุดในทุกขั้นตอนของการจัดทำสาระของหลักสูตร ส่วนหัวหน้ากลุ่มสาระมีส่วนร่วมมากที่สุดในการเตรียมความพร้อมและการตรวจสอบหลักสูตร

1.1 ด้านการเตรียมความพร้อม โรงเรียนส่วนใหญ่มีการเตรียมความพร้อมโดยการวางแผนการดำเนินงาน การพัฒนาความรู้ความสามารถในการพัฒนาหลักสูตร การสำรวจสารสนเทศพื้นฐาน และการสร้างแรงจูงใจ

1.2 ด้านการจัดทำสาระของหลักสูตร โรงเรียนเกือบทุกโรงมีการจัดทำสาระของหลักสูตรตามขั้นตอนที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดไว้โดยปรับใช้จากเอกสารรายละเอียดสาระการเรียนรู้แกนกลาง รวมทั้งนำเรื่องชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดทำเป็นสาระการเรียนรู้ มีการกำหนดเวลาและจำนวนหน่วยกิตตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดโดยในระดับช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนจัดชั่วโมงเรียนขั้นต่ำของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ อย่างน้อย 160 ชั่วโมงต่อปี มากที่สุด ส่วนในระดับช่วงชั้นที่ 4 จัดหน่วยกิตขั้นต่ำของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ แผนการเรียนทางวิทย์เฉลี่ย 10.48 หน่วยกิต แผนการเรียนทางศิลป์เฉลี่ย 13.02 หน่วยกิต โรงเรียนจัดสาระการเรียนรู้ในหลักสูตรรายวิชาในช่วงชั้นที่ 3 ในลักษณะรวมทั้ง 5 สาระในวิชาเดียวกันมากที่สุด ส่วนในช่วงชั้นที่ 4 จัดสาระการเรียนรู้ในลักษณะจัดแยกเป็นรายวิชาตามสาระทั้ง 5 มากที่สุด โรงเรียนส่วนใหญ่มีการจัดทำหน่วยการเรียนรู้ทั้งแบบแยกตามสาระ บูรณาการในกลุ่มสาระ และระหว่างกลุ่มสาระ อีกทั้งมีการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้และมีการปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้

1.3 ด้านการตรวจสอบหลักสูตร โรงเรียนส่วนใหญ่มีการตรวจสอบความครบถ้วนและความเชื่อมโยงของหลักสูตรตามมาตรฐานและสาระการเรียนรู้ และตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาหลักสูตร

2. ปัญหาการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ พบว่า โรงเรียนประสบปัญหาในการเตรียมความพร้อมและการตรวจสอบหลักสูตร ส่วนด้านการจัดทำสาระของหลักสูตรเป็นปัญหาน้อย

ภาควิชา หลักสูตร การสอนและเทคโนโลยีการศึกษา

ลายมือชื่อนิสิต.....กิตติศักดิ์ ลักษณ์ษา.....

สาขาวิชา การสอนสังคมศึกษา

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....วัลย์ พานิช.....

ปีการศึกษา 2548

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

4683654827: MAJOR TEACHING SOCIAL STUDIES

KEY WORD: SOCIAL STUDIES SUBJECT GROUP/ SCHOOL-BASED CURRICULUM DEVELOPMENT

KITTISAK LAKSANA: OPERATION AND PROBLEMS OF SCHOOL-BASED CURRICULUM DEVELOPMENT IN THE SOCIAL STUDIES, RELIGION AND CULTURE SUBJECT GROUP AT THE SECONDARY EDUCATION LEVEL. THESIS ADVISOR: ASST. PROF. WALAI PANICH, D.Ed., 132 pp. ISBN 974-53-2592-9

The purpose of this research was to study operation and problems of school-based curriculum development in the social studies, religion and culture subject group at the secondary education level in school implementing Basic Education Curriculum B.E 2544 in B.E 2546 academic year. The samples who were the informants were 278 heads of social studies subject group. The research instrument was a set of questionnaire. The collected data were analyzed by frequencies, percentage, means of arithmetic and standard deviation. The results of the research were as follows:

1. Operation of school-based curriculum development in the social studies, religion and culture subject group: it was found that most of the schools developed curriculum at all levels at the same time and spent 1-6 months in the process of curriculum development. Teachers had involved in every stage of curriculum organization process. Heads of social studies subject group involved mostly in stage of curriculum preparation and curriculum evaluation.

1.1 The curriculum preparation stage: most of the schools prepared for curriculum development by planning, developing staff's curriculum development competencies, survey of basic information and stimulating motivation.

1.2 The curriculum organization stage: most of the schools organized curriculum content in accordance with the procedures of the Ministry of Education. Schools adapted core curriculum content to be implemented in school social studies content and community and local wisdom were included in school-based curriculum. Time allocation and numbers of credits are fixed according to the Ministry of Education: 160 hours per year and minimum credits for science and arts programs were 10.48 and 13.02 credits consequently. Most of the schools organized curriculum content by combining 5 substances at lower secondary level while separate subject based on 5 substances were organized at upper secondary level. Units of teaching were organized in various approaches: separate discipline, integration within discipline and across-discipline areas. Lesson-plans were designed in advance and then follow-up by the improvement of lesson-plans.

1.3 The curriculum evaluation stage: most of the schools evaluated the completion and alignment of social studies school-based curriculum with social studies learning standards and including content reliability.

2. The problems of the operation of school-based curriculum development in the social studies, religion and culture subject group: there were most problem in the curriculum preparation and curriculum evaluation stages but there was less problem in curriculum organization.

Department Curriculum, Instruction and Educational Technology

Field of study Teaching Social Studies

Academic year 2005

Student's signature... *Kittisak L.* .....

Advisor's signature... *Walai Panich* .....

Co-advisor's signature.....

กิตติกรรมประกาศ

ก่อนสิ่งอื่นใดต้องกราบขอบพระคุณท่าน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วลัย พานิช ผู้เป็นทั้งที่ปรึกษาทางวิชาการและที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่คอยให้ความช่วยเหลือ ให้คำปรึกษา แนะนำสารัตถะประโยชน์ต่างๆ ตลอดจนตรวจแก้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ด้วยความอดทนและเมตตาอย่างมีรู้จักเห็นคเห็นน้อยจนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ได้ด้วยดี มากไปกว่านั้นอาจารย์ยังเป็นต้นแบบทางวิชาการและเป็นผู้สร้างสีสันและความหมายให้กับการเรียนการสอน “สังคมศึกษา” ได้อย่างน่าประทับใจมิรู้ลืม

กราบขอบพระคุณท่าน รองศาสตราจารย์ ดร.สุวัฒนา เอี่ยมมอรพรรณ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และท่านผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัชนิกร หงส์พนัส กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่คอยสอบถามความคืบหน้า ให้คำแนะนำ ตลอดจนแก้ไขวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

กราบขอบพระคุณท่านรองศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ศรี ปาณะกุล, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดวงกมล สิ้นเพ็ง และอาจารย์มาลี โดสกุล ผู้ทรงคุณวุฒิที่สละเวลาอันมีค่าของอาจารย์ในการให้คำปรึกษาและตรวจแก้เครื่องมือให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น รองศาสตราจารย์ ดร.อัมพร ม้าคอง ที่ให้คำแนะนำในการสุ่มตัวอย่าง และที่ลืมไม่ได้ ได้แก่ หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ ของโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ได้กรุณาเสียสละเวลาตอบแบบสอบถามอย่างอดทน และส่งแบบสอบถามกลับคืนผู้วิจัยอย่างตรงเวลา

กราบขอบพระคุณ รศ.ดร.กรรณิการ์ สัจกุล, รศ.ดร.ชนิตา รักษ์พลเมือง, รศ.ดร.ทวิวัฒน์ ปิตยานนท์, รศ.ดร.ทิสนา แจมมณี, รศ.ดร.บุญมี เนียรยอด, รศ.ดร.สมคิด ฉานวังสะ, ผศ.ดร.กมลมนัสขันธ์ บัณฑิตยานนท์, ผศ.ดร.จิตทิพย์ ณ สงขลา, ผศ.ดร.ชื่นชนก ไควินทร์, ผศ.ดร.รัชนิกร หงส์พนัส, ผศ.ดร.วลัย พานิช, ผศ.เสียงทิพย์ สุขศรี, ผศ.อ้อยทิพย์ กรมกุล, อ.ดร.วรวรรณี แกมเกตุ และ อ.อรรถพล อนันตวรสกุล ที่ได้อบรมสั่งสอนให้ผู้วิจัยมีความรู้เพียงพอจนสามารถทำวิทยานิพนธ์นี้ให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

กราบขอบพระคุณและระลึกถึงอาจารย์สุมาลี ภูนนท์ และอาจารย์จันทร์ กันภัย แห่งโรงเรียนกรุงเทพคริสเตียนวิทยาลัยที่สร้างความประทับใจมิรู้คลายเมื่อนึกถึงวันวารที่เรียน “สังคมศึกษา”

ขอบคุณมิตรภาพจากเพื่อนร่วมรุ่นสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษาปี 46' เกศินี ภูณาสวัสดิ์ และศรัณย์พร ฉัตรรัตนา ที่คอยไต่ถามความคืบหน้า ตลอดจนร่วมทุกข์ร่วมสุข และช่วยเหลือกันทางการเรียนด้วยดีตลอดระยะเวลา 3 ปีที่ผ่านมา

ขอบคุณเป็นพิเศษสำหรับรุ่นน้องและรุ่นพี่ ชัยรัตน์ โดศिला และนัทธนี ประสานนาม ที่คอยถามไต่ถามความคืบหน้าและคอยแนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่างๆ ตลอดจนเป็นทั้งเพื่อนร่วมเรียน ร่วมคิด และร่วมพูดคุยถกเถียงในทุกๆ เรื่อง อันนำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าทางจิตตพิสัยและพุทธิพิสัย

และท้ายสุด แต่สำคัญที่สุด ขอกราบขอบพระคุณบิดา-มารดาของผู้วิจัย คุณพ่อสุพล และคุณแม่เอมอร ลักษณะ ที่คอยให้การสนับสนุนทั้งด้านกำลังกาย กำลังใจ และกำลังทรัพย์ ตลอดระยะเวลาการศึกษาอันยาวนานที่ผ่านมาอย่างมีขีดขาดตกบกพร่อง ซึ่งก็คงไม่มีคำใดที่จะสามารถพรรณนาถึงความดีงามนี้ได้อย่างครอบคลุมและครบถ้วน ดังนั้นผู้วิจัยจึงขอมอบคุณูปการที่มีของวิทยานิพนธ์เล่มนี้ให้แก่บิดา-มารดาของผู้วิจัยประหนึ่งเป็นดอกไม้บูชาพระคุณอันยิ่งใหญ่ของบุพการีทั้งสอง

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฌ
สารบัญภาพ.....	ฎ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ในการวิจัย.....	7
ขอบเขตการวิจัย.....	7
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	7
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	9
การพัฒนาหลักสูตร.....	10
มาตรฐานการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544.....	25
การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและ วัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544.....	35
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	46
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	58
การศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	58
การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	58
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	60
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	62
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	63
วิธีเสนอผลวิจัย.....	64

4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	65
ตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไปของสถานศึกษาและหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม.....	66
ตอนที่ 2 การดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคม ศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม.....	68
ตอนที่ 3 ปัญหาการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการ เรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม.....	91
5 สรุปผลการวิจัย การอภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ.....	94
สรุปผลการวิจัย.....	94
อภิปรายผลการวิจัย.....	98
ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย.....	105
รายการอ้างอิง.....	106
ภาคผนวก.....	113
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ.....	114
ภาคผนวก ข แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย.....	116
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	132

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	จำนวนโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง.....	60
2	จำนวนและค่าร้อยละของหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จำแนกตามสถานภาพ.....	66
3	จำนวนและค่าร้อยละของโรงเรียน จำแนกตามจำนวนครูกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และขนาดของโรงเรียน.....	67
4	จำนวนและค่าร้อยละของโรงเรียน จำแนกตามระยะเวลา ช่วงเวลา และลักษณะการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม.....	68
5	จำนวนและค่าร้อยละของโรงเรียนจำแนกตามบุคลากรที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม.....	70
6	จำนวนและค่าร้อยละของโรงเรียนจำแนกตามการเตรียมความพร้อมในการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม.....	73
7	จำนวนและค่าร้อยละของโรงเรียน จำแนกตามรูปแบบการกำหนดเวลาเรียน และจำนวนชั่วโมงเรียนขั้นต่ำของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ที่โรงเรียนจัดให้กับผู้เรียนระดับช่วงชั้นที่ 3.....	77
8	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของจำนวนหน่วยกิตขั้นต่ำของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ที่โรงเรียนจัดให้กับผู้เรียนระดับช่วงชั้นที่ 4 จำแนกตามแผนการเรียน.....	79
9	จำนวนและค่าร้อยละของโรงเรียน จำแนกตามการนำเอกสารรายละเอียดสาระการเรียนรู้แกนกลาง สภาพและปัญหาของชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในกระบวนการพัฒนาหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม.....	80
10	จำนวนและค่าร้อยละของโรงเรียนที่จัดสาระทั้ง 5 สาระของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมในหลักสูตรสถานศึกษาในแต่ละระดับชั้น.....	82
11	จำนวนและค่าร้อยละของโรงเรียนจำแนกตามลักษณะการจัดสาระหลักสูตร.....	84

	ญ
ตารางที่	หน้า
12	86
จำนวนและค่าร้อยละของ โรงเรียนจำแนกตามรูปแบบการเขียนคำอธิบาย รายวิชาและการกำหนดชื่อรายวิชาเพิ่มเติมในลักษณะต่างๆ.....	86
13	87
จำนวนและค่าร้อยละของ โรงเรียน ที่มีการจัดทำหน่วยการเรียนรู้ในลักษณะ ต่างๆ.....	87
14	88
จำนวนและค่าร้อยละของ โรงเรียนที่มีการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้.....	88
15	89
จำนวนและค่าร้อยละของ โรงเรียนจำแนกตามการมอบหมายงาน และการ ประชุม.....	89
16	90
จำนวนและค่าร้อยละของ โรงเรียนจำแนกตามการดำเนินงานและวิธีการตรวจ สอบหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและ วัฒนธรรม.....	90
17	91
ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของ โรงเรียนจำแนกตามปัญหาการ ดำเนินงานด้านการเตรียมความพร้อมในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม.....	91
18	92
ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของ โรงเรียนจำแนกตามปัญหาการ ดำเนินงานด้านการจัดทำสาระของหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการ เรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม.....	92
19	93
ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของ โรงเรียนจำแนกตามปัญหาการ ดำเนินงานด้านการตรวจสอบหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม.....	93

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของ Tyler.....	16
2	รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของ Saylor, Alexander, และ Lewis.....	18

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

นับตั้งแต่ปฏิรูปการศึกษาในสมัยรัชกาลที่ 5 จนถึงปี พ.ศ. 2544 ประเทศไทยได้ประกาศใช้หลักสูตรการศึกษาไปแล้วหลายฉบับ แต่ทุกฉบับนั้นมีความเหมือนกันในฐานะที่เป็นหลักสูตรซึ่งหน่วยงานส่วนกลางจัดทำขึ้นและประกาศใช้ครอบคลุมทั่วทั้งประเทศ ทั้งนี้เพราะหน่วยงานส่วนกลางได้กำหนดตั้งแต่หลักการ จุดมุ่งหมาย โครงสร้าง แนวดำเนินการ คำอธิบาย รายวิชา เวลาในการเรียนการสอน และหน่วยกิตการเรียน ประกอบกับหนังสือเรียนที่จัดพิมพ์ขึ้นทั้งจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนก็ได้กำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม หน่วยการเรียนรู้ตามบทเรียน และเนื้อหาสาระอย่างครบถ้วน ทำให้ครูในสถานศึกษามีบทบาทในด้านการใช้หลักสูตรแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น โดยไม่มีความจำเป็นที่จะต้องสร้างหรือพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาแต่อย่างใด จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2533 ได้เริ่มมีความเปลี่ยนแปลง กล่าวคือ ได้มีการปรับปรุงหลักสูตรมัธยมศึกษาทั้งในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย หลักสูตรที่ปรับปรุงใหม่นี้เปิดโอกาสให้ท้องถิ่น อันได้แก่ โรงเรียน กลุ่มโรงเรียน เขตการศึกษา กรมเจ้าสังกัด/หน่วยงานระดับกรมที่เกี่ยวข้อง ให้มีบทบาทในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นได้ตามที่หลักสูตรกำหนด อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าหลักสูตรจะเปิดกว้างให้พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นได้แต่ครูและบุคลากรในท้องถิ่นก็ยังไม่ได้มีการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นอย่างแพร่หลาย ต่อมาในปี พ.ศ. 2538 กรมวิชาการได้ตีพิมพ์หนังสือเรื่อง “การพัฒนาวิชาสังคมศึกษาให้สอดคล้องกับท้องถิ่นในหลักสูตรระดับมัธยมศึกษา ฉบับปรับปรุงพ.ศ.2533” ซึ่งได้เปิดโอกาสให้ครูสังคมศึกษาสามารถพัฒนาวิชาสังคมศึกษาให้สอดคล้องกับท้องถิ่นได้ใน 5 ลักษณะ คือ การปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมเสริม การปรับรายละเอียดของเนื้อหาสาระ การปรับปรุงหรือเลือกใช้สื่อการเรียนการสอนให้เหมาะสม การจัดทำสื่อการเรียนการสอนขึ้นใหม่ และการจัดทำคำอธิบายรายวิชาหรือรายวิชาเพิ่มเติมขึ้นมาใหม่ (กรมวิชาการ ศูนย์พัฒนาหลักสูตร, 2542) และจากงานวิจัยของเสาวนีย์ เขียวโรจน์ (2544: 95-99) พบว่า ครูสังคมศึกษาดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในลักษณะปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมเสริมมากที่สุดและที่ดำเนินงานน้อยที่สุด คือ การจัดทำคำอธิบายรายวิชาหรือรายวิชาเพิ่มเติม นอกจากนี้ครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่มีปัญหาในเรื่องการขาดความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

อย่างไรก็ตามนับตั้งแต่พระราชบัญญัติการศึกษา พุทธศักราช 2542 ซึ่งเริ่มมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2542 ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำหลักสูตรซึ่งได้ถูกกำหนดไว้ในหมวด 4 มาตรา 27 ที่มีใจความว่า

“ให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ”

“ให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ในวรรคหนึ่งในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ”

(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2546: 15-16)

จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 27 นี้เองที่ทำให้ครูมีภาระหน้าที่ในการจัดทำสาระของหลักสูตรสถานศึกษา ต่อมากระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศให้ใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 แทนหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ทั้งนี้เพราะหลักสูตรเดิมทั้ง 3 ฉบับนั้นได้ใช้มานานกว่า 10 ปี อีกทั้งยังมีข้อจำกัดอยู่หลายประการ คือ การกำหนดหลักสูตรจากส่วนกลางไม่สามารถสะท้อนสภาพความต้องการที่แท้จริงของสถานศึกษาและท้องถิ่น การจัดทำหลักสูตรและการสอนในด้านคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และภาษาต่างประเทศยังไม่มีคุณภาพเท่าที่ควร การนำหลักสูตรไปใช้ยังไม่สามารถสร้างพื้นฐานในการคิด วิธีการเรียนรู้ ให้คนไทยมีทักษะในการจัดการและทักษะในการดำเนินชีวิต สามารถเผชิญปัญหาสังคมและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้อย่างมีประสิทธิภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545: 1)

กระทรวงศึกษาธิการได้มีคำสั่งให้เริ่มใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และ 4 ในโรงเรียนนำร่องและโรงเรียน

เครือข่ายในปีการศึกษา 2545 และจะใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานครบทุกระดับชั้นในปีการศึกษา 2547 และให้ทุกสถานศึกษานอกจากโรงเรียนนาร่องและโรงเรียนเครือข่ายเริ่มใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในปีการศึกษา 2546 และจะใช้ครบทุกระดับชั้นในปีการศึกษา 2548 (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2545 ข: คำนำ)

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 นั้นเป็นหลักสูตรแกนกลาง ซึ่งได้กำหนดไว้แต่เพียงมาตรฐานการเรียนรู้เท่านั้นจึงยังไม่สามารถนำหลักสูตรไปใช้ได้ทันที ทำให้แต่ละสถานศึกษามีหน้าที่ในการจัดทำสาระของหลักสูตรตามมาตรฐานหลักสูตรแกนกลางที่คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดให้ ทำให้บุคลากรในสถานศึกษาต้องร่วมแรงร่วมใจช่วยกันในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาให้สำเร็จลุล่วง โดยกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็น 1 ใน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษาทุกแห่งจะต้องจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนในทุกช่วงชั้น และตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้เปิดโอกาสให้ครูผู้สอนสังคมศึกษามีบทบาทในด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ก่อนที่จะมีการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา จะต้องมีการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษาเสียก่อน ทั้งนี้เพื่อให้หลักสูตรที่สร้างขึ้นมีคุณภาพและประสิทธิภาพ ดังที่ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2545ข: 7-9) ได้กล่าวถึงภารกิจการเตรียมความพร้อมเพื่อการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ทั้งในส่วน of สถานศึกษา ครูผู้สอน และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. สร้างความตระหนักให้แก่บุคลากรของสถานศึกษา เพื่อให้เห็นความสำคัญและความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
2. พัฒนาศักยภาพของสถานศึกษาให้มีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถนำความรู้ไปใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
3. ดำเนินการแต่งตั้งคณะกรรมการและคณะอนุกรรมการของสถานศึกษาเพื่อพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
4. จัดทำข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษาให้เป็นระบบ
5. จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา

ขั้นตอนถัดไปของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม หลังจากที่ได้เตรียมความพร้อมของสถานศึกษา ก็คือ การจัดทำสาระการเรียนรู้ของหลักสูตร กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2545 ก: 40-46) ได้กำหนดขั้นตอนการจัดทำสาระ

การเรียนรู้ของหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมไว้ดังต่อไปนี้

1. การกำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาค
2. การกำหนดสาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาค
3. การกำหนดเวลาและจำนวนหน่วยกิต
4. การจัดทำคำอธิบายรายวิชา
5. การจัดทำหน่วยการเรียนรู้
6. การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้

ต่อมาในช่วงปี พ.ศ. 2546 ซึ่งเป็นปีการศึกษาแรกที่เริ่มใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในสถานศึกษาทั่วประเทศนั้น กระทรวงศึกษาธิการได้ตระหนักถึงภารกิจอันหนักหน่วงและความยากลำบากในการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้มีคุณภาพและเป็นไปตามมาตรฐานการเรียนรู้ที่ได้กำหนดไว้ จึงได้กำหนดรายละเอียดสาระการเรียนรู้แกนกลางขึ้นในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ และสำหรับรายละเอียดสาระการเรียนรู้แกนกลางกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ในช่วงชั้นที่ 3 และ 4 ที่กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2546 ก, ข, ค) ได้จัดทำขึ้นนั้นมีดังนี้

1. การจัดสาระการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ซึ่งประกอบด้วยสาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์ และสาระที่ 5 ภูมิศาสตร์
2. การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ซึ่งมีเฉพาะสาระที่ 1 พระพุทธศาสนา
3. การจัดสาระการเรียนรู้อิสลามศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ซึ่งมีเฉพาะสาระที่ 1 อิสลามศึกษา

รายละเอียดสาระการเรียนรู้แกนกลางที่กระทรวงศึกษาธิการจัดทำขึ้นนี้เพื่อให้สถานศึกษาใช้เป็นแนวในการเทียบเคียง ตรวจสอบ หรือปรับใช้ กับสาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษากำหนดขึ้นว่ามีความครบถ้วน ครอบคลุม และสอดคล้องกันหรือไม่เพียงใด ทั้งนี้หากพบว่าหลักสูตร

สถานศึกษาที่ได้จัดทำไว้มีความเหมาะสมแล้ว ก็ไม่จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนแต่ประการใด แต่สำหรับสถานศึกษาที่กำลังดำเนินการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาอยู่นั้น กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้สถานศึกษานำสาระแกนกลางที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดขึ้นไปพิจารณาร่วมในกระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษานั้น สำหรับกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม อาจมีสาระแกนกลางที่กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดไว้ประมาณร้อยละ 60-70 และในส่วนที่เหลืออีก ร้อยละ 30-40 นั้นให้สถานศึกษากำหนดสาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาคในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพและปัญหาของชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่สถานศึกษาได้กำหนดไว้แล้ว (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2546 ก: คำนำ; 372-374 และกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2546 ก: 1, 346-348)

จากสภาพการณ์และความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้เองทำให้ครูสังคมศึกษาจำนวนมากไม่พร้อมทั้งบทบาทที่ได้รับในด้านการเป็นผู้พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา จากงานวิจัยของ ดิสพร ศรีสวัสดิ์ (2540) ที่ได้ศึกษาความต้องการในการเสริมสมรรถภาพของครูสังคมศึกษาในยุคโลกาภิวัตน์ แสดงให้เห็นว่าครูสังคมศึกษาจำนวนมากมีความสามารถน้อยในการจัดทำหลักสูตรสังคมศึกษา และมีปัญหาในการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรกลุ่มวิชาสังคมศึกษา (เสาวนีย์ เยาวโรจน์, 2544) งานวิจัยทั้ง 2 ฉบับนี้ได้แสดงให้เห็นสมรรถภาพและปัญหาในด้านการพัฒนาหลักสูตรของครูสังคมศึกษาในสมัยก่อนที่จะมีการเปลี่ยนแปลงเป็นหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544

เมื่อเริ่มใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ภารกิจในด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ก็ยังถือได้ว่าเป็นภารกิจใหม่ของครูสังคมศึกษา และจากงานวิจัยของ รุ่งนภา นุตราวังศ์ (Rungnapa Nutravong, 2002) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนนาร่องการใช้หลักสูตรพบว่า ปัจจัยหลัก 3 ประการที่เป็นอุปสรรคในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาได้แก่ ความไม่กระตือรือร้นในด้านวิสัยทัศน์ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ความไม่พอเพียงด้านเวลา และความไม่พอเพียงด้านความรู้และประสบการณ์ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และจากงานวิจัยของกองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ (2546 ก: บทคัดย่อ) ที่ได้ติดตามและประเมินผลการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนเครือข่ายในการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 จากโรงเรียนเครือข่ายการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 โดยได้ทำการเก็บข้อมูลในระหว่างเดือนมีนาคม-เมษายน พ.ศ. 2545 พบว่า สถานศึกษาส่วนใหญ่จัดทำหลักสูตรสถานศึกษาโดยคณะครูในสถานศึกษา และสถานศึกษาส่วนใหญ่กำลังดำเนินการถึงขั้นตอนการ

จัดทำผลการเรียนรู้รายปี/รายภาค ในด้านการจัดทำสาระการเรียนรู้ของหลักสูตรนั้นมี คณะอนุกรรมการระดับกลุ่มสาระทำหน้าที่ร่วมจัดทำกลุ่มสาระการเรียนรู้ กำหนดวิสัยทัศน์ การกิจ เป้าหมาย คุณลักษณะอันพึงประสงค์ โครงสร้างหลักสูตร กำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ใน ด้านปัญหาในการจัดทำหลักสูตรของโรงเรียนเครือข่าย ได้แก่ ครูเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตร ไม่ชัดเจน ครูขาดความมั่นใจในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา เวลาในการจัดทำหลักสูตรไม่ เพียงพอ บุคลากรมีภาระงานมาก นอกจากนั้นสถานศึกษายังต้องการให้หน่วยงานต่างๆ ช่วยเหลือ ในเรื่องการสนับสนุนเอกสาร/คู่มือในการจัดทำหลักสูตร นิเทศติดตาม กำกับดูแล และเป็นพี่เลี้ยง ในการทำหลักสูตร

ต่อมากองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ (2546 ค: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความพร้อมการใช้ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ปีการศึกษา 2546 พบว่าสถานศึกษาส่วนใหญ่ได้ ดำเนินการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่จะนำไปใช้ในปีการศึกษา 2546 เสร็จแล้ว โดยคณะครูใน สถานศึกษาเป็นผู้จัดทำขึ้นเองมากที่สุดและครูผู้สอนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตร สถานศึกษาส่วนในด้านการอุปสรรคในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษานั้น 3 อันดับแรก ได้แก่ บุคลากรขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดทำ มีเวลาน้อยในการจัดทำหลักสูตร และขาดงบประมาณ แต่อย่างไรก็ตามทั้งผู้บริหารและครูผู้สอนมีความคิดเห็นว่า สถานศึกษามีความพร้อมในการใช้ หลักสูตรปีการศึกษา 2546 ในระดับมาก

แม้ว่าจะมีงานวิจัยหลายฉบับได้กล่าวถึงการค้าดำเนินงานจัดทำหลักสูตรและปัญหาในการ จัดทำหลักสูตรสถานศึกษาแล้วบ้างก็ตาม แต่งานวิจัยโดยส่วนใหญ่ก็จะทำการศึกษาเฉพาะภาพรวม ของทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ หรือศึกษาเฉพาะสถานศึกษาในกลุ่มโรงเรียนนำร่องและโรงเรียน เครือข่ายการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เท่านั้น แต่ก็ยังไม่มีการวิจัยใดเลย ที่ทำการศึกษาเฉพาะเจาะจงในด้านการดำเนินงานและปัญหาการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่ม สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับช่วงชั้นที่ 3 และ 4 ในกลุ่มสถานศึกษาที่ เริ่มใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในปีการศึกษา 2546 ดังนั้นผู้วิจัยจึงศึกษา ในเรื่องการดำเนินงานและปัญหาการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมในระดับช่วงชั้นที่ 3 และ 4 ในกลุ่มสถานศึกษาที่เริ่มใช้หลักสูตรการศึกษาขั้น พื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในปีการศึกษา 2546

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. ศึกษาการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับช่วงชั้นที่ 3 และ 4
2. ศึกษาปัญหาการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับช่วงชั้นที่ 3 และ 4

ขอบเขตการวิจัย

1. ประชากรของการวิจัยในครั้งนี้ คือ สถานศึกษาที่เริ่มใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในปีการศึกษา 2546 ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับช่วงชั้นที่ 3 และ 4
2. การวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาการดำเนินงานและปัญหาการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามความรับรู้ของหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับช่วงชั้นที่ 3 และ 4

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

สถานศึกษา หมายถึง โรงเรียนในระดับมัธยมศึกษาที่มีการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ทั้งในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย และเริ่มใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในภาคการศึกษาดัน ปีการศึกษา 2546

หลักสูตรสถานศึกษา หมายถึง แผน แนวทาง ข้อกำหนด หรือมวลประสบการณ์ ที่โรงเรียนได้กำหนดขึ้นภายใต้กรอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 และภายใต้บริบทของแต่ละสถานศึกษา ชุมชน และสังคม โดยหลักสูตรสถานศึกษาประกอบด้วย วิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย คุณลักษณะผู้เรียนอันพึงประสงค์ โครงสร้างหลักสูตร ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง รายปีหรือรายภาค สาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาค เวลาและจำนวนหน่วยกิต คำอธิบายรายวิชา หน่วยการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้

การดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม หมายถึง การปฏิบัติงานด้านการเตรียมความพร้อม การจัดทำสาระของหลักสูตร และการตรวจสอบหลักสูตร ตามแนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ในระดับช่วงชั้นที่ 3 และ 4 ที่กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดไว้

ปัญหาการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม หมายถึง สภาพที่เป็นปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานด้านการเตรียมความพร้อม การจัดทำสาระของหลักสูตร และการตรวจสอบหลักสูตร ตามแนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ในระดับช่วงชั้นที่ 3 และ 4

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง การดำเนินงานและปัญหาการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ช่วงชั้นที่ 3 และ 4 ผู้วิจัยได้ศึกษา ค้นคว้าเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ โดยมีขอบข่ายในการนำเสนอตามลำดับหัวข้อดังต่อไปนี้

1. การพัฒนาหลักสูตร

- 1.1 ความหมายของหลักสูตร
- 1.2 ระดับของการพัฒนาหลักสูตร
- 1.3 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตร
- 1.4 ความหมายของหลักสูตรสถานศึกษา
- 1.5 ความจำเป็นและความสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
- 1.6 บทบาทของผู้ที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

2. มาตรฐานการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

- 2.1 ความหมายของสังคมศึกษา
- 2.2 เป้าหมายของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
- 2.3 มาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
- 2.4 สาระการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

3. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

- 3.1 ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
- 3.2 ขั้นตอนการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- 4.1 งานวิจัยภายในประเทศ
- 4.2 งานวิจัยต่างประเทศ

การพัฒนาหลักสูตร

1. ความหมายของหลักสูตร

คำว่า “หลักสูตร” นั้นตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า “curriculum” โดยมาจากรากศัพท์ของคำว่า “currere” ซึ่งเป็นภาษาละติน มีความหมายว่า วิ่ง (to run) หรือ เส้นทางที่ใช้วิ่ง (the course to run) (Wiles and Bondi, 2002: 29) ในปัจจุบันคำว่าหลักสูตรได้มีนักการศึกษาได้ให้ความหมายไว้เป็นจำนวนมาก ดังนี้

กมล สุกประเสริฐ (2516: 10 อ้างถึงใน ธวัชชัย ชัยจิรฉายากุล, 2536: 10) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง กิจกรรมและประสบการณ์ทั้งหลายที่จัดให้กับผู้เรียน ซึ่งรวมถึงการสอนของครูต่อนักเรียนด้วย

ธำรง บัวศรี (2542: 7) กล่าวว่า หลักสูตร คือ แผนซึ่งได้ออกแบบจัดทำขึ้นเพื่อแสดงถึงจุดมุ่งหมาย การจัดกิจกรรม และมวลประสบการณ์ ในแต่ละโปรแกรมการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการในด้านต่างๆ ตามจุดหมายที่ได้กำหนดไว้

Beauchamp (1968: 77) อธิบายว่าหลักสูตร คือ เอกสารที่ถูกเขียนขึ้น

Lavatelli, Moore, และ Kalsounis (1972: 1-2 อ้างถึงใน ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539: 5) อธิบายว่า หลักสูตร เป็นจุดของการเรียนและประสบการณ์สำหรับเด็กซึ่งสถานศึกษาได้วางแผนไว้ เพื่อให้ผู้เรียนได้บรรลุถึงจุดหมายทางการศึกษา

Good (บรรณาธิการ) (1973: 157) กล่าวว่า หลักสูตร คือ กลุ่มของรายวิชาที่ได้จัดไว้อย่างเป็นระบบ หรือลำดับวิชาที่บังคับสำหรับการจบการศึกษา หรือเพื่อการรับประกาศนียบัตรในสาขาวิชาหลักๆ

Trump และ Miller (1973: 13) ได้อธิบายว่า หลักสูตร คือ กิจกรรมการเรียนการสอนชนิดต่างๆ ที่ได้มีการเตรียมการไว้ และจัดให้แก่ผู้เรียนโดยโรงเรียนหรือจากระบบโรงเรียน

Saylor, Alexander, และ Lewis (1981: 8) ได้อธิบายว่า หลักสูตร คือ แผนสำหรับการจัดโอกาสทางการเรียนรู้ให้บุคคลได้รับการศึกษา

Oliva (1982) อธิบายว่า หลักสูตร คือ แผนหรือโปรแกรมประสบการณ์ต่างๆ ที่ผู้เรียนจะได้รับภายใต้การควบคุมดูแลจากโรงเรียน

Tanner และ Tanner (1995: 189) ได้อธิบายว่า หลักสูตร คือ การสร้างความรู้และประสบการณ์ โดยเป็นการช่วยให้ผู้เรียนสามารถฝึกฝนสติปัญญาให้เพิ่มพูนขึ้นเพื่อใช้ในการควบคุมความรู้และประสบการณ์ที่ตามมา

Marsh และ Willis (2003: 4) กล่าวว่า หลักสูตร คือ ประสบการณ์ต่างๆ ภายในห้องเรียน ที่ได้รับการวางแผนจากสถานศึกษาและนำไปใช้โดยครู

จากความหมายของหลักสูตรที่นักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวไว้ สามารถสรุปได้เป็น 6 ความหมาย ดังนี้

1.1 หลักสูตร คือ เอกสาร หลักสูตรในความหมายนี้เป็นการมองว่าเป็นเอกสารที่ถูกเขียนขึ้น นักการศึกษาที่ได้ให้ความหมายของหลักสูตรลักษณะนี้ได้แก่ Beauchamp

1.2 หลักสูตร คือ รายวิชาหรือเนื้อหาวิชาที่เรียน หลักสูตรในความหมายนี้เป็นการมองว่าหลักสูตรคือ รายวิชาหรือเนื้อหาวิชาที่ได้จัดเตรียมไว้ให้ผู้เรียนในสาขาวิชาใดวิชาหนึ่งหรือในระดับการศึกษาใดการศึกษาหนึ่ง นักการศึกษาที่ได้ให้ความหมายของหลักสูตรในลักษณะนี้ได้แก่ Good

1.3 หลักสูตร คือ แผนสำหรับการจัดการเรียนรู้หรือประสบการณ์ที่คาดหวังให้กับผู้เรียน นักการศึกษาที่ได้ให้ความหมายของหลักสูตรในลักษณะนี้ได้แก่ Saylor, Alexander และ Lewis; Oliva และ ชำรง บัวศรี

1.4 หลักสูตร คือ กิจกรรมทางการศึกษาที่จัดให้กับผู้เรียน หลักสูตรในความหมายนี้มองในด้านกิจกรรมการเรียนการสอนที่จัดให้ผู้เรียนได้มีความรู้ ประสบการณ์ และคุณลักษณะตามที่หลักสูตรได้กำหนดไว้ นักการศึกษาที่ได้ให้ความหมายของหลักสูตรในลักษณะนี้ คือ Trump และ Miller, Tanner และ Tanner, และ กมล สุคประเสริฐ

1.5 หลักสูตร คือ จุดหมายที่ผู้เรียนพึงบรรลุ หลักสูตรในความหมายนี้ หมายถึงสิ่งที่นักเรียนจะต้องเรียนทั้งในและนอกห้องเรียน เพื่อให้นักเรียนได้บรรลุจุดหมายที่จุดประสงค์ที่กำหนดไว้ นักการศึกษาที่ได้ให้ความหมายของหลักสูตรในลักษณะนี้ได้แก่ Lavatelli, Moore, และ Kalsounis

1.6 หลักสูตร คือ ประสบการณ์ทั้งปวงของผู้เรียนที่จัดโดยสถานศึกษา หลักสูตรในความหมายนี้เป็นหลักสูตรที่ประกอบด้วยประสบการณ์ทุกชนิดที่สถานศึกษาเป็นผู้จัดให้กับผู้เรียน

โดยผู้เรียนอยู่ภายใต้การดูแลและการสอนของครู นักการศึกษาที่ได้ให้ความหมายของหลักสูตรในลักษณะนี้ คือ Marsh และ Willis

2. ระดับของการพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตรสามารถแบ่งได้เป็นหลายระดับ และจากการศึกษาระดับของการพัฒนาหลักสูตรนั้นพบว่านักการศึกษาและหน่วยงานทางการศึกษาได้แบ่งระดับของการพัฒนาหลักสูตรไว้แตกต่างกัน ดังนี้

2.1 Beane, Toepfer, และ Alessi (1986: 42-53) ได้แบ่งระดับของการพัฒนาหลักสูตรออกเป็น 6 ระดับ ดังนี้

- 1) ระดับชาติ เป็นการกำหนดกรอบแนวคิด ได้แก่ เป้าหมาย มาตรฐาน และเกณฑ์การจบหลักสูตร โดยกลุ่มนักวิชาการสาขาวิชาต่างๆ จากทั่วประเทศ
- 2) ระดับรัฐ เป็นการพิจารณาคุณลักษณะของผู้เรียนและกำหนดเป้าหมายทางการศึกษาอย่างกว้างๆ โดยมีกลุ่มบุคคลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาหลักสูตรในระดับนี้ ได้แก่ ครู ผู้บริหารการศึกษาในระดับการศึกษาต่างๆ ผู้ประสานงานหลักสูตร และผู้เกี่ยวข้องอื่นๆ
- 3) ระดับเขตพื้นที่การศึกษา เป็นการพิจารณาและแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะของการเป็นพลเมืองดี โดยพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นพลเมืองดีในระดับท้องถิ่น ชาติ และโลก มีการกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมายการศึกษา ข้อกำหนดของหลักสูตร
- 4) ระดับโรงเรียน เป็นการกำหนดนโยบาย ระเบียบวินัยต่างๆ วิสัยทัศน์ของหลักสูตรที่มีคุณภาพ และเป้าหมายการศึกษาเพิ่มเติมจากในระดับเขตพื้นที่การศึกษา กำหนดโปรแกรมการศึกษา ตารางเรียน และยังครอบคลุมการวางแผนในการนำหลักสูตรไปใช้และการนำหลักสูตรไปใช้ โดยผู้ที่มีบทบาทในการพัฒนาหลักสูตรในระดับนี้ ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ครู ครูแนะแนว นักเรียน ผู้ปกครอง และผู้ที่เกี่ยวข้องอื่นๆ ในชุมชน
- 5) ระดับคณะครู เป็นการวางแผนร่วมกันในการจัดทำหน่วยการเรียนรู้ของครู ในโรงเรียนที่สอนในระดับชั้นและหรือวิชาเดียวกัน หรืออาจจะต่างวิชากันซึ่งก็จะเป็นการจัดทำหลักสูตรบูรณาการแบบสหวิทยาการ
- 6) ระดับครูแต่ละคน เป็นการวางแผนในช่วงระยะสั้น ซึ่งมีระยะเวลาตั้งแต่รายวันไปจนถึงรายสัปดาห์ โดยครูผู้สอนจะเป็นผู้ตัดสินใจเกี่ยวกับจุดประสงค์ เนื้อหา หลักการ

ความคิดรวบยอด กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อ แหล่งทรัพยากร จัดทำหน่วยการเรียนรู้ และการประเมินผล

2.2 Marsh และ Willis (2003: 162-163) ได้แบ่งระดับของการพัฒนาหลักสูตรออกเป็น 5 ระดับด้วยกัน ดังนี้

1) ระดับชาติ เป็นการกำหนดมาตรฐานในสาขาวิชาต่างๆ ในระดับชาติ โดยอยู่ภายใต้การดำเนินการของผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบหลักสูตร ผู้เชี่ยวชาญในศาสตร์สาขาวิชาต่างๆ และครู

2) ระดับรัฐ เป็นการกำหนดมาตรฐานในระดับรัฐ โดยมีการกำหนดกรอบหลักสูตรอย่างกว้างๆ กำหนดแนวทางการจัดทำหนังสือแบบเรียน และการประเมินผล

3) ระดับเขตพื้นที่การศึกษา เป็นการกำหนดเหตุผลและจุดประสงค์ เพื่อการปรับปรุงหลักสูตรหรือประเมินหนังสือแบบเรียน การพัฒนาหลักสูตรในระดับนี้อยู่ภายใต้การดำเนินการโดยคณะกรรมการครู

4) ระดับโรงเรียน ครูเป็นผู้ที่มีบทบาทอย่างมากในด้านการตัดสินใจว่าจะจัดเนื้อหาสาระอย่างไรให้เหมาะสมกับสาขาวิชาต่างๆ วัสดุ และระดับชั้น

5) ระดับห้องเรียน ครูเป็นผู้ที่มีบทบาทมากที่สุด โดยครูแต่ละคนมีอิสระค่อนข้างมากในการตัดสินใจด้านหลักสูตรว่าจะสอนอะไรและสอนอย่างไร

2.3 บุญชม ศรีสะอาด (2546: 19) ได้แบ่งระดับของการพัฒนาหลักสูตรออกเป็น 4 ระดับ ดังนี้

1) ระดับชาติ เป็นการจัดทำหลักสูตรแม่บท หรืออาจเรียกว่าหลักสูตรแกน โดยเป็นการกำหนดสาระอย่างกว้างๆ ในสิ่งที่จำเป็นที่ทุกคนในประเทศจำเป็นต้องได้เรียนรู้เหมือนกัน

2) ระดับท้องถิ่น เป็นการกำหนดหลักสูตรให้เหมาะสมกับวิถีชีวิตของคนในชุมชนนั้น สาระการเรียนรู้จะสอดคล้องสัมพันธ์กับท้องถิ่น มุ่งการเรียนรู้ที่จะนำไปใช้ได้จริงในชีวิต

3) ระดับสถานศึกษา เป็นการนำหลักสูตรในระดับชาติหรือหลักสูตรแม่บทมาปรับให้เป็นหลักสูตรสถานศึกษา เพื่อนำไปใช้จริงในสถานศึกษา

4) ระดับห้องเรียน เป็นการนำหลักสูตรในระดับชาติ ระดับท้องถิ่น และระดับสถานศึกษามาพิจารณาปรับใช้ให้เหมาะสม เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่กำหนดไว้ โดยครูเป็นผู้ที่มีบทบาทมากที่สุดในการพัฒนาหลักสูตรในระดับนี้

2.4 กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2545 ข: 1-9, 2545 ค: 52) ได้แบ่งระดับของการพัฒนาหลักสูตรออกเป็น 2 ระดับ คือ

1) ระดับชาติ หรือหลักสูตรแกนกลางเป็นการจัดทำกรอบหรือทิศทางในการจัดการศึกษาอย่างกว้างๆ ได้แก่ การกำหนดหลักการ จุดหมาย โครงสร้างของหลักสูตร สาระและมาตรฐานการเรียนรู้ ตลอดจนคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียน โดยมีคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นผู้จัดทำ

2) ระดับสถานศึกษา เป็นการจัดทำในส่วนที่เป็นรายละเอียดของหลักสูตรในระดับชาติ ได้แก่ การกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย คุณลักษณะอันพึงประสงค์ โครงสร้างหลักสูตร รายวิชาตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การจัดการเรียนรู้และการส่งเสริมการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล และการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา โดยมีสถานศึกษาเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบ ทั้งนี้การพัฒนาหลักสูตรในระดับสถานศึกษานี้จะต้องสอดคล้องกับหลักสูตรระดับชาติและสภาพต่างๆ ที่เป็นจุดเด่น เอกลักษณ์ ปัญหาของชุมชน สังคม

จากแนวคิดของนักการศึกษาและหน่วยงานทางการศึกษาที่ได้กล่าวถึงระดับของการพัฒนาหลักสูตร สามารถสรุปถึงระดับของการพัฒนาหลักสูตรได้เป็น 3 ระดับดังนี้

1) ระดับชาติ การพัฒนาหลักสูตรระดับชาตินั้นสำหรับในประเทศไทยก็คือหลักสูตรแกนกลาง ซึ่งปัจจุบันก็คือ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 โดยในระดับนี้เป็นการกำหนดหลักการ จุดหมาย โครงสร้าง สาระและมาตรฐานการเรียนรู้ ตลอดจนคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียน โดยมีกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ เป็นหน่วยงานหลักที่กำหนดสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ โดยมีการแต่งตั้งคณะทำงานที่ประกอบไปด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรที่เป็นคณาจารย์ในมหาวิทยาลัย นักวิชาการด้านหลักสูตรในกระทรวงศึกษาธิการ ผู้เชี่ยวชาญในด้านศาสตร์สาขาวิชาต่างๆ ศึกษานิเทศก์ และครู

2) ระดับโรงเรียน การพัฒนาหลักสูตรในระดับโรงเรียนนั้นก็คือ หลักสูตรสถานศึกษานั้นเอง โดยเป็นการกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย คุณลักษณะอันพึงประสงค์

โครงสร้างหลักสูตร รายวิชาตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การจัดการเรียนรู้และการส่งเสริมการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล และการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา การพัฒนาหลักสูตรในระดับโรงเรียนนี้จะต้องให้สอดคล้องกับหลักสูตรในระดับชาติ โดยสถานศึกษาจะต้องกำหนดสาระและมาตรฐานที่ผู้เรียนจะต้องเรียนให้ครบตามที่หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ได้กำหนดไว้ โดยบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาหลักสูตรในระดับโรงเรียนได้แก่ บุคลากรในสถานศึกษาเอง เช่น ครู ผู้บริหารสถานศึกษา และบุคลากรจากภายนอก เช่น ผู้ปกครอง ผู้เชี่ยวชาญจากมหาวิทยาลัย

3) ระดับห้องเรียน การพัฒนาหลักสูตรในระดับห้องเรียนนั้น ครูเป็นผู้ที่มีบทบาทมากที่สุด โดยครูแต่ละคนจะมีอิสระค่อนข้างมากในการตัดสินใจในด้านหลักสูตรว่าจะสอนอะไรและสอนอย่างไร โดยประเด็นที่ครูตัดสินใจในด้านการสอนนั้นได้แก่ จุดประสงค์ เนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อและแหล่งทรัพยากร การพัฒนาหลักสูตรในระดับห้องเรียนจะต้องให้สอดคล้องกับหลักสูตรในระดับโรงเรียนและหลักสูตรระดับชาติ

3. รูปแบบการพัฒนาหลักสูตร

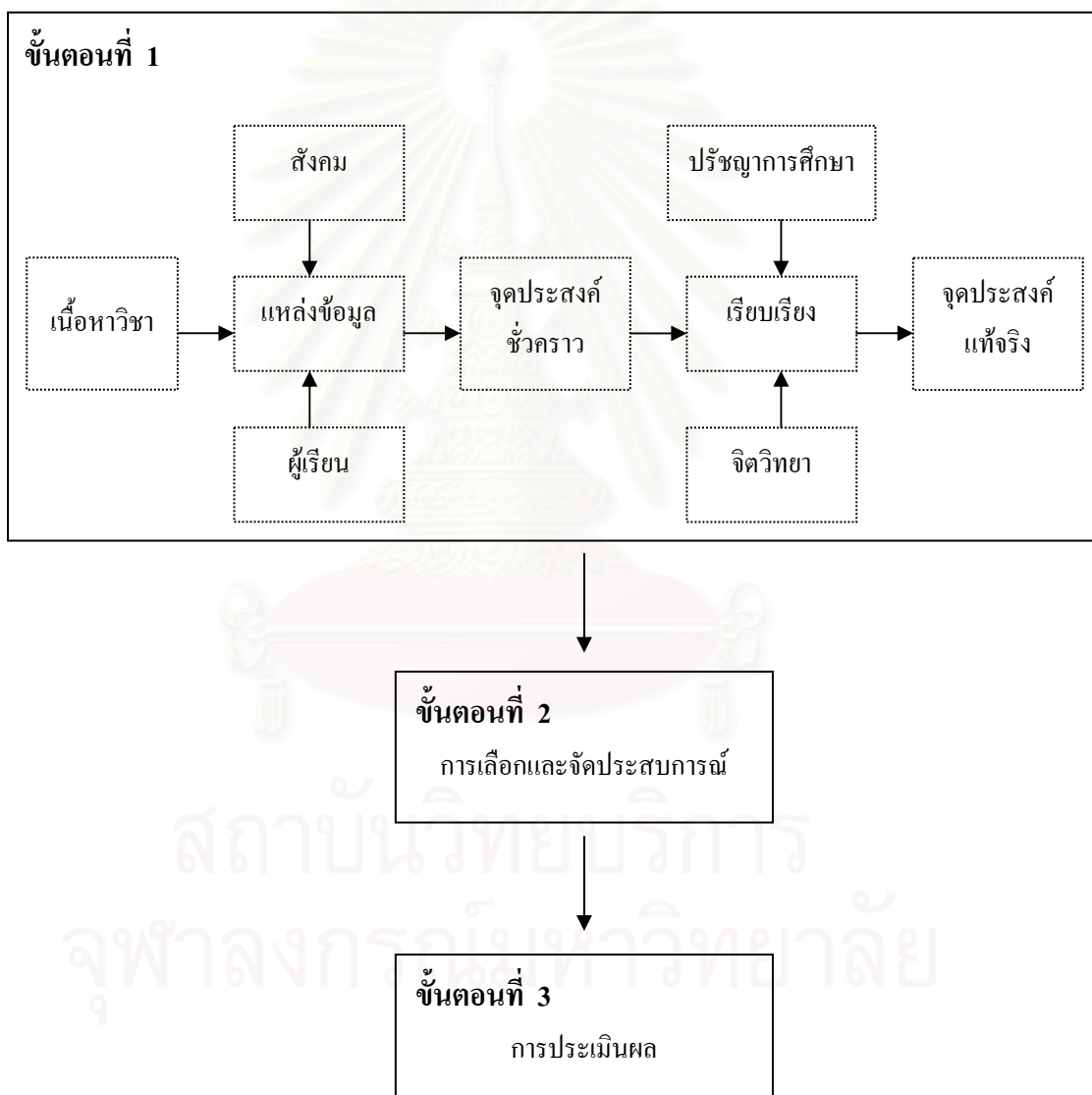
การพัฒนาหลักสูตรนั้นเป็นกระบวนการที่ซับซ้อน มีลำดับขั้นตอนและมีรูปแบบที่ผู้พัฒนาหลักสูตรจะต้องดำเนินการตามแนวทางที่ได้กำหนดไว้ ปัจจุบันได้มีนักการศึกษาได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรไว้เป็นจำนวนมาก ดังนี้

3.1 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของ Tyler

Tyler (2004: 51-59) ได้อธิบายว่า ในการพัฒนาหลักสูตรในแต่ละระดับนั้น ผู้พัฒนาหลักสูตรจะต้องตอบคำถามจำนวน 4 ข้อที่เป็นพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรให้ได้ ดังต่อไปนี้

- 1) มีจุดมุ่งหมายทางการศึกษาอะไรบ้างที่สถานศึกษาควรให้ผู้เรียนได้บรรลุ
- 2) จะต้องมีการเลือกสรรเนื้อหาทางการศึกษาอะไรบ้างเพื่อให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายทางการศึกษา
- 3) ประสิทธิภาพทางการศึกษาที่ถูกกำหนดไว้นั้น จะสามารถจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพได้อย่างไร
- 4) จะประเมินผลจุดมุ่งหมายทางการศึกษาอย่างไรให้มีประสิทธิภาพ

จากคำถามทั้ง 4 ข้อ แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของ Tyler นั้นจะต้องคำนึงถึงจุดมุ่งหมายทางการศึกษา การกำหนดประสบการณ์ทางการศึกษา การจัดประสบการณ์ทางการศึกษาให้กับผู้เรียน และการประเมินผล (ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539: 16-17) แม้ว่า Tyler จะไม่ได้นำเสนอแผนภูมิลำดับขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตรแต่ Ornstein และ Hunkins (2004: 197-198) ได้นำเสนอแผนภูมิการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของ Tyler ไว้ดังนี้

ภาพที่ 1 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของ Tyler
(ดัดแปลงจาก : Ornstein and Hunkins, 2004: 197-198)

จากภาพที่ 1 จะเห็นได้ว่าในขั้นตอนที่ 1 จะสามารถตอบคำถามที่เป็นพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรข้อ 1 ส่วนขั้นตอนที่ 2 ก็จะสามารถตอบคำถามที่เป็นพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรข้อ 2 และ 3 ส่วนขั้นตอนที่ 4 ก็จะตอบคำถามที่เป็นพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรข้อที่ 4

3.2 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของ Taba

Taba (1962: 13-15) ได้เสนอกระบวนการพัฒนาหลักสูตรจากล่างขึ้นไปสู่บน โดยกระบวนการพัฒนาหลักสูตรของ Taba นั้นประกอบด้วย 7 ขั้นตอน ดังนี้

- 1) การวินิจฉัยความต้องการ เป็นขั้นตอนในการสำรวจสภาพปัญหา ความต้องการและความจำเป็นต่างๆ ของสังคมและผู้เรียน
- 2) การกำหนดจุดประสงค์ โดยจะต้องกำหนดจุดประสงค์ให้ชัดเจนและครอบคลุม
- 3) การเลือกเนื้อหา โดยจะต้องเลือกเนื้อหาให้สอดคล้องและเป็นไปตามที่ได้กำหนดจุดประสงค์ไว้ อีกทั้งเนื้อหานั้นจะต้องมีความเชื่อถือได้ สำคัญต่อการเรียนรู้ สอดคล้องกับ วิทยุติและความสามารถของผู้เรียน
- 4) การจัดเนื้อหา การจัดเนื้อหาจะต้องคำนึงถึงลำดับ ความต่อเนื่อง ความยากง่ายของเนื้อหาสาระ และจะต้องคำนึงถึงวุฒิภาวะ ความสามารถและความสนใจของผู้เรียน
- 5) การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ โดยพิจารณาเลือกให้สอดคล้องกับจุดประสงค์และเนื้อหาของหลักสูตร
- 6) การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ โดยคำนึงถึงจุดประสงค์ เนื้อหาสาระและความต่อเนื่องของประสบการณ์การเรียนรู้
- 7) การกำหนดสิ่งที่จะประเมินและวิธีที่ใช้ประเมิน การพิจารณาว่าจะประเมินสิ่งใด จะใช้วิธีใด และใช้เครื่องมืออะไรในการประเมิน ต้องพิจารณาให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ เนื้อหา ประสบการณ์การเรียนรู้ และการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ได้กำหนดไว้

3.3 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของ Saylor, Alexander, และ Lewis

Saylor, Alexander, และ Lewis (1981: 27-39) ได้เสนอรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรว่าประกอบไปด้วยขั้นตอนต่างๆ ดังนี้

- 1) การกำหนดเป้าหมาย จุดประสงค์และขอบเขตความรู้ ผู้พัฒนาหลักสูตรจะต้องสำรวจข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องในด้านต่างๆ เช่น สภาพแวดล้อมของสังคมทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ความต้องการและความคาดหวังของสังคม ความต้องการของ

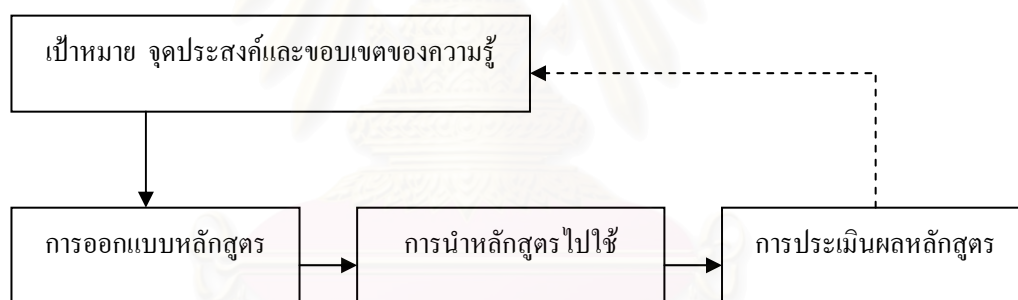
ผู้เรียน ปรัชญาทางการศึกษา แล้วนำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจมากำหนดเป็นเป้าหมาย จุดประสงค์ และขอบเขตของความรู้

2) การออกแบบหลักสูตร ขั้นตอนนี้ประกอบด้วย การเลือกรูปแบบของหลักสูตรที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ การเลือกและจัดเนื้อหาสาระ การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ โดยขั้นตอนต่างๆ จะต้องสอดคล้องกับเป้าหมาย จุดประสงค์ และขอบเขตของความรู้

3) การนำหลักสูตรไปใช้ ขั้นตอนนี้เป็นการวางแผนและจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ โดยการกำหนดวิธีการสอน สื่อและวัสดุอุปกรณ์ ตามความเหมาะสมให้สอดคล้องกับเป้าหมาย จุดประสงค์ ขอบเขตของความรู้และเนื้อหาสาระ

4) การประเมินหลักสูตร ขั้นตอนนี้เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเลือกเทคนิควิธีการประเมินผลเพื่อเป็นการตัดสินใจในคุณภาพและความสำเร็จของหลักสูตร

กระบวนการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของ Saylor, Alexander, และ Lewis (1981: 30) สามารถแสดงเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

ภาพที่ 2 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของ Saylor, Alexander, และ Lewis

(ที่มา: Saylor, Alexander and Lewis, 1981: 30)

จากแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของนักการศึกษาท่านต่างๆ สามารถสรุปได้ว่า ในกระบวนการพัฒนาหลักสูตร มีขั้นตอนสำคัญที่ต้องปฏิบัติดังนี้

1) การสำรวจและรวบรวมข้อมูลพื้นฐาน โดยเก็บข้อมูลทั้งจากสังคม ชุมชน โรงเรียน และผู้เรียนทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรม และความคาดหวัง เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาหลักสูตร

2) การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร โดยนำข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนที่หนึ่ง มากำหนดเป็นจุดมุ่งหมายของหลักสูตรเพื่อที่จะเป็นแนวทางในการกำหนดเนื้อหาสาระที่ผู้เรียนควรจะ

3) การออกแบบหลักสูตร ขั้นตอนนี้มีกิจกรรมที่ต้องดำเนินการ คือ กำหนด ขอบข่ายและลำดับชั้นของเนื้อหาสาระ จัดทำหน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ และกำหนด แนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน แนวทางในการพัฒนาและใช้สื่อ และแนวทางในการ ประเมินผลการเรียนการสอน

4) การนำหลักสูตรไปใช้ เป็นการนำหลักสูตรที่ได้ออกแบบไว้ไปสู่การปฏิบัติ จริงในชั้นเรียน โดยครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการวัดประเมินผลตามที่ได้กำหนดไว้ใน แผนการจัดการเรียนรู้

5) การประเมินผลหลักสูตร หลังจากที่ใช้หลักสูตรแล้วก็ควรจะต้องมีการ ประเมินหลักสูตรเพื่อให้ทราบถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผลของหลักสูตรว่าได้บรรลุตาม จุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่ได้กำหนดไว้หรือไม่ ตลอดจนเพื่อให้ทราบถึงสภาพและปัญหาที่เกิดขึ้น ในการใช้หลักสูตร

6) การปรับปรุงหลักสูตร หลังจากประเมินผลหลักสูตรแล้ว ก็จะได้สารสนเทศ ที่บอกสภาพและปัญหาของหลักสูตร ซึ่งผู้พัฒนาหลักสูตรสามารถใช้ในการปรับปรุงหลักสูตรเดิม ของตนให้ดีขึ้น

4. ความหมายของหลักสูตรสถานศึกษา

หลักสูตรสถานศึกษาหรือที่ในภาษาอังกฤษตรงกับคำว่า school-based curriculum และ school curriculum นั้นได้มีนักการศึกษาหลายท่านได้อธิบายไว้ ดังต่อไปนี้

Doll (1992: 6) กล่าวว่า หลักสูตรสถานศึกษา คือ เนื้อหาและกระบวนการทั้งที่เป็น ทางการและไม่เป็นทางการ ที่ทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้ ความเข้าใจ พัฒนาทักษะต่างๆ เปลี่ยนแปลงเจตคติ ความซาบซึ้ง และค่านิยม ภายใต้การดูแลของสถานศึกษา

หนังสือแนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2545 ข: 5) ระบุไว้ว่า หลักสูตรสถานศึกษา เป็นแผน หรือแนวทาง หรือข้อกำหนดของการจัด การศึกษา โดยสถานศึกษาจะนำสภาพต่างๆ ที่เป็นเอกลักษณ์ จุดเด่น หรือปัญหาของชุมชน สังคม ตลอดจนศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นมากำหนดให้สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้น พื้นฐาน โดยมุ่งหมายที่จะพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถ โดยส่งเสริมให้แต่ละบุคคล พัฒนาไปสู่ศักยภาพสูงสุดของตน รวมถึงลำดับชั้นของมวลประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้

สะสมซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนนำความรู้ไปสู่การปฏิบัติได้ ประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ด้วยตนเอง รู้จักตนเอง มีชีวิตอยู่ในโรงเรียน ชุมชน สังคม และโลกอย่างมีความสุข

สำลี ทองธิว (2545: 38-40) กล่าวว่า หลักสูตรสถานศึกษา คือ หลักสูตรที่ยึดแกนกลาง หรือมาตรฐานสาระที่กำหนดโดยส่วนกลางแต่ให้มีบางส่วนที่ได้รับการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับท้องถิ่น โดยครูเป็นผู้ลงมือสร้างเองเพื่อใช้ในการเรียนการสอนในสถานศึกษานั้นๆ

พรชัย ภาพันธ์ (2546) กล่าวว่า หลักสูตรสถานศึกษา คือ การนำข้อกำหนดจากหลักสูตร แกนกลางไปจัดทำสาระของหลักสูตรสถานศึกษา ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียน ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

จากความหมายของหลักสูตรสถานศึกษาที่นักการศึกษาได้ให้ไว้ สามารถสรุปได้ว่า หลักสูตรสถานศึกษา คือ แผน แนวทาง หรือข้อกำหนด ที่สถานศึกษาพัฒนาขึ้นภายใต้กรอบ หลักสูตรระดับชาติ และพัฒนาขึ้นภายใต้บริบทของแต่ละสถานศึกษา ชุมชน และสังคม ทั้งนี้เพื่อใช้ในการเรียนการสอนในสถานศึกษานั้นๆ โดยมีความมุ่งหมายในการพัฒนาผู้เรียนให้มีศักยภาพสูงสุดและสามารถตอบสนองต่อความต้องการหรือความสนใจของผู้เรียน

5. ความจำเป็นและความสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

ในช่วงก่อน พ.ศ. 2545 สถานศึกษาทุกแห่งต่างใช้หลักสูตรจากส่วนกลางที่พัฒนาโดย กระทรวงศึกษาธิการทั้งสิ้น ทำให้มีเสียงวิพากษ์วิจารณ์ว่าหลักสูตรดังกล่าวขาดความเชื่อมโยงและไม่สามารถตอบสนองความต้องการที่แท้จริงทั้งในส่วนของท้องถิ่นและในส่วนตัวผู้เรียน แต่เมื่อมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 สภาพการณ์ดังกล่าวก็เปลี่ยนแปลงไป ทั้งนี้เพราะในมาตรา 27 ได้กำหนดให้โรงเรียนจะต้องนำสภาพต่างๆ ที่เป็นจุดเด่น เอกลักษณ์หรือปัญหาของชุมชน ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ มาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเป็นสมาชิกที่ดีทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน สังคม ประเทศชาติ และตลอดจนถึงระดับโลก หลักสูตรที่สถานศึกษาสร้างขึ้นจาก ข้อมูลพื้นฐานของชุมชนนั้นสามารถตอบสนองความต้องการของชุมชนหรือท้องถิ่นนั้นได้เป็นอย่างดี และการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษายังมีความสำคัญ กล่าวคือ ช่วยให้สถานศึกษามีเอกสารแสดง ใ้บุคคลากรภายนอกหรือหน่วยงานต่างๆ ใ้ประเมินคุณภาพทางการศึกษาทั้งการประเมินภายนอก

และประเมินภายใน อีกทั้งยังมีประโยชน์ต่อบุคคลที่จะทำการศึกษาการจัดการศึกษาของสถานศึกษาด้วย (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2545 ข: 5-6)

นอกเหนือไปจากความสำคัญในด้านการตอบสนองต่อความต้องการของท้องถิ่นและการประเมินคุณภาพทางการศึกษาแล้วนั้น การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษายังมีความสำคัญดังที่นักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวเพิ่มเติมไว้ดังนี้

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539: 109) กล่าวว่า หลักสูตรสถานศึกษาสามารถตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี

นาคยา ปิณฑานนท์, มธุรส จงชัยกิจ และ ศิริรัตน์ นิละคุปต์ (2542: 37-38) ได้อธิบายความสำคัญของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ไว้ดังนี้

- 1) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาช่วยให้บุคลากรในสถานศึกษาได้มีโอกาสในการพัฒนาตนเองทั้งในด้านความรู้และประสบการณ์ในการพัฒนาหลักสูตร
- 2) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาขึ้นมาด้วยบุคลากรของสถานศึกษาเอง เป็นการสื่อสารให้คณะครูในสถานศึกษาได้ทราบว่าสอนอะไร สอนอย่างไร และประเมินผลอย่างไร ทั้งนี้เพราะครูมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาย่อมเข้าใจในหลักสูตรที่ตนเป็นผู้สร้างขึ้นมากกว่าเข้าใจหลักสูตรที่หน่วยงานจากภายนอกเป็นผู้จัดทำ
- 3) สถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการ ปรัชญา วัฒนธรรมของตัวสถานศึกษาเองได้
- 4) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา เปิดโอกาสให้สถานศึกษาได้ส่งเสริมการเรียนการสอนแบบบูรณาการ เพื่อเชื่อมโยงกลุ่มสาระต่างๆ เข้าด้วยกัน
- 5) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาเปิดโอกาสให้คณะครูได้มีโอกาสประชุมอภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์เกี่ยวกับแนวทางการปรับปรุงการเรียนการสอน

6. บทบาทของผู้ที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษานั้นเกี่ยวข้องกับบุคคลจำนวนมาก ทั้งที่อยู่ภายในและอยู่นอกสถานศึกษา โดยแต่ละบุคคลต่างก็มีบทบาทและหน้าที่ที่แตกต่างกันไป ดังนี้

6.1 ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษานั้นมีสถานภาพเป็นผู้นำด้านหลักสูตรในระดับโรงเรียน (Ornstein and Hunkins, 2004: 227) และมีภารกิจในด้านการอำนวยความสะดวกในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวกับหลักสูตร ได้แก่ การประเมินความต้องการจำเป็นของหลักสูตร การกำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง การออกแบบหลักสูตร การจัดทำผังหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ และการประเมินผลหลักสูตร (Gordon, 2004: 139) โดยผู้บริหารสถานศึกษาต้องจัดเวลาสำหรับกิจกรรมด้านการพัฒนาหลักสูตร อบรมครูประจำการของสถานศึกษา กำหนดภารกิจของสถานศึกษา แบ่งความรับผิดชอบในด้านการวางแผนหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา (Ornstein and Hunkins, 2004: 228) และหางบประมาณมาสนับสนุนในการพัฒนาหลักสูตร (हररया नीलविशेर, 2547: 14)

เนื่องจากการพัฒนาหลักสูตรเป็นกระบวนการที่ซับซ้อนและต้องได้รับความร่วมมือจากบุคลากรหลายฝ่าย ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องหายุทธวิธีในการจูงใจบุคลากรให้มาร่วมในกระบวนการพัฒนาหลักสูตร Louis และ Miles (1990, cited in Marsh, 1997: 103) ได้เสนอยุทธวิธีที่ผู้บริหารสถานศึกษาควรใช้เพื่อที่จะได้รับความร่วมมือและสนับสนุนจากบุคลากรในสถานศึกษา ได้แก่ การแบ่งปันอำนาจ การให้รางวัลแก่บุคลากร การอดทนอดกลั้น เปิดโอกาส และเพื่อให้กระบวนการพัฒนาหลักสูตรสามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่องและไม่ประสบปัญหา Harris (1989, cited in Ornstein and Hunkins, 2004: 311-312) ได้เสนอยุทธศาสตร์ไว้ดังนี้ คือ ให้แบ่งสายงานที่รับผิดชอบในกระบวนการพัฒนาหลักสูตรให้ชัดเจน ให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย การเลือกบุคลากรในการทำงานและการประเมินผล ให้กำหนดบทบาทและความรับผิดชอบของครูให้ชัดเจน ให้การอบรมบุคลากรตามการเปลี่ยนแปลงทางยุทธศาสตร์และอบรมบุคลากรในด้านเทคนิคการแก้ไขความขัดแย้ง และให้การสนับสนุนแก่ผู้ร่วมงานในการพัฒนาหลักสูตรตามความจำเป็น ผู้บริหารสถานศึกษานอกจากจะต้องใช้ยุทธศาสตร์ต่างๆ เพื่อจะให้ได้รับความร่วมมือและการสนับสนุนจากบุคลากรแล้วยังจะต้องควบคุมดูแลให้การดำเนินงานในด้านต่างๆ ให้มีประสิทธิภาพที่สุด ดังที่ อาชญญา รัตนอุบล (2547: 91-92) ได้เสนอแนวทางในการเสริมสร้างพลังให้แก่บุคลากรเพื่อการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนี้ คือ การสร้างจุดมุ่งหมายอย่างชัดเจนในการปฏิบัติงาน การเปิดโอกาสให้บุคคลมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงาน การสร้างบรรยากาศการทำงาน การสนับสนุนให้บุคลากรทุกคนรับผิดชอบในการดำเนินงานร่วมกัน และเสนอข้อมูลป้อนกลับให้แก่บุคลากรอย่างต่อเนื่อง

6.2 ครู ในบรรดาบุคลากรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษานั้น ครูเป็นผู้ที่มีบทบาทและเกี่ยวข้องกับหลักสูตรมากที่สุด (Armstrong, 2003: 136) โดยครูมีส่วน

เกี่ยวข้องในทุกขั้นตอนของการพัฒนาหลักสูตรในระดับโรงเรียน และมีส่วนเกี่ยวข้องในหลายบทบาทด้วยกัน กล่าวคือ ในบทบาทของการเป็นกรรมการในคณะกรรมการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการสถานศึกษา ในคณะอนุกรรมการระดับกลุ่มสาระการเรียนรู้ และในระดับห้องเรียนซึ่งเป็นการแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน (Ornstein and Hunkins, 2004: 226-227) ในกระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาคงทุกคนจึงมีบทบาทหน้าที่ดังต่อไปนี้ คือ ศึกษาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานให้เข้าใจ ศึกษาหลักและวิธีการในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ร่วมวางแผนและร่วมพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ตรวจสอบความสอดคล้องสัมพันธ์กันของสาระที่จัดทำขึ้นตามสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นกับมาตรฐานการเรียนรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้ การจัดทำหน่วยการเรียนรู้ จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ จัดทำและพัฒนาลือการเรียนรู้ การวางแผนการประเมินผลผู้เรียน การนำหลักสูตรสถานศึกษาไปสู่การปฏิบัติในห้องเรียน และการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการใช้หลักสูตรสถานศึกษา (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2543: 16 และ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2545ข: 51) แม้ว่าการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาจะเป็นภาระที่เพิ่มขึ้นของครู แต่ประโยชน์ที่ครูจะได้รับจากการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ก็คือสิ่งที่ครูได้พัฒนาตนเองทั้งในด้านความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถในการคิด ตลอดจนในการปฏิบัติการใช้หลักสูตรในบริบทของการสอนในห้องเรียน (Killion, 1993)

6.3 ผู้เชี่ยวชาญจากภายนอกสถานศึกษา ภารกิจด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษานั้นนอกจากจะต้องอาศัยระยะเวลา ความร่วมมือ และความอดทนแล้ว ยังจำเป็นที่จะต้องอาศัย ทักษะ ความรู้ ประสบการณ์ และความเชี่ยวชาญเป็นอย่างมาก อีกทั้งเป็นภารกิจที่มีความซับซ้อน ดังนั้นสถานศึกษาจึงอาจมีความจำเป็นต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญจากภายนอกสถานศึกษา ดังต่อไปนี้

ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร มีหน้าที่ในการแปลงทฤษฎีทางหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติ โดยคุณสมบัติของผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรนั้นจะต้องมีความอดทน มีมนุษยสัมพันธ์ ภาวะผู้นำ และความสามารถในการตัดสินใจ และจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ด้านหลักสูตรทั้งในด้านการออกแบบ การพัฒนา การนำไปใช้ และการประเมินผลหลักสูตร (Ornstein and Hunkins, 2004: 147-148) ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรนั้นมีบทบาทเป็นอย่างมากในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โดยมีหน้าที่ในการให้ความช่วยเหลือ และแนะนำบุคลากรของสถานศึกษาในการดำเนินการพัฒนาหลักสูตร (Armstrong, 2003: 147-148)

นอกจากผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรแล้ว ยังมีผู้เชี่ยวชาญอีกหลายสาขาที่ควรจะมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านเนื้อหาสาระ ผู้เชี่ยวชาญด้าน

การประเมินและผู้เชี่ยวชาญด้านวิทยวิธีทางการสอน ผู้เชี่ยวชาญสาขาต่างๆ เหล่านี้ส่วนมากจะทำงานในวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย โดยผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านเนื้อหาสาระจะมีส่วนช่วยบุคลากรของสถานศึกษาในการพัฒนาหลักสูตรโดยการตรวจสอบหรือพิจารณาเนื้อหาสาระ ทั้งในด้านขอบข่าย และการจัดลำดับ (Armstrong, 2003: 153) ส่วนผู้เชี่ยวชาญด้านการประเมินและผู้เชี่ยวชาญด้านวิทยวิธีทางการสอนจะให้คำแนะนำในการออกแบบการวัดและประเมินผลทั้งในด้านหลักสูตรและการสอน ตลอดจนให้คำแนะนำเกี่ยวกับการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอน และยุทธศาสตร์การสอนกับบุคลากรในสถานศึกษา

6.4 คณะกรรมการสถานศึกษา หน่วยงานนี้ประกอบด้วยผู้แทนผู้ปกครอง ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้แทนครู ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ศิษย์เก่าของสถานศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาต่างๆ คณะกรรมการสถานศึกษามีบทบาทเกี่ยวข้องในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยเป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่กำหนดนโยบายและแผนพัฒนาของสถานศึกษา ให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา ให้ความเห็นชอบในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ให้ความเห็นชอบในการแต่งตั้งคณะทำงานและคณะอนุกรรมการต่างๆ ที่สถานศึกษาแต่งตั้ง ตลอดจนสนับสนุนส่งเสริมในด้านการบริหารด้านวิชาการและส่งเสริมให้ระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2545 ข: 55)

6.5 ศิษย์เก่า ผู้ปกครอง นักธุรกิจ ปราชญ์ชาวบ้าน และประชาชนในชุมชน บุคคลเหล่านี้แม้จะไม่เกี่ยวข้องโดยตรงในกระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา แต่ก็มีส่วนเกี่ยวข้องโดยมีบทบาทในการให้ข้อเสนอแนะ ความคิดเห็น หรืออาจเป็นแหล่งข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา (Marsh and Willis, 2003: 211-213 และ นาดยา ปิรันธนานนท์ และคณะ, 2542: 42)

จะเห็นได้ว่าภารกิจในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษานั้นจำเป็นต้องอาศัยความรู้และทักษะของบุคลากรทั้งภายในสถานศึกษา เช่น ผู้บริหารสถานศึกษา ครู แล้วก็ต้องอาศัยบุคลากรจากภายนอกสถานศึกษา เช่น ผู้เชี่ยวชาญ ศิษย์เก่า ผู้ปกครอง นักธุรกิจ ปราชญ์ชาวบ้าน และประชาชนในชุมชนเพื่อให้การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

มาตรฐานการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

1. ความหมายของสังคมศึกษา

ความหมายของคำว่า “สังคมศึกษา” ได้มีนักการศึกษาสังคมศึกษา องค์การวิชาชีพ และหน่วยงานของรัฐบาลได้ให้ความหมายของสังคมศึกษาไว้เป็นจำนวนมาก ดังต่อไปนี้

Barr, Barth และ Shermis (1977: 69) กล่าวว่า สังคมศึกษา เป็นสาขาวิชาที่บูรณาการประสบการณ์และความรู้เกี่ยวกับความสัมพันธ์กันของมนุษย์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อความเป็นพลเมืองดี

หนังสือ Expectations of Excellence : Curriculum Standards for Social Studies ของ National Council for the Social Studies (1994: 3) ซึ่งเป็นองค์กรทางวิชาชีพด้านสังคมศึกษาที่ใหญ่ที่สุดในโลกได้ให้คำอธิบายว่า สังคมศึกษา คือ สาขาวิชาที่บูรณาการประวัติศาสตร์ สังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์เข้าด้วยกัน เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองดี โดยเป็นโปรแกรมในระดับโรงเรียนที่มีความสอดคล้องเกี่ยวเนื่องและเป็นการศึกษาอย่างเป็นระบบบนสาขาวิชามานุษยวิทยา โบราณคดี เศรษฐศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ กฎหมาย ปรัชญา รัฐศาสตร์ จิตวิทยา ศาสนา และสังคมวิทยา

Dynneson, Gross และ Berson (2003: 36) กล่าวว่า สังคมศึกษาเป็นสาขาวิชาที่มีลักษณะบูรณาการ มีการเรียนรู้อย่างกว้างขวางเกี่ยวกับมโนทัศน์และกระบวนการของสาขาวิชาประวัติศาสตร์ สังคมศาสตร์ และสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง โดยมีลักษณะเฉพาะที่เน้นการสืบสอบปัญหา การตัดสินใจเชิงจริยธรรม และการประพฤติปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดี

คู่มือการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2545 ก: 3) ได้ระบุไว้ว่า สังคมศึกษา เป็นสาขาวิชาที่มีลักษณะสหวิทยาการ โดยประกอบมาจากแขนงวิชาต่างๆ ในสาขาสังคมศาสตร์ มาหลอมรวมเข้าด้วยกัน ได้แก่ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ นิติศาสตร์ จริยธรรม ประชากรศึกษา สิ่งแวดล้อมศึกษา

รัฐศาสตร์ สังคมวิทยา ปรัชญาและศาสนา โดยมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมศักยภาพการเป็นพลเมืองดีให้แก่ผู้เรียน

จากความหมายที่นักการศึกษาสังคมศึกษา องค์กรวิชาชีพและหน่วยงานทางการศึกษาของรัฐได้ให้ความหมายไว้ ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า สังคมศึกษา หมายถึง สาขาวิชาที่เป็นสหวิทยาการที่ประกอบด้วยการบูรณาการมโนทัศน์ของสาขาวิชาต่างๆ ทั้งในสาขาสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง โดยเป็นสาขาวิชาที่ถูกรื้อแบบเพื่อส่งเสริมศักยภาพความเป็นพลเมืองดีให้แก่ผู้เรียนในระดับก่อนอุดมศึกษา

2. เป้าหมายของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ต้องเรียนตลอด 12 ปีการศึกษา โดยเป็นกลุ่มสาระที่ประกอบมาจากหลายแขนงวิชา โดยการนำวิชาต่างๆ ในแขนงสังคมศาสตร์มาหลอมรวมกัน ได้แก่ สังคมวิทยา ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ จริยธรรม ประชากรศึกษา สิ่งแวดล้อมศึกษา ปรัชญาและศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จึงมีลักษณะเป็นสหวิทยาการ และเป็นสาขาวิชาที่ออกแบบมาเพื่อส่งเสริมศักยภาพการเป็นพลเมืองดีให้แก่ผู้เรียน (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2545ก: 3)

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ยังมีเป้าหมายหรือความคาดหวังในการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความเจริญงอกงามในด้านต่างๆ และยังได้กำหนดจุดเน้นในการสร้างคุณภาพของผู้เรียน (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2545ก: 3-12 และ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ 2545ง: 2, 6) ดังต่อไปนี้

2.1 เป้าหมาย

1) ด้านความรู้ ได้แก่ การพัฒนาผู้เรียนทั้งในด้านเนื้อหาสาระ ความคิดรวบยอด และหลักการสำคัญของวิชาต่างๆ ในสาขาสังคมศาสตร์ที่มาประกอบกันเป็นสาขาวิชาสังคมศึกษา เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีจิตสำนึกของการเป็นคนดีในสังคม เป็นประชากรที่มีการศึกษา เข้าใจในปัญหาสังคม ปฏิสัมพันธ์ที่มนุษย์มีต่อกัน ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรม

2) ด้านทักษะกระบวนการ ได้แก่ การพัฒนาผู้เรียนให้เกิดทักษะและกระบวนการต่างๆ ที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาบุคลิกภาพของผู้เรียนให้เป็นผู้รอบรู้ มีบุคลิกภาพที่เหมาะสมและสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยมีทักษะต่างๆ ที่ผู้เรียนจะได้รับการพัฒนา เช่น ทักษะทางวิชาการ ทักษะทางสังคม ทักษะทางการสืบสวนสอบสวน ทักษะการสื่อสาร ทักษะการแสวงหาความรู้

3) ด้านคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยม ได้แก่ การพัฒนาเจตคติ จริยธรรมและค่านิยมเกี่ยวกับประชาธิปไตยและความเป็นมนุษย์ เช่น รู้จักตนเอง พึ่งตนเอง ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย มีความกตัญญู รักเกียรติภูมิแห่งตน มีนิสัยในการเป็นผู้ผลิตที่ดี มีความพอดีในการบริโภค เห็นคุณค่าของการทำงาน รู้จักคิดวิเคราะห์ รู้จักการทำงานเป็นกลุ่ม เคารพสิทธิของผู้อื่น เคารพเหตุผล ยึดมั่นในความยุติธรรม ขจัดข้อขัดแย้งด้วยสันติวิธี เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม มีความผูกพันกับกลุ่ม รักท้องถิ่น รักประเทศชาติ ภูมิใจในความเป็นไทย เห็นคุณค่าและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ศรัทธาในหลักธรรมของศาสนาและการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

4) ด้านการจัดการและการปฏิบัติ ได้แก่ การช่วยพัฒนาผู้เรียนให้เกิดทักษะการทำงานกลุ่ม ตลอดจนสามารถนำความรู้ ทักษะ ค่านิยม และเจตคติที่ได้รับจากการเรียนรู้และปลูกฝังมาใช้ในการแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม

2.2 จุดเน้นในการสร้างคุณภาพของผู้เรียน

1) ยึดมั่นในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ สามารถนำหลักธรรมคำสอนไปใช้ปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันได้ เป็นผู้กระทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม พัฒนาตนเองอยู่เสมอ รวมทั้งบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม

2) ยึดมั่น ศรัทธา และธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดี ปฏิบัติตามกฎหมาย ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมไทย รวมทั้งถ่ายทอดสิ่งที่ดีไว้เป็นมรดกของชาติ เพื่อสันติสุขของสังคมไทยและสังคมโลก

3) มีความสามารถในการบริหารจัดการทรัพยากรให้มีประสิทธิภาพ เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ และสามารถนำหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4) เข้าใจพัฒนาการตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบันของมนุษยชาติ ภาควิวใจในความเป็นไทยทั้งในกาลอดีตและปัจจุบัน สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆ อย่างเป็นระบบ และนำไปสร้างองค์ความรู้ใหม่ได้

5) มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีงามระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม เป็นผู้สร้างวัฒนธรรม มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

3. มาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

3.1 มาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545: 6) ได้อธิบายว่า มาตรฐานการเรียนรู้ คือ ข้อกำหนดด้านคุณภาพของผู้เรียนทั้งด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม เพื่อใช้เป็นจุดมุ่งหมายในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ สำหรับกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545: 16-17) ได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ไว้จำนวน 12 มาตรฐาน โดยแบ่งตามสาระการเรียนรู้ทั้ง 5 สาระ ดังนี้

สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

ในสาระที่ 1 มีมาตรฐาน 2 ประเภทด้วยกัน ประเภทที่ 1 คือ มาตรฐานพระพุทธศาสนาที่จัดทำโดยกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ส่วนประเภทที่ 2 คือ มาตรฐานอิสลามศึกษาที่จัดทำโดยคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรและปฏิรูปการเรียนรู้อิสลามศึกษา โดยในแต่ละประเภทก็ประกอบไปด้วย 3 มาตรฐาน ดังนี้

ประเภทที่ 1 พระพุทธศาสนา

- มาตรฐาน ส 1.1 เข้าใจประวัติ ความสำคัญ หลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ สามารถนำหลักธรรมของศาสนาเป็นหลักปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน
- มาตรฐาน ส 1.2 ยึดมั่นในศีลธรรม การทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม และศรัทธาในพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ
- มาตรฐาน ส 1.3 ประพฤติ ปฏิบัติตนตามหลักธรรม และศาสนพิธีของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ ค่านิยมที่ดีงาม และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตน บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม สิ่งแวดล้อม เพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข

ประเภทที่ 2 อิสลามศึกษา

- มาตรฐาน ส 1.1 เข้าใจประวัติความเป็นมา ความสำคัญ หลักการของศาสนาอิสลามและนำมาปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข
- มาตรฐาน ส 1.2 ยึดมั่นในหลักศรัทธาและทำความดีตามบทบัญญัติอิสลาม
- มาตรฐาน ส 1.3 ประพฤติ ปฏิบัติตนตามบทบัญญัติอิสลาม และสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาตน บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม สิ่งแวดล้อม เพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข

สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม สาระนี้มี 2 มาตรฐาน คือ

- มาตรฐาน ส 2.1 ปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดีตามกฎหมาย ประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข
- มาตรฐาน ส 2.2 เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธา และธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ สาระนี้มี 2 มาตรฐาน คือ

- มาตรฐาน ส 3.1 เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิต และการบริโภค การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่างบทั้งเศรษฐกิจอย่างพอเพียง เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ
- มาตรฐาน ส 3.2 เข้าใจระบบ และสถาบันทางเศรษฐกิจต่างๆ ความสัมพันธ์ของระบบเศรษฐกิจ และความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก

สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์ สาระนี้มี 3 มาตรฐาน คือ

- มาตรฐาน ส 4.1 เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลา และยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์บนพื้นฐานของความเป็นเหตุเป็นผลมาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆ อย่างเป็นระบบ
- มาตรฐาน ส 4.2 เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ในแง่ความสัมพันธ์และความเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญและสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น
- มาตรฐาน ส 4.3 เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์ สาระนี้มี 2 มาตรฐาน คือ

- มาตรฐาน ส 5.1 เข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพ ตระหนักความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งที่ปรากฏในระวางที่ซึ่งมีผลต่อกันและกันในระบบของธรรมชาติ ใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ในการค้นหาข้อมูล ภูมิสารสนเทศ อันจะนำไปสู่การใช้และการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ
- มาตรฐาน ส 5.2 เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์วัฒนธรรมและมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

3.2 ความสำคัญของมาตรฐานการเรียนรู้

มาตรฐานการเรียนรู้ที่มีความสำคัญในด้านการเป็นจุดมุ่งหมายในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545: 6) และนอกจากความสำคัญในด้านเป้าหมายทางการศึกษาแล้วนั้น มาตรฐานการเรียนรู้ยังมีความสำคัญต่อบุคคลและกลุ่มบุคคลดังนี้

1) ผู้เรียน จะได้ทราบความคาดหวังจากการเรียน ได้อย่างชัดเจน ทั้งนี้เพราะมาตรฐานการเรียนรู้จะช่วยให้ผู้เรียนได้ทราบว่าเขาจำเป็นต้องรู้และทำอะไรได้บ้าง และเขาต้องทำอะไรเพื่อให้ถึงมาตรฐาน (แฮริส และคาร์, 2545: 13-14)

2) ครู มาตรฐานช่วยครูในการออกแบบหลักสูตร การสอน และการประเมิน อีกทั้งยังช่วยเป็นกรอบในการคัดเลือกแต่สิ่งที่มีความสำคัญที่นักเรียนควรรู้ ซึ่งมาตรฐานก็ทำให้การสอนของครูมีเป้าหมายที่ชัดเจนยิ่งขึ้น (แฮริส และคาร์, 2545: 13-14)

3) ท้องถิ่นและสถานศึกษา มาตรฐานการเรียนรู้จะเป็นแนวทางช่วยให้นักการศึกษา สถานศึกษา และเขตพื้นที่การศึกษา ในการพัฒนาหลักสูตร กำหนดเนื้อหา การเรียนการสอน และการประเมิน (แฮริส และคาร์, 2545: 13-14)

4) ผู้ปกครอง นักธุรกิจ และผู้นำชุมชน มาตรฐานการเรียนรู้ช่วยให้บุคคลต่างๆ ในชุมชนมีความเข้าใจที่ตรงกันในเรื่องหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน ตลอดจนการมีส่วนร่วมเพื่อให้ผู้เรียนบรรลุมาตรฐานตามที่กำหนดไว้นั้น (แฮริส และคาร์, 2545: 13-14)

5) ประเทศ มาตรฐานการเรียนรู้เป็นเครื่องมือและเป็นหลักที่ทำให้องค์ประกอบต่างๆ ของระบบการศึกษาขับเคลื่อนไปสู่จุดมุ่งหมายเดียวกัน นอกจากนี้มาตรฐานการเรียนรู้ยังเป็นหลักประกันคุณภาพด้านการศึกษาของแต่ละโรงเรียนแต่ละท้องถิ่น และทำให้เห็นทิศทางการปฏิรูปการศึกษาทั้งในด้านหลักสูตร การเรียนการสอน และการประเมินผลที่สอดคล้องกันเพื่อจะนำไปสู่มาตรฐานการศึกษา (นาตยา ปิรันธนานนท์, 2545: 4)

4. สาระการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

4.1 สาระการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

สาระการเรียนรู้ คือ ความรู้หลักๆ หรือความรู้ที่สำคัญของแต่ละศาสตร์สาขาวิชาที่ครอบคลุมเนื้อหา ทักษะ กระบวนการ คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม ที่ผู้เรียนควรจะได้เรียนรู้ หรือได้รับการปลูกฝัง โดยเป็นการกำหนดให้เป็นกรอบกว้างๆ ที่จำเป็นไว้สำหรับผู้สอน ผู้เรียน และโรงเรียนสามารถบรรจุเพิ่มเติมในส่วนที่เป็นรายละเอียดเนื้อหาเข้าไปได้ (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2545 ก: 53 และ สุภรณ์ สถาพงษ์และชาติรี มณีโกศล, 2545: 52) โดยในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ได้กำหนดสาระการเรียนรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ว่าประกอบไปด้วย 5 สาระ คือ สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำรงชีวิตในสังคม สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์ และสาระที่ 5 ภูมิศาสตร์ ทั้ง 5 สาระนี้จะประกอบด้วยมาตรฐานต่างๆ ดังนี้ (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2545 ก: 16-20)

สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม สาระนี้มีความคิดรวบยอดที่เกี่ยวข้องกับ ศาสตร์สาขาวิชาศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ปรัชญา ประวัติศาสตร์ สังคมวิทยา มานุษยวิทยา ที่

มุ่งศึกษาความประพฤติกของพลเมืองและยกระดับภาวะทางจิต ซึ่งผู้เรียนจะต้องมีความรู้
 ประสบการณ์ และทักษะที่เกี่ยวกับจริยธรรม คุณธรรมที่ว่าด้วยหลักความประพฤติของคนดีและ
 อุดมคติตามแนวความเชื่อของศาสนาที่ตนนับถือ

สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำรงชีวิตในสังคม สาระนี้มีความคิด
 รวบรวมเกี่ยวข้องกับศาสตร์สาขาวิชาสังคมวิทยา มานุษยวิทยา รัฐศาสตร์ และนิติศาสตร์ โดย
 ศึกษากระบวนการความสัมพันธ์ของมนุษย์ในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคม มีวัฒนธรรม มีปฏิสัมพันธ์กับ
 ผู้อื่นเป็นกลุ่ม ศึกษาสถาบันทางสังคม การจัดระเบียบทางสังคม มุ่งให้เกิดความเข้าใจต่อระบบ
 การเมืองการปกครอง โดยเฉพาะบทบาทและหน้าที่ในฐานะพลเมืองของประเทศในระบอบ
 ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ศึกษาการจัดระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน
 ของไทย หลักกฎหมายที่สำคัญ และองค์ประกอบของกระบวนการยุติธรรม ด้วยความคิดรวบยอด
 ที่มีในสาระที่ 2 นี้จะทำให้ผู้เรียนสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ

สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ สาระนี้บรรจุความคิดรวบยอดที่เกี่ยวข้องกับศาสตร์
 สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ สังคมวิทยาและสิ่งแวดล้อมศึกษา ที่มุ่งให้
 ผู้เรียนมีความเข้าใจว่ามนุษย์มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมเพื่อตอบสนองความต้องการและความ
 จำเป็นต่อการดำรงชีวิตอยู่ ทั้งนี้เพราะมนุษย์มีความต้องการที่ไม่จำกัด ในขณะที่จะต้องดำรงชีวิต
 ในสังคมท่ามกลางความมีอยู่ของทรัพยากรที่จำกัด

สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์ สาระนี้มีความคิดรวบยอดที่เกี่ยวข้องกับศาสตร์สาขาวิชา
 ประวัติศาสตร์ ปรัชญา มานุษยวิทยา สังคมวิทยาและโบราณคดี ที่มุ่งให้ผู้เรียนเข้าใจวิวัฒนาการ
 การดำเนินชีวิตของมนุษยชาติที่มีการสั่งสมมาตามกาลเวลาที่มีความต่อเนื่องและมีการเปลี่ยนแปลง
 ตามยุคสมัย การศึกษาเรื่องราวในอดีตทำให้เกิดการเรียนรู้ว่า มนุษย์ในอดีตเผชิญกับปัญหาต่างๆ
 ในขณะที่ดำรงชีวิตอยู่ และมีการจัดการกับปัญหาต่างๆ ทั้งที่ประสบความสำเร็จและความผิดพลาด
 อย่างไร เหตุการณ์และการกระทำในอดีตมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ในเวลาต่อมาอย่างไร อัน
 จะเป็นการสร้างประสบการณ์และทางเลือกในการดำรงชีวิตแก่คนรุ่นหลังต่อไป

สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์ สาระนี้มีความคิดรวบยอดที่เกี่ยวข้องกับศาสตร์สาขาวิชา
 ภูมิศาสตร์ สิ่งแวดล้อมศึกษา ประวัติศาสตร์ มานุษยวิทยา โดยมุ่งให้ผู้เรียนมีความเข้าใจในเรื่อง

มิติสัมพันธ์ทางภูมิศาสตร์กับสภาพแวดล้อมต่างๆ ที่ปรากฏอยู่ในโลก ความสัมพันธ์ต่อกันและกัน และต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์

4.2 สาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในโรงเรียนนาร่องและโรงเรียนเครือข่ายการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานในปีการศึกษา 2545 โดยหลังจากการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ไปได้ 1 ปีการศึกษา พบว่าโรงเรียนนาร่องและโรงเรียนเครือข่ายการใช้หลักสูตรสถานศึกษาประสบกับปัญหาในการจัดทำและนำหลักสูตรสถานศึกษาไปใช้ กระทรวงศึกษาธิการจึงได้มีการจัดทำสาระการเรียนรู้แกนกลางขึ้นหรือที่เรียกกันโดยทั่วไปว่า หลักสูตร 70/30 ซึ่งได้เริ่มใช้พร้อมกันในปีการศึกษา 2546 ในทุกโรงเรียนที่มีได้เป็นโรงเรียนนาร่องและโรงเรียนเครือข่ายการใช้หลักสูตร (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2546ก: 372-374) โดย 70/30 นี้เป็นส่วนหนึ่งของรายละเอียดสาระการเรียนรู้โดยประมาณ (ไพรัช สู่แสนสุข และ บรรเจอดพร สู่แสนสุข, 2546: 2) ลักษณะของสาระรู้แกนกลางหรือในส่วนที่เรียกว่า 70 นี้เป็นสาระการเรียนรู้ในส่วนที่เกี่ยวกับองค์ความรู้ที่เป็นสากลหรือองค์ความรู้ในระดับประเทศที่นักเรียนทุกคนควรได้เรียนเหมือนกัน โดยวิเคราะห์มาจากมาตรฐานการเรียนรู้ในกลุ่มสาระต่างๆ สาระการเรียนรู้แกนกลางที่จัดทำขึ้นมีสัดส่วนครอบคลุมประมาณร้อยละ 60-70 ของมาตรฐานการเรียนรู้ทั้งหมดที่ผู้เรียนทุกคนต้องได้เรียนรู้และบรรลุตามมาตรฐานนั้นๆ (สุชาติ วัชวุฒิ, 2546: 3-6) โดยในส่วนของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดทำสาระการเรียนรู้แกนกลางจำนวน 3 ฉบับด้วยกัน ดังนี้

1) การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 สาระการเรียนรู้แกนกลางฉบับนี้มีเฉพาะสาระที่ 1 ศาสนา ศิลธรรม จริยธรรม เท่านั้น โดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับมาตรฐานการเรียนรู้พระพุทธศาสนา มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นและรายละเอียดสาระการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ 3 และ 4 ในทุกชั้นปี ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังในทุกชั้นปี คำอธิบายรายวิชาซึ่งจัดทำเป็นรายปีในช่วงชั้นที่ 3 และ 4 ในทุกชั้นปี และหน่วยการเรียนรู้เฉพาะในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 และ 4 (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2546 ข)

2) การจัดสาระการเรียนรู้อิสลามศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 สาระการเรียนรู้แกนกลาง ฉบับนี้มีเฉพาะสาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม เท่านั้น โดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับมาตรฐาน การเรียนรู้อิสลามศึกษา มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นและสาระการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ 3 และ 4 ในทุก ชั้นปี สาระการเรียนรู้แบบรายปีในช่วงชั้นที่ 3 และแบบรายภาคในช่วงชั้นที่ 4 ในทุกชั้นปี ผล การเรียนรู้ที่คาดหวังแบบรายปีในช่วงชั้นที่ 3 และแบบรายภาคในช่วงชั้นที่ 4 ครบทุกชั้นปี คำอธิบายรายวิชาแบบรายปีในช่วงชั้นที่ 3 และแบบรายภาคในช่วงชั้นที่ 4 ครบทุกชั้นปี (กรม วิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2546 ก)

3) การจัดสาระการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และ วัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 สาระการ เรียนรู้แกนกลางฉบับนี้ครอบคลุมสาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์ และสาระที่ 5 ภูมิศาสตร์ โดยมีรายละเอียด เกี่ยวกับมาตรฐานการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นและ สาระการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ 3 เป็นแบบรายปีและมีครบทั้ง 3 ชั้นปี ส่วนในช่วงชั้นที่ 4 เป็นแบบ กล่าวโดยรวมทั้ง 3 ชั้นปีเข้าด้วยกัน ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังในช่วงชั้นที่ 3 เป็นแบบรายปีและมี ครบทั้ง 3 ชั้นปี ส่วนในช่วงชั้นที่ 4 เป็นแบบกล่าวโดยรวมทั้ง 3 ชั้นปีเข้าด้วยกัน คำอธิบาย รายวิชาแบบรายปีเฉพาะในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และแบบรายภาคในช่วงชั้นที่ 4 ครบทุกชั้น ปี โครงสร้างหน่วยการเรียนรู้ในช่วงชั้นที่ 3 มีเฉพาะในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 และไม่สมบูรณ์ ส่วนในช่วงชั้นที่ 4 มีครบทุกชั้นปี (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2546 ก)

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2546 ก: 372-374) ได้กำหนดให้สถานศึกษาทุก แห่งที่ใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในปีการศึกษา 2546 จะต้องนำสาระ หลักสูตรแกนกลางที่กระทรวงศึกษาธิการจัดทำขึ้นมาร่วมพิจารณาในกระบวนการพัฒนาหลักสูตร สถานศึกษาในแบบใดแบบหนึ่งดังต่อไปนี้

1) การเทียบเคียง/ตรวจสอบกับหลักสูตรที่สถานศึกษาได้พัฒนาขึ้นเอง โดย พิจารณามีสาระการเรียนรู้ครบถ้วนตามที่หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดไว้หรือไม่ ถ้า ตรวจสอบแล้วพบว่าหลักสูตรที่สถานศึกษาได้พัฒนาขึ้นมีความครบถ้วนแล้วก็ไม่ต้องเพิ่มเติม ตัด

ทอนหรือเปลี่ยนแปลงให้เหมือนกับสาระหลักสูตรแกนกลาง แต่ถ้าตรวจสอบแล้วพบว่ายังไม่ครบถ้วน สถานศึกษาก็สามารถเพิ่มสาระเข้าไปให้ครบถ้วน

2) การปรับใช้กับหลักสูตรที่สถานศึกษาได้พัฒนาขึ้น โดยสถานศึกษาที่พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาเสร็จสมบูรณ์แล้วหรือที่ยังอยู่ในกระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาอาจปรับใช้สาระหลักสูตรแกนกลางในบางส่วนที่ยังไม่ครบถ้วน เพื่อให้หลักสูตรสถานศึกษามีความสมบูรณ์และครอบคลุมสาระและมาตรฐานการเรียนรู้

3) การแทนที่ สถานศึกษาที่ได้พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาเสร็จแล้วหรือยังอยู่ในกระบวนการพัฒนาหลักสูตรอาจนำสาระหลักสูตรแกนกลางมาแทนที่หลักสูตรสถานศึกษาที่สร้างขึ้นเองทั้งนี้เพราะบุคลากรที่พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาอาจไม่แน่ใจในความครบถ้วนสมบูรณ์ ของหลักสูตรที่ตนสร้างขึ้น

อย่างไรก็ตามแม้ว่าโรงเรียนจะนำสาระหลักสูตรแกนกลางมาใช้ในรูปแบบใดก็ตาม แต่ก็ไม่อาจจะละเลยส่วนที่เป็นท้องถิ่นที่สถานศึกษาจะต้องกำหนดเองโดยการสำรวจจากชุมชนหรือท้องถิ่นเฉลี่ยประมาณร้อยละ 30 ซึ่งจะต้องไม่เป็นไปในลักษณะที่แบ่งแยกเป็นส่วนๆ แต่จะต้องบูรณาการให้เข้ากันกับหลักสูตรแกนกลาง เพื่อให้หลักสูตรสถานศึกษาที่พัฒนาขึ้นครอบคลุมสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ตามที่หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ได้กำหนดไว้อย่างครบถ้วน (กองบรรณาธิการสานปฏิรูป, 2546: 17-21)

การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

1. ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา หรือในภาษาอังกฤษตรงกับคำว่า school-based curriculum development ได้มีนักการศึกษาได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

Eggleston (1980: 7) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา เป็นกระบวนการพัฒนาหลักสูตรให้มีความเหมาะสมกับความต้องการของนักเรียนในแต่ละสถานศึกษา ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความรับผิดชอบร่วมกันของโรงเรียนและชุมชน ที่จะร่วมกันในการเตรียมการ วางแผน ทดลอง ใช้ ประเมินผลหลักสูตร รวมทั้งเป็นกระบวนการที่มุ่งให้นักเรียนได้มีส่วนเกี่ยวข้องและส่งเสริมให้ครูมอบสิ่งที่ดีที่สุดให้แก่ นักเรียน

Skilbeck (1984: 2 อ้างถึงใน ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2545: 10) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา เป็นการตัดสินใจร่วมกันระหว่างครูและนักเรียนในการวางแผน ออกแบบ การใช้และประเมินหลักสูตร โปรแกรมการเรียนรู้ของนักเรียนโดยสถาบันทางการศึกษาที่นักเรียนศึกษาอยู่

Bezzina (1991: 40 cited in Bolstad, 2004) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา เป็นกระบวนการที่สมาชิกบางส่วนหรือทั้งหมดของสถานศึกษา เป็นผู้วางแผน นำไปใช้ และหรือ ประเมินผลในด้านเดียวหรือหลายๆ ด้านของหลักสูตรที่สถานศึกษาได้นำเสนอ

Marsh และ Willis (2003: 308) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา เป็นกระบวนการที่ครอบคลุมการวางแผน การออกแบบ การนำไปใช้ และการประเมินโปรแกรมเพื่อการเรียนรู้ของนักเรียนที่จัดโดยสถานศึกษาที่นักเรียนสังกัดอยู่

จากความหมายของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาที่นักการศึกษาหลายท่านได้ให้ไว้ สามารถสรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา เป็นกระบวนการที่บุคลากรของสถานศึกษา เป็นผู้วางแผน ออกแบบ นำไปใช้ และประเมินผลหลักสูตรที่สถานศึกษาได้พัฒนาขึ้น

2. ขั้นตอนการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 นั้นมีภารกิจที่ต้องดำเนินการดังต่อไปนี้

2.1 การเตรียมความพร้อมก่อนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลนั้นสถานศึกษา
จำเป็น ต้องมีการเตรียมความพร้อมก่อนการพัฒนาหลักสูตร (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ,
2545ข) ดังนี้

1) การสร้างความตระหนักให้แก่บุคลากรของสถานศึกษา

การเตรียมความพร้อมโดยการสร้างความตระหนักให้แก่บุคลากรของ
สถานศึกษาเพื่อให้เห็นความสำคัญและความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และเพื่อให้
บุคลากรพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น มีแนวทางการปฏิบัติเพื่อสร้างความตระหนักให้แก่
บุคลากร (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2545 ข: 7-8) ดังนี้

1.1) การสำรวจสภาพปัจจุบันของบุคลากร อาจจะใช้แบบสอบถามเพื่อ
จะได้ทราบความคิดเห็นของบุคลากรเกี่ยวกับหลักสูตรสถานศึกษา

1.2) การจัดทำเอกสารเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับข้อดีของการพัฒนา
หลักสูตรสถานศึกษา

1.3) ประชุมชี้แจงหรือประชุมปฏิบัติการ เพื่อทำความเข้าใจในเรื่อง
หลักสูตรสถานศึกษา และหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.4) ศึกษาดูงานจากแหล่งความรู้ที่หลากหลาย สื่อ เอกสาร หรือศึกษา
จากสถานศึกษาที่เป็นโรงเรียนเครือข่ายและโรงเรียนนาร่องการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.5) รวบรวมเอกสารที่เกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษาที่ช่วยเสริมสร้าง
ความเข้าใจและเห็นความจำเป็นที่จะต้องจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา (กมล ภูประเสริฐ, 2544: 32)

โดยกลุ่มบุคคลที่อยู่ในข่ายที่จะต้องได้รับการสร้างความตระหนัก ได้แก่ ครู
ผู้บริหารสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน และนักเรียน

2) การพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้และทักษะในการพัฒนาหลักสูตร

สถานศึกษาสามารถพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้และทักษะในการพัฒนา
หลักสูตรได้หลายวิธี (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2545ข: 8) ดังนี้

2.1) การศึกษาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เอกสารประกอบหลักสูตร
(กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2545ข: 8) และเอกสารเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
ซึ่งจะให้แนวทางในการจัดทำสาระของหลักสูตรสถานศึกษา (กมล ภูประเสริฐ, 2544:32)

2.2) ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของบุคลากรใน
โรงเรียน

2.3) จัดอบรม สัมมนา ฝึกปฏิบัติ หรือส่งเสริมให้บุคลากรของสถานศึกษาที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาเข้าร่วมการประชุม สัมมนา และสัมมนาเชิงปฏิบัติการตามความต้องการของบุคลากร (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2545ข: 8) โดยอาจฝึกอบรมบุคลากรทั้งโรงเรียน หรือเฉพาะเป็นรายบุคคลก็ได้ (พรศรี นิยมแก้ว, 2545: 17-18)

2.4) ไปดูงานจากสถานศึกษาที่จัดทำหลักสูตรสถานศึกษาในโครงการโรงเรียนนำร่องและโรงเรียนเครือข่ายการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 (กมล ภูประเสริฐ, 2544:32)

ในการพัฒนาความรู้และทักษะของครูในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือหรือความช่วยเหลือจากหน่วยงานภายนอกโรงเรียน นักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงหน่วยงานหลักที่มีหน้าที่ในการพัฒนาครูดังนี้

(1) หน่วยงานที่ใช้ครู เป็นหน่วยงานต้นสังกัดของครู ได้แก่ สถานศึกษาที่ครูปฏิบัติงานอยู่ตลอดจนหน่วยงานต้นสังกัดของครู เช่น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร สำนักบริหารการศึกษาท้องถิ่น หน่วยงานต้นสังกัดที่ใช้ครูเหล่านี้จะพัฒนาบุคลากรตามโครงการที่กำหนดไว้ (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, มยุรี จารุปาน, และ วรรณิการ์ บารมี, 2545: 13)

(2) สถาบันฝึกหัดครู ซึ่งได้แก่ คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ในสถาบันอุดมศึกษา หน่วยงานนี้เป็นหน่วยงานหลักในการผลิตครูใหม่และพัฒนาครูประจำการ สถาบันฝึกหัดครูได้จัดทำหลักสูตรฝึกอบรมครูประจำการทั้งที่เป็นหลักสูตรตามความต้องการของหน่วยงานต้นสังกัดที่ใช้ครู และที่เป็นหลักสูตรที่สถาบันจัดขึ้นเอง (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ และคณะ, 2545: 14)

(3) องค์กรวิชาชีพและหน่วยงานที่มีหน้าที่ควบคุมและสนับสนุนครู มีการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาวิชาชีพ ได้แก่ การเชิญวิทยากรมาบรรยายเพื่อให้ความรู้ต่างๆ แก่ครู การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ และนอกจากนี้ยังมีการจัดทำเอกสาร บทความ หรือวารสารที่จัดพิมพ์เผยแพร่ให้กับครูในวิชาชีพด้วย ได้กล่าวถึงองค์กรวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับด้านหลักสูตรและการสอนสังคมศึกษา เช่น คุรุสภา สภาการศึกษาแห่งชาติ สมาคมครูสังคมศึกษาแห่งประเทศไทย

สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย สมาคมประวัติศาสตร์ และสมาคมภูมิศาสตร์ (ภนิตา มา ประเสริฐ, 2537: 215, 233, 239-240)

3) การดำเนินการแต่งตั้งคณะกรรมการและคณะอนุกรรมการของสถานศึกษา เพื่อพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

ในการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษานั้นจำเป็นต้องมีการแต่งตั้งคณะทำงานที่ทำหน้าที่เป็นผู้ดูแลและรับผิดชอบภารกิจในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ดังนี้

3.1) คณะกรรมการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการสถานศึกษา มีภารกิจในการวางแผน ส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เช่น การจัดทำคู่มือการบริหารหลักสูตร การประสานความร่วมมือกับบุคคล หน่วยงาน และชุมชน การพัฒนาบุคลากรในด้านการจัดทำหลักสูตร การประชาสัมพันธ์หลักสูตร การส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร และการนิเทศกำกับ ติดตาม ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร คณะกรรมการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการสถานศึกษาประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้ช่วยผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ หัวหน้างานแนะแนว และหัวหน้างานวัดผลและประเมินผล (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2545ข: 8, 56)

3.2) คณะอนุกรรมการระดับกลุ่มสาระการเรียนรู้ อยู่ภายใต้ คณะกรรมการ บริหารหลักสูตรและงานวิชาการสถานศึกษา โดยเรียกชื่อคณะอนุกรรมการตามชื่อกลุ่มสาระการเรียนรู้ เช่น คณะอนุกรรมการกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มีภารกิจในการกำหนดสัดส่วนสาระการเรียนรู้ การรวบรวมข้อมูลเพื่อการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรรายวิชา การจัดทำหลักสูตรรายวิชาของกลุ่มสาระ การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ การนิเทศภายใน การตรวจสอบ ประเมินการบริหารหลักสูตรรายวิชาของกลุ่มสาระการเรียนรู้ในภาคเรียนที่ผ่านมา และวางแผนพัฒนาการบริหารหลักสูตรในภาคเรียนถัดไป มี คณะอนุกรรมการประกอบด้วย หัวหน้าหมวดวิชาหรือหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้เป็นประธาน อนุกรรมการ และครูทุกคนในหมวดวิชาหรือกลุ่มสาระเป็นอนุกรรมการ (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2545ข: 8, 57-58)

4) การจัดทำข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษาให้เป็นระบบ

สถานศึกษาจะต้องรวบรวมข้อมูลด้านต่างๆ อย่างเป็นระบบเพื่อเป็นข้อมูลในการพิจารณาและตัดสินใจในกระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โดยสารสนเทศที่สถานศึกษาจะต้องรวบรวมนั้นมีดังต่อไปนี้ (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2545ข: 8, 13-23)

4.1) สารสนเทศพื้นฐานของสถานศึกษา ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของสถานศึกษา สภาพการบริหารและการจัดการตามโครงสร้างการบริหารและภารกิจของสถานศึกษา ศักยภาพและความต้องการของสถานศึกษา ความต้องการของชุมชน แนวโน้มการพัฒนาท้องถิ่น แนวทางการจัดการศึกษา และการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาและคณะกรรมการนักเรียน

4.2) สารสนเทศที่เกี่ยวกับผู้เรียน ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ผลงานและการแสดงออกของผู้เรียน

4.3) สารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการ ได้แก่ สภาพการบริหารและการจัดการ สภาพและบรรยากาศการเรียนรู้ ทรัพยากรและสิ่งอำนวยความสะดวก การพัฒนาทางวิชาชีพ ความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครองและชุมชน

4.4) สารสนเทศเพื่อการบริหารงานวิชาการ ได้แก่ หลักสูตรและการเรียนการสอน การวัดและการประเมินผลการเรียน การพัฒนากิจกรรมแนะแนว และการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

ข้อมูลต่างๆ ที่สถานศึกษาได้รวบรวมไว้จะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการวางแผนการจัดการศึกษาและพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคม ชุมชน และผู้เรียน

5) การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา

ในการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษานั้น สถานศึกษาจะต้องกำหนด วิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมายของโรงเรียน ให้สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และสนองต่อนโยบาย กฎและระเบียบต่างๆ แผนพัฒนา

คุณภาพการศึกษานี้จะต้องจัดทำเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อใช้เป็นแผนแม่บทในการดำเนินการจัดการศึกษา (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2545ข: 8-9)

2.2 การจัดทำสาระของหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2545ก: 40-46, 2545ข: 32-34) ได้กำหนดขั้นตอนการจัดทำสาระของหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมไว้ 6 ขั้นตอน ดังนี้

1) การกำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาค

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง คือ การอธิบายอย่างกว้างๆ เกี่ยวกับความสามารถของนักเรียนที่สะท้อนมาจากการเรียนรู้ระยะยาวในโรงเรียน ว่าผู้เรียนจะทำอะไรได้บ้าง โดยอาจกำหนดเป็นเกณฑ์การปฏิบัติขั้นสูง ปานกลาง หรือขั้นต่ำ (Willis and Krissance, 1997: 21 cited in Marsh, 2004: 28; Rutherford and Boehm, 2004: 233-234)

โดยขั้นตอนนี้ผู้จัดทำหลักสูตรจะต้องวิเคราะห์จากมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่กำหนดไว้ แล้วนำมาจัดเป็นผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีสำหรับช่วงชั้นที่ 1 ถึง 3 และจัดเป็นรายภาคสำหรับช่วงชั้นที่ 4 ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังจะต้องระบุถึงความรู้ ความสามารถของผู้เรียน และคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม ซึ่งจะเกิดขึ้นหลังจากการเรียนรู้ในแต่ละปีหรือแต่ละภาค (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2545 ข: 32)

2) การกำหนดสาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาค

ขั้นตอนนี้ผู้จัดทำหลักสูตรจะต้องวิเคราะห์จากผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาคที่กำหนดไว้แล้ว โดยจะต้องกำหนดสาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาคให้สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาค รวมทั้งให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นและชุมชนนั้นๆ

3) การกำหนดเวลาและจำนวนหน่วยกิต

การกำหนดเวลานั้นแบ่งเป็น 2 แบบคือ แบบที่หนึ่งกำหนดสาระการเรียนรู้เป็นรายปี และกำหนดจำนวนเวลาเรียนให้เหมาะสมและสอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและสาระการเรียนรู้ต่างๆ ซึ่งแบบที่หนึ่งนี้ใช้กับช่วงชั้นที่ 1-3 (ประถมศึกษาปีที่ 1 ถึง มัธยมศึกษาปีที่ 3)

แบบที่สองกำหนดสาระการเรียนรู้เป็นรายภาคและมีการกำหนดจำนวนหน่วยกิตให้เหมาะสม สอดคล้องกับกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและสาระการเรียนรู้ และมีเกณฑ์กำหนดจำนวนหน่วยกิตที่แน่นอน คือ 40 ชั่วโมงต่อภาคเรียนมีค่าเท่ากับ 1 หน่วยกิต แบบที่สองนี้ใช้กับช่วงชั้นที่ 4 (มัธยมศึกษาปีที่ 4 ถึง 6) เท่านั้น

4) การจัดทำคำอธิบายรายวิชา

คำอธิบายรายวิชา คือ ข้อความที่เป็นตัวกำหนดสิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ภายใน 1 ปีการศึกษา หรือ 1 ภาคการศึกษา และกำหนดเวลาที่ใช้เรียนในแต่ละสัปดาห์ (ขนาธิป พรกุล, 2546: 53-54) โดยคำอธิบายรายวิชานั้นประกอบไปด้วย ชื่อรายวิชา จำนวนเวลา จำนวนหน่วยกิต ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง และสาระการเรียนรู้ของรายวิชานั้นๆ (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2545 ข: 33)

ขั้นตอนนี้ผู้จัดทำหลักสูตรจะต้องนำผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาค สาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาค รวมทั้งเวลาและจำนวนหน่วยกิตที่ได้กำหนดไว้แล้วในข้อ 1-3 มาเขียนเป็นคำอธิบายรายวิชา โดยสามารถเขียนได้หลายรูปแบบ ดังต่อไปนี้

4.1) เขียนเป็นความเรียงเสนอภาพรวมของผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง สาระการเรียนรู้ ในส่วนของผลการเรียนรู้ที่คาดหวังจะต้องเขียนให้ครอบคลุมทั้ง 3 ด้านคือ ด้านความรู้ ความสามารถ และคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม

4.2) เขียนแยกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนแรกเป็นผลการเรียนรู้ที่คาดหวังซึ่งเขียนเป็นความเรียงสรุปภาพรวมของผลการเรียนรู้ทั้ง 3 ด้าน และส่วนที่สองคือ สาระการเรียนรู้ เขียนเป็นความเรียงของขอบข่ายเนื้อหาสาระ

4.3) เขียนแยกเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนแรกเป็นขอบข่ายกิจกรรมที่กำหนด กว้างๆ และมีความสอดคล้องกับผลการเรียนรู้ของรายวิชา ส่วนที่สองเป็นขอบข่ายเนื้อหาสาระที่ สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ของรายวิชา และส่วนที่สามเป็นผลการเรียนรู้ที่คาดหวังที่จะเกิดกับ ผู้เรียนอย่างกว้างๆ

4.4) เขียนเป็นความเรียงประกอบด้วย 4 ส่วนคือ ส่วนแรกคือ ผลการ เรียนรู้ที่คาดหวังของรายวิชา ส่วนที่สองคือ ขอบข่ายสาระการเรียนรู้ ส่วนที่สามคือ กิจกรรมการ เรียนรู้ และส่วนที่สี่คือ วิธีการวัดและประเมินผล

4.5) เขียนแยกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนแรกเป็นผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง เขียนให้ครอบคลุมทั้ง 3 ด้าน โดยเขียนไม่แยกด้านและเขียนเป็นข้อๆ ส่วนที่สองคือสาระการ เรียนรู้ซึ่งเขียนแยกเป็นรายข้อ

สำหรับการกำหนดชื่อรายวิชานั้น สถานศึกษาสามารถกำหนดได้เองตามความเหมาะสม โดยมีแนวทางการกำหนดดังนี้ คือ ชื่อรายวิชาต้องสื่อความหมายได้ชัดเจน มีความสอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในรายวิชานั้น (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2545 ข: 33)

5) การจัดทำหน่วยการเรียนรู้

หน่วยการเรียนรู้ คือ โครงร่างที่อธิบายถึงมวลประสบการณ์ที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ โดยเป็นการนำเอาเนื้อหาสาระที่มีความสอดคล้องกันมาจัดรวมเข้าไว้ด้วยกันเป็นหมวดหมู่ เพื่อให้ง่ายต่อการเรียนรู้ (รุจิรี ภู่อาระ, 2545: 128; ชนาธิป พรกุล, 2546: 54; และ โจเซฟ คัลลาฮัน และคณะ, 2546: 82)

หน่วยการเรียนรู้นั้นจะต้องประกอบไปด้วย ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง สาระการเรียนรู้ และจำนวนเวลา โดยในการจัดทำหน่วยการเรียนรู้ ผู้จัดทำหลักสูตรจะต้องนำเอาสาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาคที่กำหนดไว้ไปบูรณาการจัดทำเป็นหน่วยการเรียนรู้ ดังมีแนวทางการดำเนินการดังนี้ (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2545 ข: 34)

5.1) นำสาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาคที่ได้กำหนดไว้แล้ว มาวิเคราะห์แยกเป็นหัวข้อย่อยหรือหัวข้อเรื่อง

5.2) นำหัวข้อย่อยหรือหัวข้อเรื่องมาบูรณาการ โดยอาจบูรณาการในกลุ่มสาระการเรียนรู้หรือบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ก็ได้ แต่จะต้องพิจารณาว่าสาระการเรียนรู้และผลการเรียนรู้ที่คาดหวังมีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกัน

5.3) ตั้งชื่อหน่วยการเรียนรู้ โดยตั้งให้สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้

5.4) กำหนดเวลาของหน่วยการเรียนรู้ตามความเหมาะสม

โดยหน่วยการเรียนรู้ที่คั้นควรมีลักษณะดังที่ นาดยา ปีลันธนานนท์ (2546: 51-52, 61) กล่าวไว้ต่อไปนี้

(1) มีความท้าทาย น่าสนใจ และสอดคล้องกับประสบการณ์และชีวิตจริงของผู้เรียน

(2) สามารถช่วยให้เกิดการวางแผนการเรียนรู้ที่เป็นบูรณาการในกลุ่มสาระการเรียนรู้หรือข้ามกลุ่มสาระการเรียนรู้

(3) มีเป้าหมายหรือจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน

(4) มีการจัดลำดับเนื้อหาอย่างเป็นระบบ เช่น การเรียงลำดับเนื้อหา จากง่ายไปสู่ยาก การเรียงลำดับเนื้อหาตามลำดับเวลา

(5) จะต้องสนองต่อจุดเน้นตามนโยบายของสถานศึกษาและชุมชน

(6) ชื่อของหน่วยการเรียนรู้จะต้องสะท้อนปรัชญา ธรรมชาติของ วิชาหรือสะท้อนเนื้อหาสาระในหน่วยการเรียนรู้อย่างชัดเจน

(7) มีการเลือกเนื้อหาสาระที่เชื่อถือได้ ครอบคลุม และเหมาะสม ระหว่างกับความรู้ ทักษะและค่านิยม

6) การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้

แผนการจัดการเรียนรู้ คือ เอกสารที่ครูเป็นผู้จัดทำขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในการ จัดกิจกรรมการเรียนการสอนในช่วงระยะเวลาสั้นและช่วงยาว (Armstrong, 2003: 231-232; Marsh and Willis, 2003: 197)

ในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้นั้น กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้ให้ อิศระแก่ครูในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ได้อย่างอิสระ แต่อย่างไรก็ตามคู่มือการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2545 ก: 46) ก็ได้เสนอรูปแบบแผนการจัดการเรียนรู้ให้เพื่อเป็นทางเลือกแก่ครู กล่าวคือ แผนการจัดการ เรียนรู้นั้นประกอบด้วย ชื่อกลุ่มสาระการเรียนรู้ ชั้นที่สอน ภาคเรียนที่สอน ชื่อแผนการจัดการ เรียนรู้ เวลาที่สอน ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง สาระการเรียนรู้ กระบวนการจัดการเรียนรู้ กระบวนการวัดและประเมินผล และแหล่งการเรียนรู้ ส่วนขั้นตอนการจัดทำแผนการจัดการ เรียนรู้นั้นทำได้ดังนี้

6.1) วิเคราะห์ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาคที่มีในคำอธิบาย รายวิชาหรือหน่วยการเรียนรู้

6.2) วิเคราะห์สาระการเรียนรู้ ในประเด็นดังนี้

- (1) มีความสอดคล้องกับผู้เรียน ชุมชน ท้องถิ่น
- (2) มีความเที่ยงตรง ปฏิบัติได้จริง ทันสมัย และเป็นตัวแทนความรู้
- (3) มีความสำคัญทั้งในแนวกว้างและลึก
- (4) มีความน่าสนใจสำหรับผู้เรียน
- (5) ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้โดยง่าย
- (6) จัดลำดับสาระการเรียนรู้จากง่ายไปสู่ยาก และมีความต่อเนื่อง
- (7) จัดสาระการเรียนรู้ให้สัมพันธ์กับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นๆ

6.3) วิเคราะห์กระบวนการจัดการเรียนรู้

- (1) เลือกวิธีนำเข้าสู่บทเรียน
- (2) เลือกรูปแบบการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่

คาดหวัง

6.4) วิเคราะห์กระบวนการวัดและประเมินผล

6.5) วิเคราะห์แหล่งการเรียนรู้

แผนการจัดการเรียนรู้แม้ว่าจะสามารถเขียนได้หลากหลายรูปแบบ แต่อย่างไรก็ตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่ดีนั้นควรมีลักษณะดังที่นาตยา ปีลันธนานนท์ (2545: 172-173) กล่าวไว้คือ

- (1) ความเฉพาะเจาะจง โดยระบุสิ่งที่จะเรียนจะสอนให้ชัดเจน ครอบคลุม และพอเพียงที่จะทำให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ในหลักสูตร แผนการจัดการเรียนรู้จะต้องไม่กำหนดในสิ่งที่กว้างขวางมากหรือน้อยเกินไปและต้องไม่เป็นสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์กับผู้เรียน

- (2) ความยืดหยุ่น ปรับเปลี่ยนได้ เนื่องจากแผนการจัดการเรียนรู้เป็นสิ่งที่ถูกเตรียมการไว้ล่วงหน้าก่อนที่จะมีการเรียนการสอนเกิดขึ้นจริง ดังนั้นในกรณีที่มีปัญหาเมื่อนำไปใช้หรือไม่สามารถดำเนินการตามแผนการที่ได้จัดเตรียมไว้ แผนการจัดการเรียนรู้ควรมีความยืดหยุ่นที่จะสามารถปรับเปลี่ยนได้โดยไม่กระทบกับการเรียนการสอนและผลการเรียนรู้

- (3) ความทันสมัย แผนการจัดการเรียนรู้จะต้องทันต่อเหตุการณ์ ความเคลื่อนไหว และสอดคล้องกับสภาพการณ์ปัจจุบันที่ดำเนินอยู่

- (4) สามารถสื่อสารได้ดี แผนการจัดการเรียนรู้ที่ดีจะต้องเป็นสื่อความหมายได้อย่างชัดเจนและเข้าใจได้ตรงกันระหว่างผู้สร้างแผนและผู้ใช้แผน ดังนั้นจึงควรจัดทำแผนให้สามารถอ่านเข้าใจได้โดยง่ายเพื่อที่ผู้ใช้แผนจะสามารถจัดการเรียนการสอนได้ตามที่ผู้จัดทำแผนได้กำหนดไว้

- (5) ความสอดคล้อง ต่อเนื่องและบูรณาการ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ดีจะต้องจัดลำดับหัวข้อให้มีความสัมพันธ์ ต่อเนื่องและควรสะท้อนให้เห็นการบูรณาการองค์ความรู้

2.3 การตรวจสอบหลักสูตรสถานศึกษา

เมื่อได้จัดทำสาระของหลักสูตร กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เสร็จแล้ว ก็จะต้องมีการตรวจสอบหลักสูตรสถานศึกษาในแต่ละหัวข้อ ได้แก่ การ

ตรวจสอบวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย การตรวจสอบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ การตรวจสอบโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา การตรวจสอบรายวิชาตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ การตรวจสอบการวางแผนการจัดการเรียนรู้และการส่งเสริมการเรียนรู้ ตรวจสอบความเชื่อมโยงและสอดคล้องกันทั้งหมด และเมื่อสถานศึกษาจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาเสร็จเรียบร้อยแล้ว สถานศึกษาจะต้องพัฒนาระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการตรวจสอบหลักสูตรสถานศึกษา เพื่อจะได้ผลการประเมินดังกล่าวนี้ไปใช้ในการปรับปรุงคุณภาพการจัดการศึกษา (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2545 ข: 43-49)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยภายในประเทศ

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2545: ง, 7, 153-157) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนากระบวนการเตรียมความพร้อมในการพัฒนาหลักสูตรสำหรับคณะกรรมการหลักสูตรของสถานศึกษา การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนากระบวนการเตรียมความพร้อมและศึกษาผลของกระบวนการเตรียมความพร้อมในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาสำหรับคณะกรรมการหลักสูตรของสถานศึกษา ในด้านความสามารถในการทำงานเป็นทีม ความรู้ความเข้าใจในการสร้างหลักสูตรสถานศึกษา และความสามารถในการสร้างหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่างได้แก่ คณะกรรมการหลักสูตรของสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา 2 โรงเรียน จำนวน 58 คน โดยได้เตรียมความพร้อมในด้านความสามารถในการทำงานเป็นทีม 3 วัน พัฒนาความรู้ความเข้าใจในการสร้างหลักสูตรสถานศึกษา 3 วัน และพัฒนาความสามารถในการสร้างหลักสูตรสถานศึกษา 107 วัน ผลการวิจัยพบว่า คณะกรรมการหลักสูตรของสถานศึกษามีความสามารถในการทำงานเป็นทีม และมีความรู้ความเข้าใจในการสร้างหลักสูตรสถานศึกษา หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีความสามารถในการสร้างหลักสูตรสถานศึกษา หลังการทดลองสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

วรรณิ ศิริวัฒน์ (2545: ง, 151-157) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษาเมืองพัทยา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสถานศึกษาที่สังกัดสำนักงานการศึกษาเมืองพัทยา

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานการศึกษาเมืองพัทยาจำนวน 10 โรงเรียน ผู้ให้ข้อมูลได้แก่ คณะกรรมการสนับสนุน ส่งเสริมงานวิชาการเมืองพัทยา คณะกรรมการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และคณะอนุกรรมการระดับกลุ่มสาระ เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างแบบสอบถามและแบบศึกษาเอกสาร ผลการวิจัยพบว่า 1) ในด้านการเตรียมความพร้อมการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีการดำเนินงานทั้งในส่วนของสำนักงานการศึกษาเมืองพัทยาและในส่วน of สถานศึกษาเอง ซึ่งประกอบไปด้วยการสร้างตระหนักรู้ให้แก่บุคลากรโดยการประชุมชี้แจง ประชุมปฏิบัติการ มีการให้ความรู้แก่บุคลากรทั้งในด้านหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การจัดทำหลักสูตรตามกลุ่มสาระการเรียนรู้โดยการจัดอบรม ประชุม อบรมเชิงปฏิบัติการ ศึกษาดูงานและศึกษาเอกสาร มีการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการสถานศึกษาและคณะอนุกรรมการระดับกลุ่มวิชา มีการจัดทำข้อมูลสารสนเทศโดยรวบรวมข้อมูลด้านนักเรียน บุคลากร อาคารสถานที่ สังคม เศรษฐกิจ ภูมิปัญญาท้องถิ่น แหล่งการเรียนรู้และชุมชน มีการจัดทำแผนการดำเนินงาน เช่น แผนปฏิบัติการประจำปี แผนปฏิทินปฏิบัติงานและโครงการ 2) ในด้านการดำเนินการจัดทำสาระของหลักสูตร มีการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานทั้งในด้านผู้เรียน บุคลากร อาคารสถานที่ สังคม เศรษฐกิจ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ชุมชน เพื่อนำข้อมูลมากำหนด วิสัยทัศน์ ภารกิจและเป้าหมาย คุณลักษณะอันพึงประสงค์ โดยผู้บริหาร ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการ คณะครูทั้งโรงเรียนและคณะกรรมการสถานศึกษา มีการจัดทำโครงสร้างของหลักสูตร จัดทำผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปี/รายภาคโดยให้ครูตามกลุ่มสาระการเรียนรู้เป็นผู้ทำ มีการจัดทำคำอธิบายรายวิชา จัดหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ มีการจัดทำแผนการเรียนรู้แบบรายปีและรายครั้ง ปัญหาในด้านการดำเนินการจัดทำสาระของหลักสูตร คือ ไม่เข้าใจวิธีการจัดทำสาระและผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง เขียนผลการเรียนรู้ไม่ครอบคลุมสาระการเรียนรู้ของหลักสูตร ไม่เข้าใจหลักการเขียนคำอธิบายรายวิชาและลอกจากตัวอย่าง ไม่มีความรู้เรื่องการสร้างหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ ไม่จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้รายชั่วโมง ไม่เห็นความสำคัญของการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้

วิฑูรย์ เจริญอาชาชัย (2545: ง) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนแกนนำสังกัดกองการศึกษาสงเคราะห์ กรมสามัญศึกษา งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการดำเนินงานและปัญหาการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนแกนนำ สังกัดกองการศึกษาสงเคราะห์ กรมสามัญศึกษา จำนวน 3 โรงเรียน โดยผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วยคณะกรรมการบริหารหลักสูตรจำนวน 39 คน และ ครูผู้สอนจำนวน 51 คน

ผลการวิจัยพบว่า สถานศึกษากำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ โดยบุคลากรในสถานศึกษาและผู้เกี่ยวข้องทุกคน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดโครงสร้างหลักสูตร สถานศึกษาแล้วครูผู้สอนจัดทำสาระของหลักสูตรโดยกำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง กำหนดสาระ การเรียนรู้รายปีหรือรายภาค กำหนดเวลาและจำนวนหน่วยกิต จัดทำคำอธิบายรายวิชา จัดทำ หน่วยการเรียนรู้ ออกแบบการเรียนรู้ ปัญหาที่พบในการจัดทำหลักสูตรของสถานศึกษา ได้แก่ ครูผู้สอนบางส่วนขาดความเข้าใจที่ชัดเจนในการกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมายและ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ การกำหนดโครงสร้างของหลักสูตร การจัดทำหน่วยการเรียนรู้ที่ สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ที่กำหนดขึ้น ตลอดจนการจัดการเรียนรู้ที่ขาดการบูรณาการข้ามกลุ่มสาระ การเรียนรู้

ภัทรวดี อุดมมณฑล (2545: ง) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการ พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ในโรงเรียนแกนนำร่วมพัฒนาหลักสูตร สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ในโรงเรียนแกนนำร่วมพัฒนาหลักสูตร สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร โดยผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน หัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียน หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ และครูผู้สอน ในโรงเรียนแกนนำร่วมพัฒนาหลักสูตร 35 โรงเรียน โดย เก็บรวบรวมข้อมูลจากการใช้แบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีการศึกษา สำรวจ รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นและนำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โดยมี การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านคติ ความคิด ความเชื่อ และด้านคุณธรรม จริยธรรม มาใช้ในการ กำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน ครูผู้สอนส่วนใหญ่ นำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการประกอบอาชีพ ในท้องถิ่น โดยนำกิจกรรมหรือเนื้อหาในเรื่องการท้องถิ่นมาใช้ในการกำหนดสาระการ เรียนรู้รายปี/รายภาค การจัดทำคำอธิบายรายวิชา การจัดทำหน่วยการเรียนรู้ การจัดทำแผนการ จัดการเรียนรู้ ในด้านปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา พบว่า บุคลากรในโรงเรียนขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ โรงเรียน ขาดการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้ครูผู้สอนไม่สามารถนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมา ใช้ได้ บุคลากรในโรงเรียนไม่มีเวลาที่จะดำเนินการและยังขาดการประสานงานระหว่างโรงเรียน กับท้องถิ่น

กานต์รวี บุญยานนท์ (2546: ง, 94-97) ได้ศึกษาเรื่อง สภาพและปัญหาการจัดการเรียนการ สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ในโรงเรียนแกนนำ สังกัดกรมสามัญ

ศึกษา กรุงเทพมหานคร การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในโรงเรียนแกนนำ จำนวน 35 โรงเรียน สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานครในด้านหลักสูตร กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนรู้และการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ผลการวิจัย พบว่า โรงเรียนได้มีการเตรียมความพร้อมก่อนการจัดทำหลักสูตร และผู้บริหารสถานศึกษาได้สนับสนุนโดยจัดประชุมเชิงปฏิบัติการและจัดงบประมาณให้ครูเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตร หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมและครูเป็นผู้มีส่วนร่วมในการจัดหลักสูตร โดยครูร่วมจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ และครูจัดทำหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการแบบภายในกลุ่มสาระวิชา และชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรด้านการจัดกิจกรรมของโรงเรียน ในด้านปัญหาด้านหลักสูตรนั้น ครูมีความเห็นว่าปัญหาด้านความรู้เรื่องการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้และความร่วมมือจากชุมชนในการจัดทำหลักสูตรเป็นปัญหามาก ส่วนผู้บริหารสถานศึกษามีความเห็นว่า ความรู้ความเข้าใจในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดไว้ในหลักสูตรเป็นปัญหามาก แต่โดยภาพรวมทั้งครูและผู้บริหารสถานศึกษามีความเห็นว่าปัญหาด้านหลักสูตรเป็นปัญหาน้อย

พิภพ สินธุพงษ์ (2546) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของโรงเรียนนาร่องและโรงเรียนเครือข่ายสังกัดกรมสามัญศึกษาในจังหวัดร้อยเอ็ด โดยมีวัตถุประสงค์ คือ ศึกษาสภาพการจัดทำและปัญหาอุปสรรคในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ คณะอนุกรรมการการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของโรงเรียนนาร่องและโรงเรียนเครือข่ายสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 155 คน การวิจัยนี้ใช้การวิจัยเชิงสำรวจโดยใช้แบบสอบถาม และการวิจัยเฉพาะกรณีโดยใช้การสังเกต การสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีการปฏิบัติมากที่สุด คือ การจัดทำสาระของหลักสูตร ส่วนในด้านสภาพปัญหาอุปสรรคในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ การจัดทำหน่วยการเรียนรู้ และการกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย และคุณธรรมอันพึงประสงค์ 2) โรงเรียนที่เป็นกรณีศึกษามีการพัฒนาหลักสูตรโดยยึดแนวทางของกรมวิชาการอย่างเคร่งครัด และนำหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นไปใช้ตั้งแต่ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2545 และจัดโครงสร้างเวลาเรียน ช่วงชั้นละ 120 ชั่วโมงต่อปี

กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ (2546 ค: บทคัดย่อ, 70-73) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาความพร้อมการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ปีการศึกษา 2546 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความพร้อมในการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษาที่ใช้หลักสูตรในปีการศึกษา 2546 กลุ่มตัวอย่างเป็นโรงเรียนที่ใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในปีการศึกษา 2546 จาก 35 จังหวัด ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียนจำนวน 1,277 คน ครูผู้สอน จำนวน 10,906 คน และวิทยากรแกนนำ จำนวน 654 คน โดยใช้แบบสอบถามเก็บรวบรวมข้อมูลในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2546 ผลการวิจัยมีดังนี้ 1) ผู้บริหารมีความคิดว่า บุคลากรในโรงเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรในระดับมาก 3 อันดับแรกคือ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน การกำหนดโครงสร้างหลักสูตร และจัดสัดส่วนเวลาเรียน ส่วนในระดับน้อย ได้แก่ การออกแบบหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ และตัวผู้สอนประเมินตนเองว่ามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรในระดับมาก 3 อันดับแรก คือ การวัดและประเมินผลตามสภาพจริง การออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และในระดับน้อยคือ การใช้กระบวนการวิจัยในชั้นเรียน และการออกแบบหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 2) สถานศึกษาส่วนใหญ่พัฒนาความรู้ความเข้าใจให้แก่บุคลากรและผู้เกี่ยวข้องโดยประชุมชี้แจง อบรมให้ความรู้ จัดเตรียมเอกสารเกี่ยวกับหลักสูตรไว้ให้ ศึกษาดูงานร่วมสัมมนา กับหน่วยงานอื่น สำหรับผู้สอนส่วนใหญ่ได้รับความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยเข้ารับการอบรมสัมมนา ศึกษาเอกสารและและการประชุมชี้แจงของสถานศึกษาตามลำดับ 3) สถานศึกษาจัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศในระดับมาก 3 อันดับแรกคือ ด้านบุคลากร ด้านอาคารสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก และด้านแหล่งการเรียนรู้ในสถานศึกษา และที่ได้จัดทำน้อยที่สุด คือ ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น/วิทยากรภายนอก 4) ด้านการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาพบว่า สถานศึกษาส่วนใหญ่ได้ดำเนินการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่จะนำไปใช้ในปีการศึกษา 2546 เสร็จแล้ว สถานศึกษาจัดทำหลักสูตรโดยคณะกรรมการในโรงเรียนจัดทำเอง รองลงมาคือ จัดทำร่วมกับโรงเรียนอื่น และจัดทำเป็นสหวิทยาเขต/กลุ่มโรงเรียน ส่วนในด้านปัญหาและอุปสรรคในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา 3 อันดับแรก คือ บุคลากรขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดทำหลักสูตร มีเวลาน้อยในการจัดทำหลักสูตร และขาดงบประมาณ 5) ในด้านการมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา พบว่า ผู้สอนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาในระดับมากทุกขั้นตอน 6) ด้านความพร้อมในการใช้หลักสูตรสถานศึกษาปีการศึกษา 2546 พบว่าผู้บริหารและผู้สอนมีความคิดเห็นว่า สถานศึกษามีความพร้อมในการใช้หลักสูตรปีการศึกษา 2546 ในระดับมากทุกสังกัด 7) สถานศึกษาต้องการความช่วยเหลือในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา 3

อันดับแรก คือ การจัดประชุมอบรมให้ความรู้ในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา งบประมาณ และมีบุคลากร ผู้เชี่ยวชาญช่วยจัดทำหลักสูตร

สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เขตการศึกษา 1-12 (2546: ก-ง) ได้ศึกษา เรื่อง การติดตามผลการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา การศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตการศึกษา 1-12 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อติดตามผลการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา การศึกษาขั้นพื้นฐานของ โรงเรียนนาร่องการใช้หลักสูตร โรงเรียนเครือข่ายการใช้หลักสูตร และโรงเรียนที่ใช้การศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ในปีการศึกษา 2546 กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยโรงเรียนนาร่องการใช้หลักสูตร 158 โรง โรงเรียนเครือข่ายการใช้หลักสูตร 1,632 โรง และโรงเรียนที่เริ่มใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานในปี พ.ศ. 2546 จำนวน 7,922 โรง รวมทั้งสิ้น 9,712 โรง เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถาม 1 ฉบับ เพื่อสำรวจความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และกรรมการสถานศึกษา ผลการวิจัยพบว่า 1) โรงเรียนนาร่องการใช้หลักสูตรมีผลการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนในด้านการจัดทำสาระหลักสูตรและด้านการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษาอยู่ในระดับมาก 2) โรงเรียนเครือข่ายการใช้หลักสูตรมีผลการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านการจัดทำสาระหลักสูตรของสถานศึกษามีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3) โรงเรียนที่เริ่มใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานในปีการศึกษา 2546 มีผลการบริหารจัดการหลักสูตรในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านการจัดทำสาระหลักสูตรของสถานศึกษามีค่าเฉลี่ยสูงสุด ส่วนในด้านการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษานั้นมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด สำหรับในด้านของปัญหานั้น โรงเรียนนาร่องและโรงเรียนเครือข่ายมีเวลาเตรียมความพร้อมไม่เพียงพอ ผู้บริหารและครูขาดความรู้ความเข้าใจและทักษะในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ผู้ปกครองและชุมชนมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องหลักสูตรน้อย มีเวลาน้อยในการจัดทำหลักสูตรและแผนบริหารหลักสูตรและแผนบริหารหลักสูตรสถานศึกษา ขาดการมีส่วนร่วมของบุคลากรในการวางแผน การนิเทศติดตามและประเมินผลขาดความต่อเนื่องไม่ทั่วถึงและยังไม่เป็นระบบ สำหรับในด้านปัญหาของโรงเรียนที่เริ่มใช้หลักสูตรในปีการศึกษา 2546 นั้น คือ บุคลากรของสถานศึกษามีความรู้ความเข้าใจไม่เพียงพอในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาและสาระของหลักสูตร ขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในแต่ละสาระการเรียนรู้ คณะกรรมการสถานศึกษาและชุมชนยังไม่ค่อยมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรและมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาน้อย นโยบายการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการขาดความแน่นอน ไม่ชัดเจน ขาดงบประมาณสนับสนุน ระบบข้อมูลสารสนเทศของโรงเรียนไม่ค่อยเป็นระบบชัดเจน ครุมีภาระงานอื่นมากจึงมีระยะเวลาในการจัดทำ

หลักสูตรน้อย สถานศึกษาบางแห่งจัดทำสาระหลักสูตรไม่ได้ บุคลากรขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดทำแผนการบริหารหลักสูตรและมีเวลาในการวางแผนน้อย

เคน เหตุเกษ (2546: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตร กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา โรงเรียนสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู โดยเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยมีขั้นตอนดังนี้ 1) การวางแผน 2) การปฏิบัติการ 3) การสังเกตการณ์ 4) การสะท้อนผล โดยมีกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องจำนวน 10 คน ได้แก่ กลุ่มแรก คือ ผู้ร่วมศึกษา จำนวน 7 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน กลุ่มที่สอง คือ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 3 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ครูในการมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตร แบบสัมภาษณ์คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน แบบสังเกตการสอนของครู แบบบันทึกการประชุมกลุ่มผู้ร่วมศึกษา แบบบันทึกการสะท้อนผลการปฏิบัติงาน แบบสังเกตการนำหลักสูตรไปใช้จัดกิจกรรมการเรียนการสอน แบบสังเกตการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตร ผลการวิจัยในครั้งนี้พบว่า 1) ด้านการมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ครู อาจารย์ และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสามารถจัดทำร่างหลักสูตรขึ้นมาเพื่อให้โรงเรียนร่วมกับชุมชนพิจารณาให้ความเห็นชอบ จนสามารถจัดทำสาระของหลักสูตรให้มีความสมบูรณ์ แต่มีปัญหาอยู่บ้างในเรื่องเอกสาร ตำรา สำหรับใช้ประกอบการศึกษาค้นคว้ามีไม่เพียงพอ 2) ด้านความสามารถร่วมกันจัดทำหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม พบว่าหลังจากได้พัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรระหว่างครูกับคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลที่เกิดขึ้น คือ คณะครูและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสามารถจัดทำหลักสูตรสำเร็จเป็นหลักสูตรที่สมบูรณ์และสามารถนำไปจัดการศึกษาให้ตอบสนองต่อความต้องการของท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม

พัชรินทร์ ธานี (2546: บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาบุคลากรในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนบ้านโนนผึ้ง อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจ และสามารถจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาได้ โดยได้กำหนดกิจกรรมพัฒนาบุคลากร ซึ่งประกอบไปด้วย กิจกรรมการประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ การศึกษาดูงาน การศึกษาด้วยตนเองโดยใช้ระบบกลุ่ม การอบรมและจัดทำหลักสูตรสถานศึกษามาเป็นนวัตกรรมในการพัฒนาบุคลากร ผลการศึกษาพบว่า บุคลากรเกิดความรู้ความเข้าใจ มีความคิดร่วมพัฒนาในทางสร้างสรรค์ แต่กระบวนการใน

การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาจำเป็นต้องปรับปรุงแก้ไขพัฒนาในส่วนที่บกพร่องและทำการพัฒนาบุคลากรต่อไปโดยกำหนดให้มีกิจกรรมการนิเทศติดตามผล ผลของการนิเทศติดตามผลทำให้บุคลากรได้รับข้อเสนอแนะ ซึ่งเน้นในส่วนที่บกพร่องและเกิดความคิด/แนวทางในการปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษา

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2548: บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานตามทัศนะของครูผู้สอน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของครูผู้สอนในโรงเรียนที่เริ่มใช้หลักสูตรในปีการศึกษา 2545 และใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 285 โรงเรียน ผู้ให้ข้อมูลเป็นครูผู้สอนจำนวน 3,921 คน ผลการวิจัยพบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่สร้างหลักสูตรสถานศึกษาขึ้นเองโดยใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นกรอบในการจัดทำ และมีโครงการนิเทศและแผนปฏิบัติการดำเนินงานนิเทศ ให้คำปรึกษาแนะนำการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ และประชุมชี้แจงและติดตามจากรายงานผลของครูผู้สอนเป็นระยะ ครูส่วนใหญ่ได้รับการส่งเสริมเรื่องการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ครูผู้สอนส่วนใหญ่กำหนดสาระการเรียนรู้และผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง จัดทำหน่วยการเรียนรู้ ร่วมกับครูในกลุ่มสาระเดียวกัน

ส.วาสนา ประवालพุกษ์ (2548: บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง สถานภาพการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน: ความสำเร็จ ปัญหาอุปสรรค ระดับปฏิบัติ ในโรงเรียนนำร่องและโรงเรียนเครือข่ายปฏิรูปการศึกษาของหน่วยงานต่างๆ ในกระทรวงศึกษาธิการ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อติดตามผลการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานในระดับปฏิบัติของสถานศึกษาทั่วประเทศ โดยเน้นประสบการณ์การจัดทำหลักสูตรและการใช้หลักสูตรสถานศึกษา และเพื่อศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคในการใช้หลักสูตร โดยเก็บข้อมูลเป็น 2 แบบคือ การประชุมกลุ่มย่อยแบบ focus group และการเก็บข้อมูลภาคสนาม ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนในกลุ่มตัวอย่างมีความสามารถในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาในระดับที่แตกต่างกันตามความพร้อมของสถานศึกษา ขนาดของสถานศึกษา อีกทั้งโรงเรียนยังประสบปัญหาในด้านกำลังคน งบประมาณ ระยะเวลาที่เร่งด่วน และขาดความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา แต่อย่างไรก็ตามโรงเรียนพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาตามขั้นตอนที่เสนอ โดยกระทรวงศึกษาธิการ

จากการศึกษางานวิจัยภายในประเทศ พบว่า การดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาเกี่ยวข้องกับบุคคลต่างๆ ทั้งจากภายในสถานศึกษา ได้แก่ ครูและผู้บริหารสถานศึกษา ส่วน

ภายนอกได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษา สถานศึกษาได้ดำเนินการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาตามรูปแบบที่กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดไว้อย่างเคร่งครัดโดยมีการเตรียมความพร้อม การจัดทำสาระของหลักสูตร และการตรวจสอบหลักสูตรสถานศึกษา โดยในปัจจัยที่ส่งผลในด้านความสำเร็จของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ได้แก่ การเตรียมความพร้อมให้กับบุคลากรทั้งในด้านการสร้างความตระหนัก การพัฒนาความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การทำงานเป็นทีม การรวบรวมสารสนเทศที่จำเป็นในการพัฒนาหลักสูตร การสนับสนุนจากผู้บริหารสถานศึกษาทั้งในด้านงบประมาณ การสนับสนุน ส่งเสริมและจูงใจ การมีระยะเวลาที่เพียงพอในการดำเนินการพัฒนาหลักสูตร การนิเทศติดตามและให้ข้อมูลย้อนกลับ ส่วนด้านปัญหาในการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ได้แก่ มีเวลาในการเตรียมความพร้อมและดำเนินการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาไม่เพียงพอ ไม่มีงบประมาณสนับสนุนการพัฒนาหลักสูตร ไม่มีผู้เชี่ยวชาญช่วยจัดทำหลักสูตร บุคลากรขาดความเชื่อมั่น ความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

2. งานวิจัยต่างประเทศ

Jay (1995) ได้วิจัยเรื่อง “The Social Studies Curriculum in Missouri Secondary Schools: 1995” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงสภาพปัจจุบันและการใช้หลักสูตรสังคมศึกษาในระดับมัธยมศึกษาในมลรัฐมิสซูรี (Missouri) กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยนั้นประกอบด้วยโรงเรียนในระดับมัธยมศึกษาจำนวน 120 โรงเรียนในมลรัฐมิสซูรีที่ได้มาจากการสุ่มตัวอย่าง ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยได้มาจากการตอบแบบสอบถามของหัวหน้าหมวดและครูสังคมศึกษา โดยมีแบบสอบถามจำนวน 86% ที่ได้รับกลับคืนมาจากโรงเรียนที่ถูกเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่าง และมีการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมโดยใช้การสัมภาษณ์และการสังเกตเกี่ยวกับการตรวจสอบสภาพปัจจุบันและหรือแก้ไขปรับปรุงหลักสูตรสังคมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา ในโรงเรียนที่อยู่ในมลรัฐมิสซูรี ผลการวิจัย พบว่า มีการเปลี่ยนแปลงน้อยมากในด้านสภาพและการใช้หลักสูตรสังคมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา ในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในมลรัฐมิสซูรี โดยการจัดขอบเขต (scope) และ การเรียงลำดับ (sequence) ของเนื้อหาสาระมีอิทธิพลเป็นอย่างมากในการจัดหลักสูตรสังคมศึกษา โดยในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 เรียนรายวิชาสังคมศึกษาที่เป็นบูรณาการ, มัธยมศึกษาปีที่ 2-3 เรียนประวัติศาสตร์อเมริกา, มัธยมศึกษาปีที่ 4 เรียนประวัติศาสตร์โลก, มัธยมศึกษาปีที่ 5 เรียนการปกครองของอเมริกา, และระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 จัดเป็นรายวิชาเลือก โดยมีรายวิชาประวัติศาสตร์อเมริกา ประวัติศาสตร์โลก สังคมศึกษา การปกครองและพลเมืองอเมริกา โดยวิชาเหล่านี้มีเป็นรายวิชาที่โรงเรียนจัดเป็น

รายวิชาเลือก เรียงตามลำดับความถี่มากที่สุดที่ประกอบเป็นหลักสูตรสังคมศึกษาในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา ในมลรัฐมิสซูรี ส่วนประวัติศาสตร์อเมริกา ประวัติศาสตร์โลก จิตวิทยา ภูมิศาสตร์ สังคมวิทยา การปกครองอเมริกา เหตุการณ์ปัจจุบันและเศรษฐศาสตร์ เป็นรายวิชาที่มีความถี่ในการเปิดสูงสุดเรียงตามลำดับในรายวิชาสังคมศึกษา รายวิชาที่มีการลงทะเบียนมากที่สุด เรียงตามลำดับได้แก่ ประวัติศาสตร์โลก การปกครองอเมริกา ภูมิศาสตร์ สังคมวิทยา และ เหตุการณ์ปัจจุบัน ส่วนรายวิชาสังคมศึกษาที่มีการลงทะเบียนน้อยเรียงตามลำดับ ได้แก่ ประวัติศาสตร์มิสซูรี เศรษฐศาสตร์ และปัญหาสังคมในอเมริกา โรงเรียนมัธยมศึกษาในมลรัฐมิสซูรีได้กำหนดหน่วยกิตขั้นต่ำของวิชาสังคมศึกษาโดยเฉลี่ย 3.12 หน่วยกิต ในการจบการศึกษา ด้านการวัด ประเมินผลและการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา ในมลรัฐมิสซูรีพบว่าที่ใช้บ่อยที่สุด คือ มีการใช้ข้อสอบปรนัย การมอบหมายให้อ่านหนังสือ การอภิปรายทั้งชั้นเรียน การบรรยาย การให้การบ้าน และการให้งานในชั้นเรียน ในปัจจุบันโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในมลรัฐมิสซูรี ร้อยละ 82.7 ได้มีการทบทวนและหรือแก้ไขปรับปรุงหลักสูตรสังคมศึกษา โดยข้อมูลของมลรัฐและท้องถิ่นถูกนำมาใช้เพื่อทบทวนและหรือแก้ไขปรับปรุงหลักสูตรมากที่สุด ส่วนข้อมูลในระดับชาตินั้นเป็นส่วนที่ถูกมองข้ามมากที่สุดในการทบทวนและหรือแก้ไขปรับปรุงหลักสูตร

Chen and Chung (2000: 1-8) ได้ศึกษาเรื่อง “School Improvement in Taiwan: Problems and Possibilities: The Implementation of School-Based Curriculum Development” ศึกษาปัญหาและการนำหลักสูตรสถานศึกษาไปทดลองใช้ในโรงเรียน 12 แห่งในประเทศไต้หวัน โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ผู้จัดทำหลักสูตร ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้บริหารและครูส่วนใหญ่ยังขาดความเข้าใจในวิสัยทัศน์และภาพรวมของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 2) ผู้บริหารสถานศึกษาและครูขาดความมั่นใจในด้านศักยภาพการตัดสินใจในกระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 3) ผู้บริหารโรงเรียนและครูมีความวิตกกังวลเกี่ยวกับผลกระทบที่จะเกิดกับนักเรียนและเจตคติของผู้ปกครองที่มีต่อโรงเรียน 4) ครูขาดความตั้งใจ ความสามารถ และทักษะที่จะมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร เช่น ครูไม่ได้ผ่านการเรียนในด้านการออกแบบหลักสูตรในสถาบันฝึกหัดครูมาก่อน ครูไม่มีประสบการณ์ในด้านการพัฒนาหลักสูตรและประเมินผลหลักสูตร ไม่มีการเตรียมความพร้อมของครู 5) ครูไม่ได้รับการส่งเสริมในการทำงานจากผู้บริหาร ทั้งในด้านวัสดุอุปกรณ์ เวลาในการดำเนินงาน ข้อมูล และการอบรม 6) การประเมินผลและให้ข้อมูลย้อนกลับของหลักสูตรที่ได้พัฒนาขึ้นยังไม่เพียงพอ 7) ขาดการทำงานเป็นทีม ครูไม่สามารถดำเนินงานร่วมกับครูคนอื่นๆ ในลักษณะของทีมได้

Rungnapa Nutravong (2002) ได้ศึกษาเรื่อง “School-Based Curriculum Decision-Making : A Study of the Thailand Reform Experiment” มีวัตถุประสงค์ในการสำรวจการรับรู้ของอาจารย์ใหญ่และครูเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และกระบวนการตัดสินใจของโรงเรียนรวมทั้งการมีส่วนร่วมของอาจารย์ใหญ่และครูในกระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ข้อมูลที่ใช้ในงานวิจัยนี้รวบรวมมาจากการสำรวจครูและอาจารย์ใหญ่จำนวน 48 โรงเรียน และกรณีศึกษาจำนวน 1 โรงเรียน จากโรงเรียนรัฐบาลในโครงการนำร่องการใช้หลักสูตรสถานศึกษา จากงานวิจัยพบว่าการกำหนดนโยบายให้โรงเรียนมีอำนาจในการตัดสินใจยังมีปัญหาอีกมาก โรงเรียนในท้องถิ่นต่างๆ ยังไม่พร้อมในการรับการเปลี่ยนแปลงที่เป็นการปฏิรูปการศึกษา ระบบราชการแบบเดิมยังเป็นอุปสรรคในการบริหาร โรงเรียนยังขาดวิสัยทัศน์ในการพัฒนาโปรแกรมต่างๆ ตามความต้องการของตนเอง และมีปัจจัยหลัก 3 ประการที่เป็นอุปสรรคในการตัดสินใจในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ได้แก่ ความไม่กระฉับกระช่ายในด้านวิสัยทัศน์การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา อุปสรรคด้านเวลา และการขาดความรู้และประสบการณ์ในการพัฒนาหลักสูตร

Wang (2003: 3466) ได้ศึกษาเรื่อง “The Professional Development of Teachers Involved in Collaborative Curriculum Change: The Case of New Basic Education Project in Shanghai” โดยศึกษาโครงการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานตามความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยและโรงเรียน การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สำรวจสิ่งที่เป็นพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตร เช่น กิจกรรมประจำวันในโรงเรียน กิจกรรมทางวิชาชีพของครู 2) ครูที่เข้าร่วมในโครงการพัฒนาหลักสูตรนี้ได้รับการพัฒนาวิชาชีพอย่างไร 3) ครูมีการเปลี่ยนแปลงอะไรบ้างหลังจากที่ได้รับประสบการณ์ภายใต้กระบวนการพัฒนาหลักสูตร การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้ 3 วิธี คือ 1) การสังเกตโดยผู้วิจัยใช้เวลา 2 เดือนในการสังเกตพื้นที่โครงการในด้านวิธีการปฏิบัติและกิจกรรมในกระบวนการเปลี่ยนแปลงซึ่งครอบคลุมการสังเกตการสอน การพิจารณาตรวจสอบโดยนักการศึกษาในมหาวิทยาลัย การอภิปรายและประชุมกลุ่ม 2) การศึกษาเอกสาร โดยพิจารณาจดหมายข่าว รายงาน วารสาร และบทความที่เขียนโดยนักการศึกษาในมหาวิทยาลัยและครู 3) การสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ครูจำนวน 13 คน อาจารย์ใหญ่ (รวมผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่) จำนวน 8 คน จาก 5 โรงเรียน และสัมภาษณ์นักการศึกษาในมหาวิทยาลัยจำนวน 6 คน และนักวิจัยการสอนจำนวน 3 คน ผลการวิจัยพบว่า 1) อาจารย์ใหญ่และครูมีความคาดหวังและความเข้าใจในโครงการพัฒนาหลักสูตรที่ต่างไปจากนักการศึกษาจากมหาวิทยาลัย 2) กิจกรรมประจำวัน กฎข้อบังคับที่ใช้เป็นมาตรฐานในโรงเรียนมีบทบาทสำคัญต่อ

การตีความที่อาจารย์ใหญ่และครูจะปฏิบัติการเปลี่ยนแปลง 3) หลังจากมีส่วนร่วมในโครงการเป็นเวลายาวนาน ครูผู้มีส่วนร่วมก็ยังคงไม่แน่ใจว่าการเปลี่ยนแปลงต่างๆ จะเกี่ยวข้องกับส่วนใดบ้าง และจะมีความหมายต่อการสอนอย่างไร

จากการศึกษางานวิจัยต่างประเทศ พบว่า การดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาประสบกับปัญหาต่างๆ คือ ครูและผู้บริหารสถานศึกษาขาดความเข้าใจในวิสัยทัศน์และภาพรวมของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ขาดความรู้ ประสบการณ์ ทักษะและความสามารถในการพัฒนาหลักสูตร ขาดการประเมินผลติดตามและให้ข้อมูลย้อนกลับ ขาดการสนับสนุนจากผู้บริหารสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และมีเวลาไม่เพียงพอในการพัฒนาหลักสูตร

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง การดำเนินงานและปัญหาการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ช่วงชั้นที่ 3 และ 4 ใช้ระเบียบการวิจัยเชิงบรรยาย (descriptive research) ใช้วิธีการศึกษาแบบสำรวจ (survey) โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
3. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
2. ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544
3. ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบสอบถาม

การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ โรงเรียนที่จัดการศึกษาทั้งในระดับช่วงชั้นที่ 3 และ 4 ที่เริ่มใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในปีการศึกษา 2546 ที่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ และไม่เป็นโรงเรียนที่อยู่ในโครงการโรงเรียนนำร่อง และโรงเรียนเครือข่ายการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 โรงเรียนที่เป็นประชากรในการวิจัยครั้งนี้มีจำนวนทั้งสิ้น 2,068 โรง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2546 และ สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2546)

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ โรงเรียนที่จัดการศึกษาทั้งในระดับช่วงชั้นที่ 3 และ 4 ที่เริ่มใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในปีการศึกษา 2546 ที่สังกัดสำนักงาน

คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ จำนวนกลุ่มตัวอย่างได้มาจากตารางสำเร็จรูปสำหรับกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ สิริชัย กาญจนวาสิ ทวีวัฒน์ ปิตยานนท์ และ ดิเรก ศรีสุโข (2547: 132) ได้เสนอไว้ โดยขนาดประชากรจำนวน 2,500 โรง ที่ระดับความเชื่อมั่นที่ 90% และยอมให้มีความคลาดเคลื่อนได้ไม่เกิน $\pm 5\%$ จะต้องใช้กลุ่มตัวอย่างอย่างน้อยที่สุดจำนวน 245 โรง แต่เพื่อความครบถ้วนของข้อมูลที่ตอบกลับ ผู้วิจัยจึงได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่จำนวน 345 โรง

วิธีการสุ่มตัวอย่าง ใช้การสุ่มแบบหลายขั้นตอน (multi-stage sampling) โดยสุ่มตัวอย่างตามขั้นตอนดังนี้

1. กำหนดจำนวนชั้น (number of classes) โดยปกติจะกำหนดจำนวนชั้นไว้ที่ 10 - 20 ชั้น เพราะถ้ากำหนดจำนวนชั้นน้อยเกินไปจะสูญเสียรายละเอียดของข้อมูล แต่ถ้ากำหนดจำนวนชั้นมากเกินไป ข้อมูลจะขาดความกระชับ ดังนั้นผู้วิจัยจึงกำหนดจำนวนชั้นที่ 15 ชั้น

2. กำหนดความกว้างของชั้น (width of class interval)

2.1 หาค่าพิสัย โดยนำจำนวนโรงเรียนที่เป็นประชากรในจังหวัดที่มีค่าสูงสุด คือ 89 มาลบจำนวนโรงเรียนที่เป็นประชากรในจังหวัดที่มีค่าต่ำสุด คือ 3 ได้ผลลัพธ์เท่ากับ 86 ดังนั้นค่าพิสัย คือ 86

2.2 หาคความแตกต่างระหว่างชั้น (class intervals) โดยนำค่าพิสัยมาหารกับจำนวนชั้น ดังนี้ $86 \div 15 = 5.73 \approx 6$ ดังนั้นความกว้างของชั้น คือ 6

3. สร้างชั้น โดยเริ่มจากตัวเลข 3 เพราะเป็นตัวเลขจำนวนโรงเรียนที่เป็นประชากรในจังหวัดที่มีโรงเรียนเป็นประชากรน้อยที่สุด ดังนั้นในชั้นที่ 1 มีความกว้างของชั้นตั้งแต่ 3 - 8 และสร้างชั้นไปจนถึงชั้นสุดท้าย คือ ชั้นที่ 15 มีความกว้างของชั้นตั้งแต่ 87 - 92

4. จัดข้อมูลลงในชั้น โดยในชั้นที่ 1 มีความกว้างของชั้นตั้งแต่ 3 - 8 มีจังหวัดที่มีจำนวนโรงเรียนที่เป็นประชากรตั้งแต่ 3 - 8 โรง อยู่ในชั้นจำนวน 6 จังหวัด และจัดข้อมูลลงในชั้นไปจนถึงชั้นสุดท้าย คือ ชั้นที่ 15 มีความกว้างของชั้นตั้งแต่ 87 - 92 มีจังหวัดที่มีจำนวนโรงเรียนที่เป็นประชากรตั้งแต่ 87 - 92 โรง อยู่ในชั้นจำนวน 1 จังหวัด

5. กำหนดจำนวนโรงเรียนที่นำมาเป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยกำหนดตามจำนวนมาก - น้อยของโรงเรียนในแต่ละชั้น โดยในชั้นที่ 1 จังหวัดที่มีจำนวนโรงเรียนที่เป็นประชากรตั้งแต่ 3 - 8 โรง จะมีโรงเรียนที่นำมาเป็นกลุ่มตัวอย่างได้ 1 โรงต่อ 1 จังหวัด และกำหนดจำนวนโรงเรียนที่นำมาเป็นกลุ่มตัวอย่างไปจนถึงชั้นที่ 15 จังหวัดที่มีจำนวนโรงเรียนที่เป็นประชากรตั้งแต่ 87 - 92 โรง จะมี

โรงเรียนที่นำมาเป็นกลุ่มตัวอย่างได้ 15 โรงเรียนต่อ 1 จังหวัด ดังนั้นจะมีโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างรวมทั้งสิ้น 345 โรงเรียน ดังรายละเอียดในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

อันตรภาคชั้น	จำนวนจังหวัดที่อยู่ในอันตรภาคชั้น	จำนวนโรงเรียนที่นำมาเป็นกลุ่มตัวอย่างต่อ 1 จังหวัด	จำนวนรวมของโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง
3 - 8	6	1	6
9 - 14	17	2	34
15 - 20	13	3	39
21 - 26	16	4	64
27 - 32	5	5	25
33 - 38	4	6	24
39 - 44	2	7	14
45 - 50	3	8	24
51 - 56	3	9	27
57 - 62	1	10	10
63 - 68	2	11	22
69 - 74	-	12	-
75 - 80	1	13	13
81 - 86	2	14	28
87 - 92	1	15	15
รวม	76	-	345

6. เมื่อได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามตารางที่ 1 แล้ว ผู้วิจัยใช้การสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (simple random sampling) โดยใช้วิธีจับสลากตามจำนวนโรงเรียนที่กำหนดในแต่ละจังหวัดจนครบทั้ง 345 โรงเรียน

7. เลือกผู้ตอบแบบสอบถามอย่างเจาะจง (purposive selection) เฉพาะที่เป็นหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ที่เป็นประธานในคณะกรรมการกลุ่มสาระ

การเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โดยตำแหน่ง ในทุกโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง โรงเรียนละ 1 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 345 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถาม การดำเนินงานและปัญหาการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ช่วงชั้นที่ 3 และ 4 โดยมีขั้นตอนในการสร้างแบบสอบถาม ดังต่อไปนี้

1. ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
2. ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544
3. ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยเกี่ยวกับการสร้างแบบสอบถาม
4. สร้างแบบสอบถาม โดยแบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยมีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ (multiple-choice) และแบบปลายเปิด (open-ended) แบบสอบถามนี้มีกรอบคำถามเกี่ยวกับเรื่องเพศ อายุ วุฒิการศึกษาสูงสุด จำนวนครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ และขนาดของโรงเรียน จำนวน 5 ข้อ

ตอนที่ 2 สอบถามเกี่ยวกับการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โดยมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (check-list) แบบให้เลือกตอบ (multiple-choice) และแบบปลายเปิด (open-ended) แบบสอบถามนี้มีกรอบคำถามเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านการเตรียมความพร้อม การจัดทำสาระของหลักสูตร และการตรวจสอบหลักสูตร จำนวน 31 ข้อ

ตอนที่ 3 สอบถามเกี่ยวกับปัญหาการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โดยมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) 4 ระดับ แบบสอบถามนี้มีกรอบคำถามเกี่ยวกับปัญหาการดำเนินงานด้านการเตรียมความพร้อม การจัดทำสาระของหลักสูตร และการตรวจสอบหลักสูตรจำนวน 28 ข้อ

5. นำแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบและให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงแก้ไข จากนั้นในช่วงวันที่ 28 กรกฎาคม - 5 สิงหาคม 2548 ได้ให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (content validity) และความเป็นปรนัยของภาษาที่ใช้ในแบบสอบถาม โดยผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

- 5.1 เพิ่มวัตถุประสงค์และประโยชน์ของการวิจัยในครั้งนี้ในหน้าที่ 1
- 5.2 จัดเส้นใต้หรือปรับตัวอักษรบางตัวที่เป็นใจความสำคัญของข้อความให้เป็นตัวหนาเพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นได้อย่างชัดเจน
- 5.3 ให้เพิ่มตัวเลือก คณะกรรมการสถานศึกษา ในตอนที่ 2 ข้อ 13
- 5.4 ให้เติมคำว่า สังคมศึกษาฯ ในตอนที่ 2 ข้อ 13 ข้อย่อย 2 และ 3
- 5.5 ให้เพิ่มคำถามปลายเปิดที่เกี่ยวกับปัญหาการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ในตอนที่ 3

6. นำแบบสอบถามไปปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิและนำมาให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์พิจารณาอีกครั้ง จากนั้นนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (try-out) ในช่วงวันที่ 9 - 10 สิงหาคม 2548 กับหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จำนวน 10 คน ในโรงเรียนที่อยู่ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครฯ ที่ไม่ได้เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ทั้งนี้เพื่อตรวจสอบความเป็นปรนัยของภาษาที่ใช้ในแบบสอบถาม โดยกลุ่มผู้ทดลองใช้ให้ความเห็นว่าไม่มีประเด็นใดที่ต้องปรับปรุงแก้ไข

7. นำแบบสอบถามที่ผ่านความเห็นชอบจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์แล้ว และหนังสือขอความร่วมมือในการวิจัยไปจัดพิมพ์และบรรจุใส่ซองเอกสาร จากนั้นผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามไปให้กลุ่มตัวอย่าง โดยกลุ่มตัวอย่างในกรุงเทพมหานครฯ ผู้วิจัยได้เดินทางไปส่งและรับแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง โดยดำเนินการตั้งแต่วันที่ 16 - 26 สิงหาคม 2548 ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่เหลือผู้วิจัยส่งแบบสอบถามโดยทางไปรษณีย์ในวันที่ 15 สิงหาคม 2548

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยติดต่อขอหนังสือเพื่อขอความร่วมมือในการวิจัยจากบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อให้ออกหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูล ถึงหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในงานวิจัย

2. ผู้วิจัยส่งหนังสือขอความร่วมมือในการวิจัยและแบบสอบถามไปยังสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้นัดหมายเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยให้เวลาในการตอบแบบสอบถามและส่งกลับคืนให้กับผู้วิจัยเป็นเวลา 12 วัน มีแบบสอบถามส่งกลับคืนมายังผู้วิจัยจนถึงวันที่ 27 สิงหาคม พ.ศ. 2548 จำนวนทั้งสิ้น 101 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 29.28 ของจำนวนแบบสอบถามที่ส่งไป

3. ผู้วิจัยติดตามแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างที่ยังไม่ได้ส่งแบบสอบถามกลับคืนผู้วิจัยตามเวลาที่ได้นัดหมายไว้โดยใช้ไปรษณีย์บัตร โดยติดตามแบบสอบถามจำนวน 2 ครั้ง ดังนี้ ครั้ง

แรกในวันที่ 1 กันยายน พ.ศ.2548 และครั้งที่ 2 ในวันที่ 12 กันยายน พ.ศ.2548 มีแบบสอบถามกลับคืนมายังผู้วิจัยจนถึงวันที่ 24 กันยายน พ.ศ. 2548 รวมเป็นจำนวน 223 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 64.64 ของจำนวนแบบสอบถามทั้งหมดที่ผู้วิจัยส่งไป และผู้วิจัยได้ใช้โทรศัพท์โทรติดตามแบบสอบถามไปยังหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมในโรงเรียนที่ยังไม่ได้ส่งแบบสอบถามคืน โดยจังหวัดที่ส่งแบบสอบถามกลับคืนให้ผู้วิจัยค่อนข้างน้อยได้แก่ บางจังหวัดในภาคเหนือทั้งนี้อาจเป็นเพราะภูมิภาคดังกล่าวได้ประสบกับปัญหาอุทกภัยหลายครั้งอย่างต่อเนื่องตลอดระยะเวลาในช่วงเดือนกันยายนถึงต้นเดือนตุลาคม พ.ศ. 2548 และบางจังหวัดในภาคใต้ตอนล่างทั้งนี้อาจเป็นเพราะปัญหาความไม่สงบในภูมิภาคดังกล่าว

4. ผู้วิจัยได้รวบรวมแบบสอบถามทั้งหมดที่กลุ่มตัวอย่างได้ส่งกลับคืนในวันที่ 10 ตุลาคม พ.ศ.2548 โดยใช้เวลารวบรวมแบบสอบถามทั้งสิ้น 56 วัน มีแบบสอบถามส่งกลับคืนมาทั้งสิ้นจำนวน 278 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 80.58 ของจำนวนแบบสอบถามที่ส่งไป โดยทุกฉบับเป็นแบบสอบถามที่สมบูรณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามด้วยโปรแกรม SPSS 11.5 for Windows (Statistical Package for the Social Sciences) โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

แบบสอบถามตอนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยมีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ (multiple-choice) และแบบปลายเปิด (open-ended) โดยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ และวิเคราะห์เนื้อหา

แบบสอบถามตอนที่ 2 สอบถามเกี่ยวกับการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โดยมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (check-list) แบบเลือกตอบ (multiple-choice) และแบบปลายเปิด (open-ended) โดยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์เนื้อหา

แบบสอบถามตอนที่ 3 สอบถามเกี่ยวกับปัญหาการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โดยมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) 4 ระดับ โดยในแต่ละระดับมีความหมายดังนี้

ค่าระดับ 4 หมายถึง ระดับปัญหาการดำเนินงาน อยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าระดับ 3 หมายถึง ระดับปัญหาการดำเนินงาน อยู่ในระดับมาก

ค่าระดับ 2 หมายถึง ระดับปัญหาการดำเนินงาน อยู่ในระดับน้อย

ค่าระดับ 1 หมายถึง ระดับปัญหาการดำเนินงาน อยู่ในระดับน้อยที่สุด

แบบสอบถามตอนที่ 3 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาค่าเฉลี่ยเลขคณิต ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (s) โดยมีการแปลความหมายระดับค่าเฉลี่ยเลขคณิต ดังนี้

ค่าเฉลี่ยเลขคณิตระหว่าง 3.56 – 4.00 หมายถึง มีปัญหาการดำเนินงานมากที่สุด

ค่าเฉลี่ยเลขคณิตระหว่าง 2.56 – 3.55 หมายถึง มีปัญหาการดำเนินงานมาก

ค่าเฉลี่ยเลขคณิตระหว่าง 1.56 – 2.55 หมายถึง มีปัญหาการดำเนินงานน้อย

ค่าเฉลี่ยเลขคณิตระหว่าง 1.00 – 1.55 หมายถึง มีปัญหาการดำเนินงานน้อยที่สุด

วิธีเสนอผลวิจัย

นำเสนอข้อมูลผลวิจัยด้วยตารางประกอบความเรียง และในส่วนที่เป็นคำถามปลายเปิดใช้การวิเคราะห์เนื้อหาแล้วจึงแจกแจงความถี่และนำเสนอด้วยความเรียง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง การดำเนินงานและปัญหาการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ช่วงชั้นที่ 3 และ 4 มีวัตถุประสงค์ ในการศึกษาการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และปัญหาการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ช่วงชั้นที่ 3 และ 4 ผู้วิจัยใช้ระเบียบการวิจัยเชิงบรรยาย และใช้วิธีการศึกษาแบบสำรวจ โดยใช้แบบสอบถามเรื่อง “การดำเนินงานและปัญหาการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ช่วงชั้นที่ 3 และ 4” เป็นเครื่องมือในการสำรวจ เก็บรวบรวมข้อมูลจากสถานศึกษาที่ใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในปีการศึกษา 2546 โดยมีหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเป็นผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้จัดส่งแบบสอบถามให้หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จำนวน 345 ฉบับ และได้รับกลับคืนมาจำนวน 278 ฉบับ โดยทั้ง 278 ฉบับเป็นแบบสอบถามที่สมบูรณ์ คิดเป็นร้อยละ 80.58 ของจำนวนแบบสอบถามทั้งหมดที่ส่ง โดยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม นำเสนอในตารางที่ 2-3

ตอนที่ 2 การดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม นำเสนอในตารางที่ 4-16

ตอนที่ 3 ปัญหาการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม นำเสนอในตารางที่ 17-19

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไปของสถานศึกษาและหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ สังกัดศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ในตอนที่ 1 นี้เป็นการนำเสนอข้อมูลสถานภาพทั่วไปของสถานศึกษา และหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังกัดศึกษาฯ ในด้านเพศ อายุ วุฒิการศึกษาสูงสุด จำนวนครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังกัดศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และขนาดของโรงเรียน ดังปรากฏในตารางที่ 2 และ 3

ตารางที่ 2 จำนวนและค่าร้อยละของหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังกัดศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จำแนกตามสถานภาพ

รายการ	จำนวน (n=278)	ร้อยละ
1. เพศ		
ก. ชาย	111	39.93
ข. หญิง	167	60.07
2. อายุ		
ก. 21 – 30 ปี	11	3.96
ข. 31 – 40 ปี	86	30.94
ค. 41 – 50 ปี	135	48.56
ง. 51 – 60 ปี	46	16.55
3. วุฒิการศึกษาสูงสุด		
ก.ปริญญาตรี	225	80.94
ข. ปริญญาโท	53	19.06
4. สาขาวิชาที่จบการศึกษาสูงสุด		
ก. สังกัดศึกษา / การสอนสังกัดศึกษา	168	60.43
ข. วิทยาศาสตร์	25	8.99
ค. การบริหารการศึกษา	17	6.12
ง. ภูมิศาสตร์	16	5.76
จ. อื่นๆ ได้แก่ ศึกษาศาสตร์ หลักสูตรและการสอน จิตวิทยา ไทย การพัฒนาชุมชน สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา และไม่ระบุ	52	18.70

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่าหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง 167 คน คิดเป็นร้อยละ 60.07 และเมื่อจำแนกตามช่วงอายุ พบว่ามีช่วงอายุ 41 – 50 ปี มากที่สุดจำนวน 135 คน คิดเป็นร้อยละ 48.56 วุฒิการศึกษาสูงสุดส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 225 คน คิดเป็นร้อยละ 80.94 โดยส่วนใหญ่จบการศึกษาสูงสุดในสาขาวิชาสังคมศึกษา/การสอนสังคมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 60.43

ตารางที่ 3 จำนวนและค่าร้อยละของโรงเรียน จำแนกตามจำนวนครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และขนาดของโรงเรียน

รายการ	จำนวน (n=278)	ร้อยละ
1. จำนวนครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ		
ก. 1 - 4 คน	163	58.63
ข. 5 - 8 คน	68	24.46
ค. 9 - 12 คน	21	7.55
ง. มากกว่า 12 คน	26	9.35
2. ขนาดของโรงเรียน		
ก. เล็ก	81	29.14
ข. กลาง	148	53.24
ค. ใหญ่	33	11.87
ง. ใหญ่พิเศษ	16	5.76

จากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นว่าโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีจำนวนครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ 1 – 4 คน จำนวน 163 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 58.63 และส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนในขนาดกลาง จำนวน 148 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 53.24

ตอนที่ 2 การดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ตอนที่ 2 เป็นการนำเสนอข้อมูลการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ในโรงเรียนช่วงชั้นที่ 3 และ 4 ที่ใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในปีการศึกษา 2546 ในด้านการเตรียมความพร้อม การจัดทำสาระของหลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และการตรวจสอบหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ดังปรากฏในตารางที่ 4-16

ตารางที่ 4 จำนวนและค่าร้อยละของโรงเรียน จำแนกตามระยะเวลา ช่วงเวลา และลักษณะการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

รายการ	จำนวน (n=278)	ร้อยละ
1. ระยะเวลาที่ใช้ในการพัฒนาหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ		
ก. 1 – 6 เดือน	95	34.17
ข. 7 – 12 เดือน	82	29.50
ค. 13 – 18 เดือน	44	15.83
ง. มากกว่า 18 เดือน	57	20.50
2. ช่วงเวลาที่ใช้ในการพัฒนาหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ		
ก. ในเวลาราชการ	183	65.83
ข. ตอนเย็นหลังเวลาราชการ	125	44.96
ค. วันหยุดราชการ (เสาร์, อาทิตย์)	117	42.09
ง. ช่วงปิดภาคการศึกษา	203	73.02
3. ลักษณะการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ		
ก. จัดทำหลักสูตรพร้อมกันในทุกระดับชั้น	179	64.39
ข. จัดทำหลักสูตรในลักษณะคู่ขนานตามระยะเวลาการใช้หลักสูตร	99	35.61

จากตารางที่ 4 แสดงว่าโรงเรียนใช้เวลา 1 – 6 เดือน ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 34.17 โดยโรงเรียนส่วนใหญ่ใช้ ช่วงเวลาปิดภาคการศึกษาในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ มาก ที่สุดคิดเป็นร้อยละ 73.02 โรงเรียนส่วนใหญ่จัดทำหลักสูตรพร้อมกันในทุกระดับชั้น คิดเป็นร้อยละ 64.39

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 5 จำนวนและค่าร้อยละของโรงเรียน จำแนกตามบุคลากรที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

บุคลากรที่มีส่วนร่วม (n=278)	ครูในกลุ่มสาระ		หัวหน้ากลุ่มสาระ		ผู้บริหาร สถานศึกษา		ผู้เชี่ยวชาญ ภายนอก		คณะกรรมการ สถานศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. การเตรียมความพร้อม										
ก. การสร้างความตระหนัก	213	76.62	220	79.14	208	74.82	98	35.25	77	27.70
ข. การพัฒนาบุคลากรด้านความรู้และทักษะในการพัฒนา หลักสูตรสถานศึกษา	208	74.82	215	77.34	192	69.06	166	59.71	51	18.35
ค. การแต่งตั้งคณะกรรมการและอนุกรรมการของสถานศึกษา	151	54.32	182	65.47	216	77.70	58	20.86	115	41.37
ง. การรวบรวมและจัดทำข้อมูลสารสนเทศ	182	65.47	210	75.54	177	63.67	38	13.67	68	24.46
จ. การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา	181	65.11	208	74.82	208	74.82	69	24.82	96	34.53
2. การจัดทำสาระของหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ										
ก. การกำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง	272	97.84	232	83.45	65	23.38	32	11.51	18	6.47
ข. การกำหนดสาระการเรียนรู้รายปี/รายภาค	268	96.40	232	83.45	64	23.02	31	11.15	17	6.12
ค. การกำหนดเวลาและจำนวนหน่วยกิต	257	92.45	229	82.37	88	31.65	26	9.35	22	7.91
ง. การจัดทำคำอธิบายรายวิชา	273	98.20	228	82.01	55	19.78	23	8.27	12	4.32
จ. การจัดทำหน่วยการเรียนรู้	273	98.20	216	77.70	50	17.99	23	8.27	13	4.68
ฉ. การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้	275	98.92	207	74.46	61	21.94	28	10.07	12	4.32

ตารางที่ 5 (ต่อ)

บุคลากรที่มีส่วนร่วม (n=278)	ครูในกลุ่มสาระ		หัวหน้ากลุ่มสาระ		ผู้บริหาร สถานศึกษา		ผู้เชี่ยวชาญ ภายนอก		คณะกรรมการ สถานศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
3. การตรวจสอบหลักสูตร กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ										
ก. การพัฒนาระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการตรวจสอบ หลักสูตร	191	68.71	220	79.14	174	62.59	55	19.78	37	13.31
ข. การตรวจสอบความครบถ้วนของหลักสูตรตามมาตรฐาน และสาระการเรียนรู้	200	71.94	230	82.73	160	57.55	62	22.30	33	11.87
ค. การตรวจสอบความเชื่อมโยงของหลักสูตรกับมาตรฐาน และสาระการเรียนรู้	207	74.46	232	83.45	140	50.36	51	18.35	27	9.71
ง. การตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาหลักสูตร	214	76.98	232	83.45	128	46.04	53	19.06	27	9.71
จ. การตรวจสอบความซ้ำซ้อนของหลักสูตร	195	70.14	226	81.29	124	44.60	49	17.63	25	8.99

จากตารางที่ 5 แสดงให้เห็นว่าครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ มีส่วนร่วมมากที่สุด ในทุกกระบวนการของการจัดทำสาระของหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ คิดเป็นมากกว่าร้อยละ 90 และมีส่วนร่วมมากเป็นลำดับที่ 2 ในทุกกระบวนการของการตรวจสอบหลักสูตร

หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ มีส่วนร่วมมากที่สุดในทุกกระบวนการของการตรวจสอบหลักสูตร คิดเป็นมากกว่าร้อยละ 80 และมีส่วนร่วมมากที่สุดในเกือบทุกกระบวนการของการเตรียมความพร้อม คิดเป็นมากกว่าร้อยละ 70 และมีส่วนร่วมมากเป็นลำดับที่ 2 ในทุกกระบวนการจัดทำสาระของหลักสูตร

ผู้บริหารสถานศึกษา มีส่วนร่วมมากที่สุดในบางกระบวนการของการเตรียมความพร้อม คิดเป็นมากกว่าร้อยละ 70

ผู้เชี่ยวชาญภายนอก มีส่วนร่วมน้อยเป็นลำดับที่ 2 ในเกือบจะกระบวนการ โดยมีส่วนร่วมมากที่สุดในการพัฒนาบุคลากรด้านความรู้และทักษะในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

คณะกรรมการสถานศึกษา มีส่วนร่วมน้อยที่สุดในเกือบจะทุกกระบวนการ โดยมีส่วนร่วมมากที่สุดในการแต่งตั้งคณะกรรมการและอนุกรรมการของสถานศึกษา

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1. การเตรียมความพร้อม

ตารางที่ 6 จำนวนและค่าร้อยละของโรงเรียน จำแนกตามการเตรียมความพร้อมในการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

รายการ	จำนวน (n=278)	ร้อยละ
การเตรียมความพร้อมในการวางแผนปฏิบัติงานจัดทำหลักสูตร		
1. การจัดทำแผนปฏิบัติงานการพัฒนาหลักสูตร กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ	248	89.21
2. การจัดทำปฏิทินงานการพัฒนาหลักสูตร กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ	204	73.38
3. การกำหนดบทบาทและหน้าที่ของคณะกรรมการกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ อย่างชัดเจน	178	64.03
การเตรียมความพร้อมในด้านความรู้และทักษะในการพัฒนาหลักสูตร		
1. การพัฒนาความรู้ความสามารถด้านการทำงานเป็นทีม โดยได้รับการเตรียมความพร้อมในด้านต่างๆ ดังนี้	216	77.70
- การรับรู้ความสามารถและบทบาทของตนเองและผู้อื่นในทีม	173	62.23
- การสื่อสารกับทีมงานอย่างมีประสิทธิภาพ	142	51.08
- การแก้ไขความขัดแย้ง	82	29.50
2. การพัฒนาความรู้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยการประชุม/อบรม/สัมมนา	269	96.76
โดยได้รับการเตรียมความพร้อมในด้านต่างๆ ดังนี้		
- ภาพรวมของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา	204	73.38
- การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา	174	62.59
- การกำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและสาระการเรียนรู้	241	86.69
- การจัดทำหน่วยการเรียนรู้	229	82.37
- การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้	248	89.21

ตารางที่ 6 (ต่อ)

รายการ	จำนวน (n=278)	ร้อยละ
3. หน่วยงานที่เป็นผู้จัดการอบรมด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา		
ก. สถานศึกษา	242	87.05
ข. กระทรวงศึกษาธิการ	85	30.58
ค. คณะครุศาสตร์ / ศึกษาศาสตร์	17	6.12
ง. องค์กร / สมาคมวิชาชีพ	54	19.42
จ. สถานประกอบการเอกชน	24	8.63
ฉ. เขตพื้นที่การศึกษา	39	14.03
ช. กลุ่มโรงเรียน	6	2.16
4. การจัดเตรียมเอกสาร หนังสือ ตำรา และวัสดุที่ให้ความรู้ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา	258	92.81
5. การศึกษาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 และเอกสารประกอบหลักสูตร	277	99.64
โดยได้รับการเตรียมความพร้อมในด้านต่างๆ ดังนี้		
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ	241	86.69
- หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544	256	92.09
- สาระและมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ	267	96.04
- คู่มือการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ	244	87.77
- แนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา	202	72.66
การเตรียมความพร้อมในการสำรวจสารสนเทศ		
1. การสำรวจสารสนเทศพื้นฐานของชุมชน	211	75.90
โดยมีการเตรียมความพร้อมในด้านสารสนเทศต่างๆ ดังนี้		
- สารสนเทศด้านความต้องการของท้องถิ่น	114	41.01
- สารสนเทศด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น	192	69.06
- สารสนเทศด้านการประกอบอาชีพของคนในท้องถิ่น	147	52.88
- สารสนเทศด้านความเชื่อและศาสนา	99	35.61

ตารางที่ 6 (ต่อ)

รายการ	จำนวน (n=278)	ร้อยละ
2. การสำรวจสารสนเทศพื้นฐานของสถานศึกษา	260	93.53
โดยมีการเตรียมความพร้อมในด้านสารสนเทศต่างๆ ดังนี้		
- สารสนเทศด้านสารสนเทศด้านครู	235	84.53
- สารสนเทศด้านผู้เรียน	231	83.09
- สารสนเทศด้านสถานศึกษา	168	60.43
3. การนำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจสารสนเทศพื้นฐานมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ	261	93.88
โดยมีการเตรียมความพร้อมในด้านต่างๆ ดังนี้		
- พัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา	196	70.50
- จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา	203	73.02
- จัดทำสาระของหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ	204	73.38
การเตรียมความพร้อมด้านการสร้างแรงจูงใจ		
1. การสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ	242	87.05
โดยได้รับการเตรียมความพร้อมในด้านต่างๆ ดังนี้		
- จัดสรรงบประมาณสนับสนุน	182	65.47
- ปรับลดชั่วโมงการสอนของครู	96	34.53
- ไปศึกษาดูงานการพัฒนาหลักสูตรที่สถานศึกษาอื่น	150	53.96
การกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ และเป้าหมาย		
1. การกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ และเป้าหมายของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ	266	95.68
โดยมีการเตรียมความพร้อมในด้านต่างๆ ดังนี้		
- นำมาจากแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน	67	24.10
- นำมาจากหนังสือ “สาระและมาตรฐานการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ”	24	8.63
- ปรับปรุงมาจากแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาและหนังสือสาระและมาตรฐานการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ	175	62.95

จากตารางที่ 6 แสดงว่าโรงเรียนส่วนใหญ่มีการเตรียมความพร้อมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ ในทุกด้าน ดังต่อไปนี้

การเตรียมความพร้อมในด้านการวางแผนปฏิบัติงานจัดทำหลักสูตร โรงเรียนมีการจัดทำแผนปฏิบัติงานการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 89.21

การเตรียมความพร้อมด้านความรู้และทักษะในการพัฒนาหลักสูตร โรงเรียนมีการเตรียมความพร้อมโดยการศึกษาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 และเอกสารประกอบหลักสูตรมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 99.64 โดยมีการศึกษาสาระและมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 96.04 รองลงมาได้แก่ การเตรียมความพร้อมในด้านการพัฒนาความรู้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยการประชุม/อบรม/สัมมนา คิดเป็นร้อยละ 96.76 โดยได้รับการเตรียมความพร้อมด้านการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 89.21 โดยได้รับการอบรมด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาจากสถานศึกษาเองเสียเป็นส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 87.05

การเตรียมความพร้อมในด้านการสำรวจสารสนเทศ โรงเรียนมีการเตรียมความพร้อมโดยการสำรวจสารสนเทศพื้นฐานของสถานศึกษามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 93.53 โดยสารสนเทศพื้นฐานของสถานศึกษาที่มีการสำรวจมากที่สุด คือ สารสนเทศด้านครู คิดเป็นร้อยละ 84.53 ส่วนสารสนเทศพื้นฐานของชุมชนนั้นโรงเรียนส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 75.90 มีการเตรียมความพร้อมโดยการสำรวจสารสนเทศด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น คิดเป็นร้อยละ 69.06 และโรงเรียนส่วนใหญ่มีการนำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจสารสนเทศพื้นฐานมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ คิดเป็นร้อยละ 93.88 โดยมีการนำข้อมูลสารสนเทศพื้นฐานไปใช้ในการจัดทำสาระของหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 73.38

การเตรียมความพร้อมด้านการสร้างแรงจูงใจ โรงเรียนส่วนใหญ่มีการสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ คิดเป็นร้อยละ 87.05 โดยมีการสร้างแรงจูงใจโดยการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 65.47

การเตรียมความพร้อมในด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ และเป้าหมาย โรงเรียนส่วนใหญ่มีการกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ และเป้าหมายของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ คิดเป็นร้อยละ 95.68 โดยโรงเรียนส่วนใหญ่ที่กำหนดโดยการปรับปรุงมาจากแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาและหนังสือสาระและมาตรฐานการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ คิดเป็นร้อยละ 62.95

2. การจัดทำสาระของหลักสูตร

ตารางที่ 7 จำนวนและค่าร้อยละของโรงเรียน จำแนกตามรูปแบบการกำหนดเวลาเรียนและจำนวนชั่วโมงเรียนขั้นต่ำของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ที่โรงเรียนจัดให้กับผู้เรียนระดับช่วงชั้นที่ 3

รายการ	จำนวน (n=278)	ร้อยละ
รูปแบบการกำหนดเวลาเรียน		
1. การกำหนดเวลาเรียนแบบยืดหยุ่น	29	10.43
2. การกำหนดเวลาเรียนอย่างตายตัว	278	100
จำนวนชั่วโมงเรียนขั้นต่ำของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ ระดับช่วงชั้นที่ 3		
1. มัธยมศึกษาปีที่ 1		
ก. อย่างน้อย 240 ชั่วโมงต่อปี	3	1.08
ข. อย่างน้อย 200 ชั่วโมงต่อปี	8	2.88
ค. อย่างน้อย 180 ชั่วโมงต่อปี	2	0.72
ง. อย่างน้อย 160 ชั่วโมงต่อปี	130	46.76
จ. อย่างน้อย 140 ชั่วโมงต่อปี	7	2.52
ฉ. อย่างน้อย 120 ชั่วโมงต่อปี	120	43.17
ช. อย่างน้อย 80 ชั่วโมงต่อปี	9	3.24
2. มัธยมศึกษาปีที่ 2		
ก. อย่างน้อย 240 ชั่วโมงต่อปี	3	1.08
ข. อย่างน้อย 200 ชั่วโมงต่อปี	8	2.88
ค. อย่างน้อย 180 ชั่วโมงต่อปี	2	0.72
ง. อย่างน้อย 160 ชั่วโมงต่อปี	125	44.96
จ. อย่างน้อย 140 ชั่วโมงต่อปี	10	3.60
ฉ. อย่างน้อย 120 ชั่วโมงต่อปี	121	43.50
ช. อย่างน้อย 80 ชั่วโมงต่อปี	9	3.24

ตารางที่ 7 (ต่อ)

รายการ	จำนวน (n=278)	ร้อยละ
3. มัธยมศึกษาปีที่ 3		
ก. อย่างน้อย 240 ชั่วโมงต่อปี	3	1.08
ข. อย่างน้อย 200 ชั่วโมงต่อปี	8	2.88
ค. อย่างน้อย 180 ชั่วโมงต่อปี	2	0.72
ง. อย่างน้อย 160 ชั่วโมงต่อปี	133	47.84
จ. อย่างน้อย 140 ชั่วโมงต่อปี	10	3.60
ฉ. อย่างน้อย 120 ชั่วโมงต่อปี	113	40.65
ช. อย่างน้อย 80 ชั่วโมงต่อปี	9	3.24

จากตารางที่ 7 ด้านรูปแบบการกำหนดเวลาเรียน โรงเรียนทุกโรงเรียนมีการกำหนดเวลาเรียนแบบตายตัว คิดเป็นร้อยละ 100 และมีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่มีการกำหนดเวลาเรียนแบบยืดหยุ่นได้ คิดเป็นร้อยละ 10.43

ด้านจำนวนชั่วโมงเรียนขั้นต่ำของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ ระดับช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนมากกว่าร้อยละ 40 กำหนดชั่วโมงเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ ขั้นต่ำต่อปีในระดับช่วงชั้นที่ 3 ไว้อย่างน้อย 160 ชั่วโมงต่อปีมากที่สุด รองลงมาได้แก่ กำหนดไว้อย่างน้อย 120 ชั่วโมงต่อปี เหมือนกันทั้ง 3 ชั้นปี

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 8 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของจำนวนหน่วยกิตขั้นต่ำของกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ที่โรงเรียนจัดให้กับผู้เรียนระดับช่วงชั้นที่ 4 จำแนกตาม แผนการเรียน

รายการ	จำนวน (n=278)	ค่าเฉลี่ย หน่วยกิต	S.D.
1. แผนการเรียนทางวิทยาศาสตร์			
ก. จำนวนหน่วยกิตตามสาระการเรียนรู้ขั้นพื้นฐาน	189	7.68	2.32
ข. จำนวนหน่วยกิตตามสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม	189	2.80	2.79
2. แผนการเรียนทางศิลปศาสตร์			
ก. จำนวนหน่วยกิตตามสาระการเรียนรู้ขั้นพื้นฐาน	158	7.67	2.31
ข. จำนวนหน่วยกิตตามสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม	158	5.35	3.20
3. ไม่แบ่งแผนการเรียน			
ก. จำนวนหน่วยกิตตามสาระการเรียนรู้ขั้นพื้นฐาน	21	7.29	2.43
ข. จำนวนหน่วยกิตตามสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม	21	4	3.05

จากตารางที่ 8 แสดงว่าโรงเรียนมีการกำหนดหน่วยกิตขั้นต่ำของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ ในระดับช่วงชั้นที่ 4 ตามสาระการเรียนรู้ขั้นพื้นฐานไว้ใกล้เคียงกันในทุกแผนการเรียนโดยมีค่าเฉลี่ยที่ 7 หน่วยกิต ส่วนสาระการเรียนรู้เพิ่มเติมนั้นโรงเรียนจัดให้แตกต่างกันตามแผนการเรียน โดยแผนการเรียนทางศิลปศาสตร์มีค่าเฉลี่ยหน่วยกิตสูงสุด คือ 5.35 หน่วยกิต ส่วนแผนการเรียนทางวิทยาศาสตร์มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ 2.80

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 9 จำนวนและค่าร้อยละของโรงเรียน จำแนกตามการนำเอกสารรายละเอียดสาระการ เรียนรู้แกนกลาง สภาพและปัญหาของชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่น มาใช้ในกระบวนการพัฒนา หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

รายการ	จำนวน (n=278)	ร้อยละ
1. การนำเอกสารรายละเอียดสาระการเรียนรู้แกนกลางมาใช้ใน กระบวนการพัฒนาหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ		
ก. เอกสารการจัดสาระการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6	277	99.64
ข. เอกสารการจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา	260	93.53
ค. เอกสารการจัดสาระการเรียนรู้อิสลามศึกษา	54	19.42
2. นำรายละเอียดสาระการเรียนรู้แกนกลางมาใช้ในการกำหนดผลการ เรียนรู้ที่คาดหวังและสาระการเรียนรู้	277	99.64
โดยได้ดำเนินการ ดังนี้		
- นำมาเทียบเคียงและตรวจสอบความครบถ้วน	65	23.38
- นำมาปรับใช้	130	46.76
- นำมาแทนที่	82	29.50
3. การนำสภาพและปัญหาของชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น มากำหนดเป็นผล การเรียนรู้ที่คาดหวังและสาระการเรียนรู้	202	72.66
4. นำรายละเอียดสาระการเรียนรู้แกนกลางมาใช้ในการจัดทำคำอธิบาย รายวิชา	277	99.64
โดยได้ดำเนินการ ดังนี้		
- นำมาเทียบเคียงและตรวจสอบความครบถ้วน	102	36.69
- นำมาปรับใช้	113	40.65
- นำมาแทนที่	62	22.30

ตารางที่ 9 แสดงว่าโรงเรียนส่วนใหญ่ได้มีการนำเอกสารการจัดสาระการเรียนรู้กลุ่มสาระ
สังคมศึกษาฯ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 มาใช้ในกระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระ
การเรียนรู้สังคมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 99.64 รองลงมาได้แก่ เอกสารการจัดสาระการเรียนรู้
พระพุทธศาสนา คิดเป็นร้อยละ 93.53 โรงเรียนส่วนใหญ่ นำรายละเอียดสาระการเรียนรู้
แกนกลางมาใช้ในการกำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและสาระการเรียนรู้ และใช้ในการจัดทำ
คำอธิบายรายวิชา คิดเป็นร้อยละ 99.64 โดยนำมาปรับใช้มากที่สุด คิดเป็นมากกว่าร้อยละ 40
นอกจากนี้โรงเรียนส่วนใหญ่ยังมีการนำสภาพและปัญหาของชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น มากำหนด
เป็นผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและสาระการเรียนรู้ คิดเป็นร้อยละ 72.66

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 10 จำนวนและค่าร้อยละของโรงเรียน ที่จัดสาระทั้ง 5 สาระของกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ในหลักสูตรสถานศึกษาในแต่ละระดับชั้น

รายการ	จำนวน (n=278)	ร้อยละ
1. มัธยมศึกษาปีที่ 1		
ก. สาระที่ 1 ศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม	278	100
ข. สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม	278	100
ค. สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์	278	100
ง. สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์	278	100
จ. สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์	278	100
2. มัธยมศึกษาปีที่ 2		
ก. สาระที่ 1 ศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม	278	100
ข. สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม	278	100
ค. สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์	277	99.64
ง. สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์	278	100
จ. สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์	277	99.64
3. มัธยมศึกษาปีที่ 3		
ก. สาระที่ 1 ศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม	278	100
ข. สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม	277	99.64
ค. สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์	277	99.64
ง. สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์	278	100
จ. สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์	278	100
4. มัธยมศึกษาปีที่ 4		
ก. สาระที่ 1 ศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม	278	100
ข. สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม	278	100
ค. สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์	259	93.17
ง. สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์	265	95.32
จ. สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์	258	92.81

ตารางที่ 10 (ต่อ)

รายการ	จำนวน (n=278)	ร้อยละ
5. มัธยมศึกษาปีที่ 5		
ก. สาระที่ 1 ศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม	272	97.84
ข. สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม	256	92.09
ค. สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์	277	99.64
ง. สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์	258	92.81
จ. สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์	277	99.64
6. มัธยมศึกษาปีที่ 6		
ก. สาระที่ 1 ศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม	271	97.48
ข. สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม	260	93.53
ค. สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์	259	93.17
ง. สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์	277	99.64
จ. สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์	261	93.88

จากตารางที่ 10 แสดงว่าในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 โรงเรียนมากกว่าร้อยละ 99 จัดสาระทั้ง 5 ไว้ในหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ ในทุกชั้นปี ส่วนในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 โรงเรียนมากกว่าร้อยละ 90 จัดสาระทั้ง 5 ไว้ในหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ ในทุกชั้นปี โดยระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนจัดสาระที่ 1 ศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม และสาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม ไว้ในหลักสูตรมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 100 ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนจัดสาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ และสาระที่ 5 ภูมิศาสตร์ ไว้ในหลักสูตรมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 99.64 และในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนจัดสาระที่ 4 ประวัติศาสตร์ ไว้ในหลักสูตรมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 99.64

ตารางที่ 11 จำนวนและค่าร้อยละของโรงเรียน จำแนกตามลักษณะการจัดสาระหลักสูตร

รายการ	จำนวน (n=278)	ร้อยละ
1. ลักษณะการจัดสาระหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1		
ก. แยกเป็นรายวิชาตามสาระทั้ง 5	67	23.10
ข. แยกสาระที่ 1 และรวมสาระที่ 2-5 เข้าด้วยกัน	102	36.69
ค. รวมทั้ง 5 สาระเข้าด้วยกัน	109	39.21
2. ลักษณะการจัดสาระหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาปีที่ 2		
ก. แยกเป็นรายวิชาตามสาระทั้ง 5	69	24.82
ข. แยกสาระที่ 1 และรวมสาระที่ 2-5 เข้าด้วยกัน	103	37.05
ค. รวมทั้ง 5 สาระเข้าด้วยกัน	106	38.13
3. ลักษณะการจัดสาระหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3		
ก. แยกเป็นรายวิชาตามสาระทั้ง 5	68	24.46
ข. แยกสาระที่ 1 และรวมสาระที่ 2-5 เข้าด้วยกัน	101	36.33
ค. รวมทั้ง 5 สาระเข้าด้วยกัน	109	39.21
4. ลักษณะการจัดสาระหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4		
ก. แยกเป็นรายวิชาตามสาระทั้ง 5	125	44.96
ข. แยกสาระที่ 1 และรวมสาระที่ 2-5 เข้าด้วยกัน	81	29.14
ค. รวมทั้ง 5 สาระเข้าด้วยกัน	72	25.90
5. ลักษณะการจัดสาระหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาปีที่ 5		
ก. แยกเป็นรายวิชาตามสาระทั้ง 5	125	44.96
ข. แยกสาระที่ 1 และรวมสาระที่ 2-5 เข้าด้วยกัน	81	29.14
ค. รวมทั้ง 5 สาระเข้าด้วยกัน	72	25.90
6. ลักษณะการจัดสาระหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6		
ก. แยกเป็นรายวิชาตามสาระทั้ง 5	125	44.96
ข. แยกสาระที่ 1 และรวมสาระที่ 2-5 เข้าด้วยกัน	81	29.14
ค. รวมทั้ง 5 สาระเข้าด้วยกัน	72	25.90

ตารางที่ 11 แสดงว่าในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 โรงเรียนจัดสาระหลักสูตรในลักษณะรวมทั้ง 5 สาระเข้าด้วยกันมากที่สุด คิดเป็นมากกว่าร้อยละ 30 รองลงมาโรงเรียนจัดสาระในลักษณะแยกสาระที่ 1 และรวมสาระที่ 2-5 เข้าด้วยกัน คิดเป็นมากกว่าร้อยละ 30 ส่วนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 โรงเรียนจัดสาระหลักสูตรในลักษณะแยกเป็นรายวิชาตามสาระทั้ง 5 มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 44.96 รองลงมาโรงเรียนจัดสาระในลักษณะแยกสาระที่ 1 และรวมสาระที่ 2-5 เข้าด้วยกัน คิดเป็นร้อยละ 29.14

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 12 จำนวนและค่าร้อยละของโรงเรียน จำแนกตามรูปแบบการเขียนคำอธิบายรายวิชาและ การกำหนดชื่อรายวิชาเพิ่มเติมในลักษณะต่างๆ

รายการ	จำนวน (n=278)	ร้อยละ
1. การเขียนคำอธิบายรายวิชาตามรูปแบบของกระทรวงศึกษาธิการ โดยได้ดำเนินการ ดังนี้	274	98.56
- ระบุผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและสาระการเรียนรู้	151	54.32
- ระบุผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง สาระการเรียนรู้ และกิจกรรมการเรียนรู้	6	2.16
- ระบุผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง สาระการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ และวิธีการวัดและประเมินผล	117	42.09
2. การกำหนดชื่อรายวิชาเพิ่มเติม โดยได้ดำเนินการ ดังนี้	236	84.89
- กำหนดโดยใช้ชื่อกลุ่มสาระการเรียนรู้	84	30.22
- กำหนดโดยใช้ชื่อสาระการเรียนรู้	43	15.47
- กำหนดชื่อรายวิชาโดยสะท้อนเนื้อหาสาระที่อยู่ภายในวิชา	112	40.29
- กำหนดชื่อรายวิชาแบบผสมผสาน	39	14.03

จากตารางที่ 12 โรงเรียนส่วนใหญ่มีการเขียนคำอธิบายรายวิชาตามรูปแบบของ กระทรวงศึกษาธิการ คิดเป็นร้อยละ 98.56 โดยมีการเขียนในลักษณะที่ระบุผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง และสาระการเรียนรู้มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 54.32

ในด้านการกำหนดชื่อรายวิชาเพิ่มเติม โรงเรียนส่วนใหญ่มีการกำหนดชื่อรายวิชาเพิ่มเติม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ คิดเป็นร้อยละ 84.89 โดยกำหนดชื่อรายวิชาโดยสะท้อนเนื้อหา สาระที่อยู่ภายในวิชามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 40.29

ตารางที่ 13 จำนวนและค่าร้อยละของโรงเรียน ที่มีการจัดทำหน่วยการเรียนรู้ในลักษณะต่างๆ

รายการ	จำนวน (n=278)	ร้อยละ
1. การจัดทำหน่วยการเรียนรู้แยกตามสาระ	256	92.09
2. การจัดทำหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการในกลุ่มสาระการเรียนรู้	180	64.75
3. การจัดทำหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยได้บูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ ดังนี้	147	52.88
- ภาษาไทย	126	45.32
- คณิตศาสตร์	75	26.98
- วิทยาศาสตร์	86	30.94
- สุขศึกษาและพลศึกษา	69	24.82
- ศิลปะ	118	42.45
- การงานอาชีพและเทคโนโลยี	93	33.45
- ภาษาต่างประเทศ	81	29.14
4. การกำหนดให้หน่วยการเรียนรู้มีความสัมพันธ์และต่อเนื่องกัน	170	61.15

จากตารางที่ 13 แสดงให้เห็นว่าโรงเรียนส่วนใหญ่มีการจัดทำหน่วยการเรียนรู้แยกตามสาระมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 92.09 รองลงมาได้แก่ การจัดทำหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการในกลุ่มสาระการเรียนรู้ คิดเป็นร้อยละ 64.75 ถัดมาได้แก่ การจัดทำหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ คิดเป็นร้อยละ 52.88 โดยกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ มีการบูรณาการกับกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 45.32 และบูรณาการกับกลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษาน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 24.82 โดยโรงเรียนส่วนใหญ่มีการกำหนดให้หน่วยการเรียนรู้แต่ละหน่วยมีความสัมพันธ์และต่อเนื่องกัน คิดเป็นร้อยละ 61.15

ตารางที่ 14 จำนวนและค่าร้อยละของโรงเรียน ที่มีการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้

รายการ	จำนวน (n=278)	ร้อยละ
1. การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้	278	100
โดยได้ระบอบองค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้ ดังนี้		
- มาตรฐานการเรียนรู้	266	95.68
- เวลาที่ใช้สอน	268	96.40
- ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง	275	98.92
- สารการเรียนรู้	277	99.64
- กระบวนการจัดการเรียนรู้	261	93.88
- กระบวนการวัดและประเมินผล	266	95.68
- แหล่งการเรียนรู้	244	87.77
- อื่นๆ	7	2.52
2. การปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้	257	92.45
3. การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้อย่างครบถ้วนทุกรายวิชาในกลุ่มสาระ การเรียนรู้สังคมศึกษาฯ	171	61.51

จากตารางที่ 14 โรงเรียนทุกโรงเรียนมีการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ โดยคิดเป็นร้อยละ 100 โดยองค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้ที่มีการระบอบมากที่สุด ได้แก่ สารการเรียนรู้ คิดเป็นร้อยละ 99.64 โรงเรียนส่วนใหญ่มีการปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้ คิดเป็นร้อยละ 92.45 โดยโรงเรียนส่วนใหญ่ที่มีการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ครบถ้วนทุกรายวิชาในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ คิดเป็นร้อยละ 61.51

ตารางที่ 15 จำนวนและค่าร้อยละของโรงเรียน จำแนกตามการมอบหมายงาน และการประชุม

รายการ	จำนวน (n=278)	ร้อยละ
1. การมอบหมายงานให้กับคณะกรรมการกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ เป็นรายบุคคล		
ก. แบ่งงานตามความสนใจของครู	104	37.41
ข. แบ่งงานตามความเชี่ยวชาญของครู	131	47.12
ค. แบ่งงานตามระดับชั้นที่ครูสอน	223	80.22
ง. แบ่งงานตามความเห็นของหัวหน้ากลุ่มสาระ	54	19.42
2. การมอบหมายงานให้กับคณะกรรมการกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ เป็นรายกลุ่ม		
ก. แบ่งงานตามความสนใจของครู	105	37.77
ข. แบ่งงานตามความเชี่ยวชาญของครู	126	45.32
ค. แบ่งงานตามระดับชั้นที่ครูสอน	199	71.58
ง. แบ่งงานตามความเห็นของหัวหน้ากลุ่มสาระ	60	21.58
3. ความถี่ในการประชุมเพื่อมอบหมายงาน สอบถามความก้าวหน้า ปัญหา และอุปสรรคของคณะกรรมการกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ		
ก. มากกว่าสัปดาห์ละครั้ง	11	3.96
ข. สัปดาห์ละครั้ง	56	20.14
ค. เดือนละ 1 ครั้ง	164	58.99
ง. น้อยกว่าเดือนละ 1 ครั้ง	45	16.19

จากตารางที่ 15 แสดงว่าโรงเรียนมีการมอบหมายงานให้กับคณะกรรมการกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ ทั้งแบบเป็นรายบุคคลและรายกลุ่มตามระดับชั้นที่ครูสอนมากที่สุด และโรงเรียนส่วนใหญ่มีการประชุม เดือนละ 1 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 58.99

3. การตรวจสอบหลักสูตร

ตารางที่ 16 จำนวนและค่าร้อยละของโรงเรียน จำแนกตามการดำเนินงานและวิธีการตรวจสอบหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

รายการ	จำนวน (n=278)	ร้อยละ
1. การดำเนินงานตรวจสอบหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ ในด้าน		
ก. ความครบถ้วนของหลักสูตรตามมาตรฐานและสาระการเรียนรู้	242	87.05
ข. ความเชื่อมโยงของหลักสูตรกับมาตรฐานและสาระการเรียนรู้	177	63.67
ค. ความถูกต้องของเนื้อหาหลักสูตร	191	68.71
ง. ความซ้ำซ้อนของหลักสูตร	107	38.49
2. วิธีการตรวจสอบงานที่ได้มอบหมายให้บุคคลต่างๆ		
ก. สังเกตการทำงาน	197	70.86
ข. สอบถามความคืบหน้าของงานอย่างไม่เป็นทางการ	200	71.94
ค. สอบถามความคืบหน้าของงานอย่างเป็นทางการ	185	66.55
ง. ส่งหนังสือเวียน	140	50.36

จากตารางที่ 16 แสดงว่าโรงเรียนส่วนใหญ่มีการตรวจสอบความครบถ้วนของหลักสูตรตามมาตรฐานและสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ คิดเป็นร้อยละ 87.05 แต่มีโรงเรียนส่วนน้อยเท่านั้นที่มีการตรวจสอบความซ้ำซ้อนของหลักสูตร โดยคิดเป็นร้อยละ 38.49 โดยมีการตรวจสอบงานที่ได้มอบหมายด้วยวิธีการสอบถามความคืบหน้าของงานอย่างไม่เป็นทางการมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 71.94 และรองลงมาคือ การสังเกตการทำงาน คิดเป็นร้อยละ 70.86

ตอนที่ 3 ปัญหาการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ในตอนที่ 3 นี้เป็นการนำเสนอปัญหาการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ในโรงเรียนช่วงชั้นที่ 3 และ 4 ที่ใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในปีการศึกษา 2546 โดยแบ่งเป็น 3 ส่วนดังนี้ ส่วนที่ 1 ด้านการเตรียมความพร้อม ส่วนที่ 2 ด้านการจัดทำสาระของหลักสูตร และส่วนที่ 3 ด้านการตรวจสอบหลักสูตร ดังปรากฏในตารางที่ 17-19

ตารางที่ 17 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของโรงเรียน จำแนกตามปัญหาการดำเนินงานด้านการเตรียมความพร้อมในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ปัญหา	$\bar{X}$	s	ความหมาย
ปัญหาการดำเนินงานด้านการเตรียมความพร้อม			
1. การวางแผนการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา	2.57	0.66	มาก
2. การพัฒนาบุคลากรเพื่อการทำงานเป็นทีม	2.47	0.70	น้อย
3. การพัฒนาความรู้ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา	2.53	0.67	น้อย
4. การสำรวจสารสนเทศพื้นฐานของสถานศึกษา	2.45	0.68	น้อย
5. การสำรวจสารสนเทศพื้นฐานของชุมชน	2.58	0.75	มาก
6. งบประมาณในการเตรียมความพร้อม	2.81	0.79	มาก
รวม	2.57	0.71	มาก

จากตารางที่ 17 แสดงว่าในภาพรวมโรงเรียนมีปัญหามากในการดำเนินงานด้านการเตรียมความพร้อมในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ โดยในรายละเอียดนั้นพบว่า โรงเรียนมีปัญหาในด้านงบประมาณในการเตรียมความพร้อม การสำรวจสารสนเทศพื้นฐานของชุมชน และการวางแผนการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาตามลำดับ นอกนั้นเป็นปัญหาน้อย

ตารางที่ 18 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของโรงเรียน จำแนกตามปัญหาการดำเนินงาน ด้านการจัดทำสาระของหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ปัญหา	$\bar{X}$	s	ความหมาย
ปัญหาการดำเนินงานด้านการจัดทำสาระของหลักสูตร			
สถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ			
1. ความไม่พอเพียงด้านเวลาที่ใช้จัดทำหลักสูตร	2.81	0.73	มาก
2. ความไม่พอเพียงด้านความรู้ในการพัฒนาหลักสูตร	2.65	0.70	มาก
3. การขาดความสนใจและไม่เห็นความสำคัญของการพัฒนาหลักสูตร	2.37	0.73	น้อย
4. การขาดการสนับสนุนด้านงบประมาณ	2.83	0.84	มาก
5. การกำหนดโครงสร้าง เวลา และจำนวนหน่วยกิตของหลักสูตร	2.47	0.69	น้อย
6. การกำหนดผลการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้	2.36	0.62	น้อย
7. การจัดทำคำอธิบายรายวิชา	2.37	0.67	น้อย
8. การจัดทำหน่วยการเรียนรู้	2.36	0.67	น้อย
9. การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้	2.46	0.69	น้อย
10. การทำงานเป็นทีม	2.40	0.77	น้อย
11. การมีส่วนร่วมของบุคลากรในโรงเรียน	2.38	0.71	น้อย
12. การมีส่วนร่วมของบุคลากรภายในชุมชน	2.68	0.77	มาก
13. การมีส่วนร่วมของผู้เชี่ยวชาญ	2.69	0.75	มาก
14. การประชุมเพื่อปรึกษาหารือกันของทีมงานพัฒนาหลักสูตร	2.41	0.69	น้อย
15. การมอบหมายงานให้กับบุคลากรภายในกลุ่มสาระการเรียนรู้	2.27	0.69	น้อย
16. การดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรของกลุ่มสาระตามแผนและปฏิทินปฏิบัติงาน	2.40	0.68	น้อย
รวม	2.49	0.71	น้อย

จากตารางที่ 18 แสดงว่าในภาพรวมโรงเรียนมีปัญหาน้อยในการดำเนินงานด้านการจัดทำสารของหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ ยกเว้นปัญหาการขาดการสนับสนุนด้านงบประมาณ ความไม่พอเพียงด้านเวลาที่ใช้จัดทำหลักสูตร การมีส่วนร่วมของผู้เชี่ยวชาญ การมีส่วนร่วมของบุคลากรภายในชุมชน และความไม่พอเพียงด้านความรู้ในการพัฒนาหลักสูตรที่เป็นปัญหาในระดับมาก

ตารางที่ 19 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของโรงเรียน จำแนกตามปัญหาการดำเนินงานด้านการตรวจสอบหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ ศาสนาและวัฒนธรรม

ปัญหา	$\bar{X}$	s	ความหมาย
ปัญหาการตรวจสอบหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ			
1. การพัฒนาระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการตรวจสอบ	2.59	0.67	มาก
2. การตรวจสอบความก้าวหน้าของงานที่ได้มอบหมาย	2.47	0.67	น้อย
3. การตรวจสอบความครบถ้วน ความเชื่อมโยง ความถูกต้อง และความซ้ำ	2.58	0.68	มาก
รวม	2.55	0.67	มาก

จากตารางที่ 19 แสดงว่าในภาพรวมโรงเรียนมีปัญหาในการดำเนินงานด้านการตรวจสอบหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ โดยในรายละเอียดคนนั้นพบว่าโรงเรียนมีปัญหาในการพัฒนาระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการตรวจสอบ และการตรวจสอบความครบถ้วน ความเชื่อมโยง ความถูกต้อง และความซ้ำ ยกเว้นการตรวจสอบความก้าวหน้าของงานที่ได้มอบหมายที่เป็นปัญหาน้อย

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการดำเนินงานและปัญหาการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ช่วงชั้นที่ 3 และ 4 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาดำเนินงานและปัญหาการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ในโรงเรียนที่ใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในปีการศึกษา 2546 ในด้านการเตรียมความพร้อม การจัดทำสาระของหลักสูตร และการตรวจสอบหลักสูตร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ โรงเรียนที่ใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในปีการศึกษา 2546 ที่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ จำนวน 345 โรงเรียน โดยมีหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเป็นผู้ให้ข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ คือ แบบสอบถามเรื่อง การดำเนินงานและปัญหาการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ช่วงชั้นที่ 3 และ 4 และนำข้อมูลที่ได้รับกลับคืนมาวิเคราะห์หาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่องการดำเนินงานและปัญหาการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ช่วงชั้นที่ 3 และ 4 สามารถสรุปผลการวิจัยออกเป็น 3 ตอน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไปของสถานศึกษาและหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ ที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 41 – 50 ปี วุฒิการศึกษาสูงสุดในระดับปริญญาตรี ในสาขาวิชาสังคมศึกษา/การสอนสังคมศึกษา โดยโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีจำนวนครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ 1 – 4 คน และเป็นโรงเรียนขนาดกลาง

ตอนที่ 2 การดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

โรงเรียนร้อยละ 34.17 ใช้เวลา 1 - 6 เดือน ในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ โดยใช้เวลาช่วงปิดภาคการศึกษาในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ คิดเป็นร้อยละ 73.02 และโรงเรียนร้อยละ 64.39 จัดทำหลักสูตรพร้อมกันในทุกระดับชั้น ในด้านการมีส่วนร่วมของบุคลากรในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ ครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ มีส่วนร่วมมากที่สุดในทุกขั้นตอนของการจัดทำสาระของหลักสูตร หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ มีส่วนร่วมมากที่สุดในทุกขั้นตอนของการตรวจสอบหลักสูตร และสามารถสรุปการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ได้เป็น 3 ตอน ดังต่อไปนี้

1. การเตรียมความพร้อม

โรงเรียนส่วนใหญ่มีการเตรียมความพร้อมในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ ในทุกด้าน โดยมีการเตรียมความพร้อม ดังนี้

ด้านการวางแผนปฏิบัติงานจัดทำหลักสูตร โรงเรียนร้อยละ 89.21 มีการจัดทำแผนปฏิบัติงานการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ และโรงเรียนร้อยละ 73.38 มีการจัดทำปฏิทินปฏิบัติงานการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ และโรงเรียนร้อยละ 64.03 มีการกำหนดบทบาทและหน้าที่ของคณะกรรมการกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ อย่างชัดเจน

ด้านการพัฒนาความรู้และทักษะในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โรงเรียนร้อยละ 99.64 มีการศึกษาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 และเอกสารประกอบหลักสูตร โรงเรียนร้อยละ 96.76 มีการพัฒนาความรู้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โดยโรงเรียนร้อยละ 87.08 ใช้สถานศึกษาเป็นหน่วยงานที่จัดอบรม โรงเรียนร้อยละ 92.81 มีการจัดเตรียมเอกสาร หนังสือ ตำรา และวัสดุที่ให้ความรู้ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และโรงเรียนร้อยละ 77.70 มีการพัฒนาความรู้ความสามารถด้านการทำงานเป็นทีมให้กับบุคลากร

ด้านการสำรวจสารสนเทศพื้นฐาน โรงเรียนร้อยละ 93.54 มีการสำรวจสารสนเทศของสถานศึกษา และโรงเรียนร้อยละ 75.90 มีการสำรวจสารสนเทศพื้นฐานของชุมชน โดยมีโรงเรียนร้อยละ 93.88 ได้นำข้อมูลจากการสำรวจสารสนเทศพื้นฐานมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ

ด้านการสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา โรงเรียนร้อยละ 87.05 มีการสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาหลักสูตร โดยมีโรงเรียนร้อยละ 65.47 จัดสรรงบประมาณสนับสนุนการพัฒนาหลักสูตร และมีโรงเรียนร้อยละ 53.96 ที่ไปศึกษาดูงาน การพัฒนาหลักสูตรที่สถานศึกษาอื่น

ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ และเป้าหมาย โรงเรียนร้อยละ 95.68 มีการกำหนด วิสัยทัศน์ ภารกิจ และเป้าหมายของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ โดยโรงเรียนส่วนใหญ่คิด เป็นร้อยละ 62.95 กำหนดโดยปรับปรุงจากแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาและหนังสือสาระและ มาตรฐานการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ

2. การจัดทำสาระของหลักสูตร

ด้านจำนวนชั่วโมงเรียนและจำนวนหน่วยกิตขั้นต่ำของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ โรงเรียนมากกว่าร้อยละ 40 จัดชั่วโมงเรียนขั้นต่ำของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ ในระดับ ช่วงชั้นที่ 3 อย่างน้อย 160 ชั่วโมงต่อปี และจัดหน่วยกิตขั้นต่ำของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคม ศึกษาฯ ในระดับช่วงชั้นที่ 4 สำหรับแผนการเรียนทางวิทย์ตามสาระการเรียนรู้พื้นฐานจัดหน่วยกิต เฉลี่ย 7.68 หน่วยกิต และสาระการเรียนรู้เพิ่มเติมเฉลี่ย 2.80 หน่วยกิต สำหรับแผนการเรียนทาง ศิลป์ตามสาระการเรียนรู้พื้นฐานจัดหน่วยกิตเฉลี่ย 7.67 หน่วยกิต และสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม เฉลี่ย 5.35 หน่วยกิต และมีการกำหนดเวลาเรียนแบบตายตัวในทุกโรงเรียน แต่มีเพียงร้อยละ 10.43 เท่านั้นที่กำหนดเวลาเรียนแบบยืดหยุ่นได้

ด้านการจัดทำรายละเอียดสาระการเรียนรู้ โรงเรียนร้อยละ 72.66 นำสภาพและปัญหา ของชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่นมากำหนดเป็นผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและสาระการเรียนรู้ และ โรงเรียนส่วนใหญ่ใช้เอกสารการจัดสาระการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ ชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 1-6 มาใช้ในการกำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและสาระการเรียนรู้ การจัดทำ คำอธิบายรายวิชา ด้านลักษณะการจัดสาระหลักสูตรในช่วงชั้นที่ 3 จัดสาระโดยรวมทั้ง 5 สาระ เข้าด้วยกันมากที่สุด ส่วนในช่วงชั้นที่ 4 จัดสาระโดยแยกเป็นรายวิชาตามสาระทั้ง 5 มากที่สุด โรงเรียนร้อยละ 84.89 มีการกำหนดชื่อรายวิชาเพิ่มเติม โดยมีโรงเรียนร้อยละ 40.29 ใช้ชื่อ รายวิชาที่สะท้อนเนื้อหาสาระที่อยู่ภายในวิชา โรงเรียนร้อยละ 98.56 มีการจัดทำคำอธิบาย รายวิชาตามรูปแบบที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด และโรงเรียนส่วนใหญ่มีการจัดทำหน่วยการ เรียนรู้แยกตามสาระ โรงเรียนร้อยละ 64.75 มีการจัดทำหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการในกลุ่ม สาระการเรียนรู้ โรงเรียนร้อยละ 52.88 จัดทำหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระ การเรียนรู้ โดยมีการบูรณาการกับกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย และศิลปะมากที่สุด และโรงเรียน

ร้อยละ 61.51 มีการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ครบถ้วนในทุกรายวิชาของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ

ด้านการมอบหมายงานและการตรวจสอบความก้าวหน้าของงานในคณะอนุกรรมการกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ โรงเรียนส่วนใหญ่มีการมอบหมายงานทั้งรายบุคคลและรายกลุ่มตามระดับชั้นที่ครูสอน และมีการประชุมเพื่อมอบหมายงาน สอบถามความก้าวหน้า ปัญหาและอุปสรรคของคณะอนุกรรมการกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ

3. การตรวจสอบหลักสูตร

ด้านการตรวจสอบหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ โรงเรียนร้อยละ 87.05 ตรวจสอบความครบถ้วนของหลักสูตรตามมาตรฐานและสาระการเรียนรู้ โดยโรงเรียนมากกว่าร้อยละ 70 มีการสอบถามความคืบหน้าของงานอย่างไม่เป็นทางการ และการสังเกตการทำงาน

ตอนที่ 3 ปัญหาการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

1. ด้านการเตรียมความพร้อม

โรงเรียนประสบกับปัญหามากในการดำเนินงานด้านการเตรียมความพร้อมในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ โดยในรายละเอียดพบว่าโรงเรียนมีปัญหามากในด้านงบประมาณในการเตรียมความพร้อม การสำรวจสารสนเทศพื้นฐานของชุมชน และการวางแผนการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ นอกนั้นเป็นปัญหาน้อย

2. ด้านการจัดทำสาระของหลักสูตร

โรงเรียนประสบปัญหาน้อยในการดำเนินงานด้านการจัดทำสาระของหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ ยกเว้นปัญหาการขาดการสนับสนุนด้านงบประมาณ ความไม่พอเพียงด้านเวลาที่ใช้จัดทำหลักสูตร การมีส่วนร่วมของผู้เชี่ยวชาญ การมีส่วนร่วมของบุคลากรภายในชุมชน และความไม่พอเพียงด้านความรู้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาที่เป็นปัญหามาก นอกนั้นเป็นปัญหาน้อย

3. ด้านการตรวจสอบหลักสูตร

โรงเรียนประสบปัญหามากในการดำเนินงานด้านการตรวจสอบหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ โดยในรายละเอียดพบว่าโรงเรียนประสบปัญหามากในการพัฒนาระบบ หลักเกณฑ์และวิธีการตรวจสอบ การตรวจสอบความครบถ้วน ความเชื่อมโยง ความถูกต้องและความซ้ำ ส่วนปัญหาการตรวจสอบความก้าวหน้าของงานเป็นปัญหาน้อย

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย มีข้อค้นพบและประเด็นที่นำมาอภิปรายผลดังต่อไปนี้

1. การดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

โรงเรียนใช้เวลา 1- 6 เดือน ในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ มากที่สุด โดยโรงเรียนส่วนใหญ่ใช้ช่วงระยะเวลาปิดภาคการศึกษาในการพัฒนาหลักสูตร และจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาพร้อมกันในทุกระดับชั้น ซึ่งก็สอดคล้องกับงานวิจัยของเขาวนีย์ ผสมทรัพย์ (2546: 101) พบว่า โรงเรียนนำร่องส่วนใหญ่จัดทำหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้ระยะเวลาในการจัดทำหลักสูตร 1-3 เดือน และจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาพร้อมกันในทุกระดับชั้นให้เสร็จในคราวเดียวกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ส.วาสนา ประवालพฤกษ์ (2548: 60) พบว่า โรงเรียนนำร่องและโรงเรียนเครือข่ายใช้เวลาในช่วงวันหยุดราชการและช่วงปิดภาคการศึกษาในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าช่วงเวลาดังกล่าวครูในกลุ่มสาระมีเวลาว่างที่ยาวนานตรงกับครูท่านอื่น อีกทั้งยังปลอดจากภาระด้านการจัดการเรียนการสอนซึ่งเป็นหน้าที่หลักของครูทำให้โรงเรียนส่วนใหญ่ดำเนินการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาในช่วงปิดภาคการศึกษา ส่วนในด้านการมีส่วนร่วมของบุคลากรในการพัฒนาหลักสูตร ผลการวิจัยพบว่า บุคลากรต่างๆ เกี่ยวข้องและมีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาตามบทบาทของตน กล่าวคือ ครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้มีส่วนร่วมมากที่สุดในทุกขั้นตอนของการจัดทำสาระของหลักสูตร ซึ่งก็เป็นไปตามที่ Armstrong (2003: 136) กล่าวว่า ครูเป็นผู้ที่มีบทบาทและเกี่ยวข้องกับหลักสูตรมากที่สุด และสอดคล้องกับงานวิจัยของกองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ (2546ก: 45-46) พบว่า คณะกรรมการสถานศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน ร่วมประชุม วางแผน กำหนดนโยบายการจัดการจัดทำหลักสูตร แนะนำการจัดทำหลักสูตรและร่วมพิจารณาร่างหลักสูตรสถานศึกษา ส่วนคณะกรรมการระดับกลุ่ม

สาระการเรียนรู้ซึ่งประกอบไปด้วยครูในกลุ่มสาระมีบทบาทในการกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง สาระการเรียนรู้รายปี/รายภาค จัดทำคำอธิบายรายวิชา หน่วย การเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของสำนักวิชาการและ มาตรฐานการศึกษา (2548: 41, 97-98) พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่เป็นผู้กำหนดสาระการเรียนรู้และ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง โดยดำเนินการร่วมกับเพื่อนครูในกลุ่มสาระเดียวกันมากที่สุด และมี ครูผู้สอนเพียงร้อยละ 1.60 เท่านั้นที่ไม่มีส่วนร่วมในการกำหนดสาระการเรียนรู้และผลเรียนรู้ที่ คาดหวัง อีกทั้งครูผู้สอนส่วนใหญ่เป็นผู้จัดทำหน่วยการเรียนรู้โดยดำเนินการร่วมกับเพื่อนครูใน กลุ่มสาระเดียวกันมากที่สุด โดยมีครูผู้สอนเพียงร้อยละ 0.80 เท่านั้นที่ไม่มีส่วนร่วมในการจัดทำ หน่วยการเรียนรู้ ส่วนผู้เชี่ยวชาญภายนอกนั้นก็มีบทบาทในด้านการพัฒนาความรู้และทักษะในการ พัฒนาหลักสูตร ซึ่งก็เป็นไปตามหน้าที่และบทบาทของผู้เชี่ยวชาญภายนอก ดังที่ Armstrong (2003: 147-148) กล่าวไว้ว่า ผู้เชี่ยวชาญนั้นจะมีบทบาทอย่างมากในการให้ความช่วยเหลือและแนะนำ บุคลากรของโรงเรียนในการพัฒนาหลักสูตร และสามารถอภิปรายการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตร สถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ได้เป็น 3 ตอน ดังต่อไปนี้

1.1 การเตรียมความพร้อม

ด้านการวางแผนปฏิบัติงานจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียน ส่วนใหญ่มีการจัดทำแผนปฏิบัติงานและปฏิทินปฏิบัติงานการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และ กำหนดบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ อย่างชัดเจน ซึ่งก็ สอดคล้องกับงานวิจัยของวรรณิ ศิริวัฒน์ (2545: ง) พบว่า โรงเรียนมีการเตรียมความพร้อมโดยมีการ จัดทำแผนการปฏิบัติการประจำปี แผนปฏิทินปฏิบัติงาน การแต่งตั้งคณะกรรมการและ คณะอนุกรรมการของสถานศึกษาเพื่อพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิฑูรย์ เจริญอาสาชัย (2545: ง) และ พิภพ สินธุพงษ์ (2546: บทคัดย่อ, 87) พบว่า โรงเรียนนำร่อง และโรงเรียนเครือข่ายการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2544 มีการแต่งตั้งคณะอนุกรรมการ ระดับกลุ่มสาระ และมีการประชุมชี้แจงแนวทางดำเนินการตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการ และอนุกรรมการหลักสูตร

ด้านการพัฒนาความรู้และทักษะในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ผลการวิจัย พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีการเตรียมความพร้อมโดยมีการศึกษาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 และเอกสารประกอบหลักสูตร มีการพัฒนาความรู้ในด้านการพัฒนาหลักสูตร สถานศึกษาโดยการเข้าร่วมการประชุม/อบรม/สัมมนา มีการจัดเตรียมเอกสาร ตำรา และวัสดุที่ใ้ ความรู้ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และมีการพัฒนาความรู้ความสามารถด้านการทำงาน

เป็นทีมซึ่งก็สอดคล้องกับงานวิจัยของกานต์รวี บุษยานนท์ (2546: ง) และกองวิจัยทางการศึกษากรมวิชาการ (2546 ค: บทคัดย่อ, 70-73) พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีการพัฒนาความรู้ความเข้าใจให้แก่บุคลากรและผู้ที่เกี่ยวข้องโดยประชุมชี้แจง การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ อบรมให้ความรู้ จัดเตรียมเอกสารเกี่ยวกับหลักสูตร ศึกษาดูงาน และร่วมสัมมนากับหน่วยงานอื่น และสอดคล้องกับสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2548: 36) ที่พบว่า โรงเรียนนำร่องและโรงเรียนเครือข่ายส่วนใหญ่มีการสนับสนุนให้บุคลากรเข้ารับการอบรมด้านการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาและโรงเรียนส่วนใหญ่มีการให้คำปรึกษาแนะนำในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้อีกด้วย

ด้านการสำรวจสารสนเทศพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีการสำรวจสารสนเทศพื้นฐานทั้งในส่วนของโรงเรียนและส่วนของชุมชน และมีการนำสารสนเทศพื้นฐานที่สำรวจได้มาใช้ในการจัดทำสาระของหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ ซึ่งก็แสดงว่าโรงเรียนส่วนใหญ่ได้ให้ความสำคัญกับการสำรวจสารสนเทศพื้นฐานตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดและยังสอดคล้องกับงานวิจัยของวรรณิ ศิริวัฒน์ (2545: ง), ภัทราวดี อุดมมณฑล (2545: ง) กองวิจัยทางการศึกษากรมวิชาการ (2546 ข: 55, 114) และ ส.วาสนา ประवाल พฤกษ์ (2548: 74) ที่พบว่า โรงเรียนมีการจัดทำข้อมูลสารสนเทศโดยรวบรวมข้อมูลพื้นฐานทั้งในด้านนักเรียน บุคลากร อาคารสถานที่ สังคม เศรษฐกิจ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ความต้องการของชุมชน ผู้ปกครองและนักเรียนเกี่ยวกับการจัดการศึกษา และข้อมูลด้านเศรษฐกิจและการศึกษาของชุมชน และสอดคล้องกับงานวิจัยของสมหมาย สว่างวัฒนารักษ์ (2546: บทคัดย่อ) พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีการศึกษา สำรวจ รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นและนำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โดยนำมาใช้ในการกำหนดสาระการเรียนรู้รายปี/รายภาค การจัดทำคำอธิบายรายวิชา การจัดทำหน่วยการเรียนรู้ และการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้

ด้านการสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีการสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โดยจัดสรรงบประมาณและนำบุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาไปศึกษาดูงานด้านการพัฒนาหลักสูตรที่โรงเรียนอื่น ซึ่งก็สอดคล้องกับงานวิจัยของกองวิจัยทางการศึกษากรมวิชาการ (2546 ก: 22) พบว่า โรงเรียนเครือข่ายส่วนใหญ่ได้มีการไปศึกษาดูงานด้านการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนอื่น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะโรงเรียนต้องการให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาสามารถมองเห็นแนวทางในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาซึ่งถือว่าเป็นภารกิจใหม่ของครู

ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ และเป้าหมาย ผลการวิจัยพบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่มีการเตรียมความพร้อมโดยการกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ และเป้าหมาย ซึ่งก็เป็นไปตาม

ขั้นตอนที่กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดไว้และสอดคล้องกับงานวิจัยของวิฑูรย์ เจริญ อาษาชัย (2545: ง), พิภพ ลินธุพงษ์ (2546: บทคัดย่อ, 87) และกองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ (2546 ก: 21-22) พบว่า โรงเรียนนาร่องและโรงเรียนเครือข่ายการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2544 มีการกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย และคุณลักษณะอันพึงประสงค์

1.2 การจัดทำสาระของหลักสูตร

ด้านจำนวนชั่วโมงเรียนและจำนวนหน่วยกิตขั้นต่ำ ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนจัด ชั่วโมงเรียนขั้นต่ำของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ ช่วงชั้นที่ 3 อย่างน้อย 160 ชั่วโมงต่อปี มากที่สุด โรงเรียนจัดหน่วยกิตขั้นต่ำของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ ในระดับช่วงชั้นที่ 4 แผนการเรียนทางวิทย์ตามสาระการเรียนรู้พื้นฐานเฉลี่ย 7.68 หน่วยกิต และสาระการเรียนรู้เพิ่มเติมเฉลี่ย 2.80 หน่วยกิต แผนการเรียนทางศิลป์ตามสาระการเรียนรู้พื้นฐานเฉลี่ย 7.67 หน่วยกิต และสาระการเรียนรู้เพิ่มเติมเฉลี่ย 5.35 หน่วยกิต ไม่แบ่งแผนการเรียนตามสาระการเรียนรู้พื้นฐานเฉลี่ย 7.29 หน่วยกิต และสาระการเรียนรู้เพิ่มเติมเฉลี่ย 4 หน่วยกิต ซึ่งแตกต่างจากงานวิจัยของพิภพ ลินธุพงษ์ (2546) พบว่า โรงเรียนนาร่องและโรงเรียนเครือข่ายมีการจัดโครงสร้างเวลาเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ ช่วงชั้นละ 120 ชั่วโมงต่อปี ทั้งนี้อาจเป็นเพราะโรงเรียนที่เริ่มต้นใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในปีการศึกษา 2546 ส่วนใหญ่มีการจัดรายวิชาเพิ่มเติมในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ ให้กับผู้เรียนนอกเหนือไปจากที่กำหนดไว้ในหลักสูตร ซึ่งก็สอดคล้องกับข้อค้นพบของงานวิจัยนี้ที่พบว่า โรงเรียนจัดจำนวนหน่วยกิตตามสาระการเรียนรู้เพิ่มเติมให้กับผู้เรียนทั้งแผนการเรียนทางวิทย์และศิลป์จำนวน 2.8 และ 5.35 หน่วยกิต ตามลำดับ

ด้านการจัดทำรายละเอียดสาระการเรียนรู้ ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีการปรับใช้เอกสารการจัดสาระการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 และนำสภาพและปัญหาของชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น มากำหนดเป็นผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและสาระการเรียนรู้ ด้านลักษณะการจัดสาระโรงเรียนในช่วงชั้นที่ 3 จัดสาระโดยรวมทั้ง 5 สาระเข้าเป็นรายวิชาเดียวกันมากที่สุด โรงเรียนในช่วงชั้นที่ 4 จัดสาระโดยแยกเป็นรายวิชาตามสาระทั้ง 5 มากที่สุด โรงเรียนจัดทำหน่วยการเรียนรู้แบบแยกตามสาระมากที่สุด รองลงมาคือจัดทำหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการในกลุ่มสาระ และแบบบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระตามลำดับ โรงเรียนทุกโรงเรียนมีการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ และโรงเรียนส่วนใหญ่มีการปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งก็เป็นไปตามแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการกำหนดสาระการเรียนรู้แกนกลางตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ที่กำหนดให้โรงเรียนนำรายละเอียดสาระการเรียนรู้แกนกลางที่

กระทรวงศึกษาธิการจัดทำขึ้นมาร่วมในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โดยนำมาเทียบเคียง/ตรวจสอบความครบถ้วน ปรับใช้กับหลักสูตรสถานศึกษาที่อยู่ระหว่างการพัฒนา หรือแทนที่หลักสูตรที่สถานศึกษาได้พัฒนาขึ้น และนำสภาพและปัญหาของชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น มากำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและสาระการเรียนรู้ (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2546: ก-ง) แต่เนื่องจากช่วงเวลาที่กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้โรงเรียนใช้เอกสารรายละเอียดสาระการเรียนรู้แกนกลางมาร่วมพิจารณาในการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาอยู่ในช่วงที่โรงเรียนส่วนใหญ่ได้เริ่มกระบวนการพัฒนาหลักสูตรแล้ว หลายโรงเรียนก็ดำเนินการเสร็จสิ้นแล้ว และหลายโรงเรียนกำลังอยู่ในช่วงดำเนินการ ดังนั้น โรงเรียนส่วนใหญ่จึงใช้เอกสารรายละเอียดสาระการเรียนรู้แกนกลางโดยนำมาปรับใช้ และเทียบเคียง ตรวจสอบความครบถ้วนของหลักสูตร และถึงแม้ว่าโรงเรียนส่วนใหญ่จะใช้เอกสารรายละเอียดสาระการเรียนรู้แกนกลางในการกำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและสาระการเรียนรู้ แต่กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการก็ได้กำหนดให้โรงเรียนกำหนดสาระการเรียนรู้ในส่วนของชุมชนหรือท้องถิ่นประมาณร้อยละ 30 (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2546: 373-374) แต่ก็มีโรงเรียนเพียงร้อยละ 72.66 เท่านั้นที่มีการนำสภาพปัญหา และภูมิปัญญาของท้องถิ่นมากำหนดเป็นผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ดังนั้นจึงมีโรงเรียนอีกร้อยละ 27.34 ที่กำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและสาระการเรียนรู้ไม่ครบถ้วนตามข้อกำหนดของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งก็หมายความว่าโรงเรียนจัดเนื้อหาสาระให้กับผู้เรียนได้ไม่ครบถ้วนตามมาตรฐานการเรียนรู้ และเป็นที่น่าสนใจว่าในบางโรงเรียนมีการจัดสาระในหลักสูตรโดยอิงตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) กล่าวคือ ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4 เน้นสาระที่ 1 ศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม และสาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 5 เน้นสาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ และสาระที่ 5 ภูมิศาสตร์ ส่วนในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 เน้นสาระที่ 4 ประวัติศาสตร์ และสาระที่ 1 ศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2535) และสอดคล้องกับงานวิจัยของกองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ (2546: 14) พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่มีการปรับปรุงพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ส.วาสนา ประवालพฤษ์ (2548: 35-36, 54) พบว่า โรงเรียนนำร่องและโรงเรียนเครือข่ายจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาโดยยึดเอกสารการจัดการเรียนรู้ และมีการจัดสาระการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ ช่วงชั้นที่ 3 โดยบูรณาการเนื้อหาสาระทั้ง 5 สาระเข้าด้วยกัน ส่วนในช่วงชั้นที่ 4 นั้นจัดสาระการเรียนรู้โดยแยกรายวิชาตามสาระ และสอดคล้องกับงานวิจัยของสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2548: 100) พบว่า โรงเรียนจัดทำหน่วยการเรียนรู้ทุกหน่วยในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ จากผลการเรียนรู้ที่คาดหวังภายในมาตรฐานเดียวกันร้อยละ 40.6 และมีการจัดหน่วย

การเรียนรู้บางหน่วยเป็นการ บูรณาการจากผลการเรียนรู้ที่คาดหวังในมาตรฐานตั้งแต่ 2 มาตรฐานขึ้นไปในกลุ่มสาระเดียวกันร้อยละ 55.1 และมีการจัดหน่วยการเรียนรู้บางหน่วยเป็นการบูรณาการจากผลการเรียนรู้ที่คาดหวังในมาตรฐานจากต่างกลุ่มสาระกันร้อยละ 34.8

ด้านการมอบหมายงานและการตรวจสอบความก้าวหน้าของงาน ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีการมอบหมายงานเป็นรายกลุ่มและรายบุคคลตามระดับชั้นที่ครูสอน โดยโรงเรียนส่วนใหญ่มีการประชุมเพื่อมอบหมายงาน สอบถามความก้าวหน้า ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการของคณะอนุกรรมการกลุ่มสาระการเรียนรู้สังกัดมศึกษาฯ ซึ่งก็สอดคล้องกับงานวิจัยของ ส.วาสนา ประवालพฤกษ์ (2548: 2, 55) พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบเป็นทีมและมีการประชุมในกลุ่มสาระการเรียนรู้

1.3 การตรวจสอบหลักสูตร

ด้านการตรวจสอบหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังกัดมศึกษาฯ ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีการตรวจสอบความครบถ้วน ความเชื่อมโยง และความถูกต้องของหลักสูตรกับมาตรฐานและสาระการเรียนรู้ โดยโรงเรียนส่วนใหญ่มีการตรวจสอบงานที่ได้มอบหมายด้วยวิธีการสอบถามความคืบหน้าของงานอย่างไม่เป็นทางการมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ (2546ง: 10-11) พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีการตรวจสอบและปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษา

2. ปัญหาการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังกัดมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

2.1 ปัญหาการเตรียมความพร้อม

โรงเรียนมีปัญหามากในการดำเนินงานด้านการเตรียมความพร้อมในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังกัดมศึกษาฯ โดยในรายละเอียดพบว่าโรงเรียนประสบปัญหามากในด้านงบประมาณในการเตรียมความพร้อม การสำรวจสารสนเทศพื้นฐานของชุมชน การวางแผนการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังกัดมศึกษาฯ และการพัฒนาความรู้ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระสังกัดมศึกษาฯ ตามลำดับ ดังนั้นถึงแม้ว่าโรงเรียนจะมีเวลาในการเตรียมความพร้อมมากกว่าโรงเรียนนาร่องและโรงเรียนเครือข่าย การใช้หลักสูตรถึง 1 ปี แต่ก็ยังประสบกับปัญหามากในการเตรียมความพร้อม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ (2546ค: บทคัดย่อ) พบว่า บุคลากรของโรงเรียน

ขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาและขาดงบประมาณ และสอดคล้องกับงานวิจัยของสำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตการศึกษา 1-12 (2546: ก-ง) พบว่าบุคลากรของโรงเรียนมีความรู้ความเข้าใจไม่เพียงพอในการจัดทำหลักสูตรและสาระของหลักสูตรสถานศึกษา

2.2 ปัญหาการจัดทำสาระของหลักสูตร

โรงเรียนมีปัญหาบ่อยในการดำเนินงานด้านการจัดทำสาระของหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ ยกเว้นปัญหาด้านการขาดการสนับสนุนด้านงบประมาณ ความไม่พอเพียงด้านเวลาที่ใช้จัดทำหลักสูตร การมีส่วนร่วมของผู้เชี่ยวชาญ การมีส่วนร่วมของบุคลากรภายในชุมชน และความไม่พอเพียงด้านความรู้ในการพัฒนาหลักสูตรที่เป็นปัญหามาก ซึ่งก็สอดคล้องกับข้อค้นพบของงานวิจัยนี้ที่พบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่ไม่ได้ปรับลดชั่วโมงการสอนของครูทำให้ครูไม่มีเวลาในการจัดทำหลักสูตร อีกทั้งยังมีโรงเรียนอีกร้อยละ 35 ที่ไม่ได้จัดสรรงบประมาณสนับสนุนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา และสอดคล้องกับงานวิจัยของสำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตการศึกษา 1-12 (2546: ก-ง) และ ส.วาสนา ประवालพุกษ์ (2548: 60) พบว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาน้อย ขาดงบประมาณสนับสนุนในการจัดทำหลักสูตร มีระยะเวลาในการจัดทำหลักสูตรน้อย และมีเวลาในการวางแผนพัฒนาหลักสูตรน้อย และสอดคล้องกับงานวิจัยของ รุ่งนภา นุตราชวงศ์ (Rungnapa Nutravong, 2002: บทคัดย่อ) พบว่า โรงเรียนนาร่องประสบกับปัญหาในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ได้แก่ ความไม่กระฉับกระชวยด้านวิสัยทัศน์การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ข้อจำกัดด้านเวลา ความรู้ และประสบการณ์ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

2.3 ปัญหาการตรวจสอบหลักสูตร

โรงเรียนมีปัญหาในการดำเนินงานด้านการตรวจสอบหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ โดยในรายละเอียดพบว่าโรงเรียนประสบปัญหามากในการพัฒนาระบบ หลักเกณฑ์และวิธีการตรวจสอบ การตรวจสอบความครบถ้วน ความเชื่อมโยง ความถูกต้องและความซ้ำตามลำดับ ซึ่งก็สอดคล้องกับข้อค้นพบของงานวิจัยนี้ที่พบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่ไม่ได้ดำเนินการตรวจสอบความซ้ำซ้อนของหลักสูตรและมีโรงเรียนประมาณร้อยละ 60 เท่านั้นที่มีการตรวจสอบความถูกต้องและเชื่อมโยงของหลักสูตรสถานศึกษาที่โรงเรียนได้พัฒนาขึ้นกับมาตรฐานและสาระการเรียนรู้ทั้งนี้อาจเป็นเพราะมีเวลาที่จำกัดทำให้ไม่สามารถดำเนินการตรวจสอบหลักสูตรสถานศึกษาได้อย่างครบถ้วน

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

ข้อเสนอแนะสำหรับครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ

1. ครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ ควรมีการวางแผนการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ
2. ครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ ควรมีการสำรวจสารสนเทศพื้นฐานของชุมชนเพื่อใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้ครบถ้วนตามมาตรฐานและสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544
3. ครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ ควรมีการพัฒนาตนเองด้านความรู้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
4. ครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ ควรมีการตรวจสอบหลักสูตรสถานศึกษาทั้งในด้านความครบถ้วน ความเชื่อมโยง ความถูกต้อง และความซ้ำ เพื่อให้หลักสูตรสถานศึกษามีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับโรงเรียนและสถาบันฝึกหัดครู

1. โรงเรียนควรมีการสนับสนุนด้านงบประมาณในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา
2. สถาบันฝึกหัดครูควรเพิ่มบทบาทในการพัฒนาความรู้ความสามารถในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้กับบุคลากรในโรงเรียน
3. ผู้เชี่ยวชาญ/นักวิชาการควรเข้าไปมีส่วนร่วมในการเตรียมความพร้อมและพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการประเมินหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ในโรงเรียนที่ใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ในปีการศึกษา 2546 เพื่อนำไปปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษาให้ดียิ่งขึ้น
2. ควรมีการใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ อาทิเช่น กรณีศึกษา การวิจัยเชิงชาติพหุวัฒนธรรมในการศึกษาการดำเนินงานและปัญหาการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เพื่อให้ได้ข้อค้นพบที่สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

รายการอ้างอิง

- กมล ภู่งประเสริฐ. (2544). การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา. กรุงเทพฯ: ทิปส์ พับบลิชเฮ้าส์.
- กองบรรณาธิการสถานปฎิรูป. (2546). หลักสูตร 70/30 เดินหน้าท่ามกลางความสับสน. **สถานปฎิรูป 6** (พฤษภาคม): 17-21.
- กานต์รวี บุษยานนท์. (2546). **สภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมในโรงเรียนแกนนำ สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.**
- คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, สำนักงาน. (2546). **รายชื่อและที่ตั้งของโรงเรียน สังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีการศึกษา 2546[CD-ROM].** กลุ่มงานบริการข้อมูล ข่าวสาร สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. (2546). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545.** กรุงเทพฯ: พรินทวาทกราฟฟิค.
- คัลลาฮัน, โจเซฟ; คลาก, ลีโอนาร์ต; และเคลลซ, ริชาร์ด. (2546). **การสอนในโรงเรียนมัธยม. แปลโดย ภัสสร ผิวขาว. กรุงเทพฯ: หมวดวิชาภาษาต่างประเทศ โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (ฝ่ายมัธยม).**
- เคน เหตุเกษ. (2546). **การพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตร กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา โรงเรียนสุวรรณคูหาวิทยาลัย อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.**
- ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์. (2539). **การพัฒนาหลักสูตร: หลักการและแนวปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.**
- ชนาธิป พรกุล. (2546). **มาทำความเข้าใจเกี่ยวกับคำอธิบายรายวิชา หน่วยการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544. วารสารวิชาการ 6** (พฤษภาคม): 53-63.
- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2545). **การพัฒนากระบวนการเตรียมความพร้อมในการพัฒนาหลักสูตรสำหรับคณะกรรมการหลักสูตรของสถานศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.**
- เชาวนิ ผสมทรัพย์. (2546). **การศึกษาสภาพและปัญหาการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ช่วงชั้นที่ 3 และ 4 ในโรงเรียนนำร่องการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้น**

- พื้นฐาน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาการศึกษาวิทยาศาสตร์ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ดิศพร ศรีสวัสดิ์. (2540). **ความต้องการในการเสริมสมรรถภาพของครูสังคมศึกษาในยุคโลกาภิวัตน์**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธวัชชัย ชัยจิรฉายากุล, ปราณีย์ สังฆะตะวรวรรณ และ ประภาพรรณ เอี่ยมสุภายิต. (2545). **หลักสูตรสถานศึกษา**. กรุงเทพฯ: สำนักงานปฏิรูปการศึกษา.
- ธวัชชัย ชัยจิรฉายากุล. (2536). **หลักการและแนวโน้มนในการพัฒนาหลักสูตร ใน ประมวลสาระชุดวิชา การพัฒนาหลักสูตรและวิทยวิธีทางการสอน**. เล่ม 1, หน้า 1-86. นนทบุรี: สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ธำรง บัวศรี. (2542). **ทฤษฎีหลักสูตร : การออกแบบและพัฒนา**. กรุงเทพฯ: พัฒนาศึกษา.
- นาคยา ปิรันธนานนท์, มธุรส จงชัยกิจ และ ศิริรัตน์ นีละคุปต์. (2542). **การศึกษาตามมาตรฐาน: แนวคิดสู่การปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ: แม็ค.
- นาคยา ปิรันธนานนท์. (2545). **จากมาตรฐานสู่ชั้นเรียน**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- นาคยา ปิรันธนานนท์. (2546). **จากหลักสูตรสู่หน่วยการเรียนรู้**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2546). **การพัฒนาหลักสูตรและการวิจัยเกี่ยวกับหลักสูตร**. กรุงเทพฯ: โครงการตำราคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พรชัย ภาพันธ์. (2546). **การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา**.วารสารวิชาการ 6 (กุมภาพันธ์): 6-11.
- พรศรี นิยมแก้ว. (2545). **การพัฒนาและควบคุมวิชาชีพ**. กรุงเทพฯ: สำนักงานปฏิรูปการศึกษา.
- พัชรินทร์ ธานี. (2546). **การพัฒนาบุคลากรในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนบ้านโนนผึ้ง อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พัฒนาการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เขตการศึกษา 1-12, สำนัก. (2546). **การติดตามผลการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา การศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตการศึกษา 1-12**. กรุงเทพฯ: สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เขตการศึกษา 1-12.
- พิภพ ลินรุพงษ์. (2546). **การศึกษาสภาพการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของโรงเรียนนำร่องและโรงเรียนเครือข่าย สังกัดกรม**

สามัญศึกษาในจังหวัดร้อยเอ็ด. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ไพรัช สู่แสนสุข และ บรรเจอดพร สู่แสนสุข. (2546). 70 : 30 อะไร ทำไม อย่างไร.

วารสารวิชาการ 6 (มกราคม): 2-8.

ภนิดา มาประเสริฐ. (2537). การพัฒนาวิชาชีพครูสังคมศึกษา ใน **ประมวลสาระชุดวิชาสารัตถะและ
วิทยวิธีทางวิชาสังคมศึกษา.** เล่มที่ 4, หน้า 205-323. นนทบุรี: สาขาวิชาศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

ภัทรวดี อุดมมณฑล. (2545). **การศึกษาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร
สถานศึกษา ในโรงเรียนแกนนำร่วมพัฒนาหลักสูตร สังกัดกรมสามัญศึกษา
กรุงเทพมหานคร.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคนิคการศึกษาและพัฒนา
หลักสูตร คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

รุจิรี ภู่อาระ. (2545). **การเขียนแผนการเรียนรู้.** กรุงเทพฯ: บ๊อค พอยท์.

วรรณิ ศิริวัฒน์. (2545). **การศึกษาการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในโรงเรียนสังกัด
สำนักการศึกษาเมืองพัทยา.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคนิคการศึกษาและ
พัฒนาหลักสูตร คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิชาการ, กรม กระทรวงศึกษาธิการ. (2535). **หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524
(ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533).** กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.

วิชาการ, กรม กระทรวงศึกษาธิการ. (2543). **แนวทางการบริหารโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้.
กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.**

วิชาการ, กรม กระทรวงศึกษาธิการ. (2545 ก). **คู่มือการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคม
ศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม.** กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.

วิชาการ, กรม กระทรวงศึกษาธิการ. (2545 ข). **แนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา.
กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.**

วิชาการ, กรม กระทรวงศึกษาธิการ. (2545 ค). **คำถามเกี่ยวกับหลักสูตรที่ครูอยากรู้. สถานปฏิรูป 5
(มิถุนายน): 52-53.**

วิชาการ, กรม กระทรวงศึกษาธิการ. (2545 ง). **สาระและมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้
สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม.** กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.

วิชาการ, กรม กระทรวงศึกษาธิการ. (2546 ก). **การจัดสาระการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคม
ศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน**

- พุทธศักราช 2544.** กรุงเทพฯ: คณะอนุกรรมการพัฒนาคุณภาพวิชาการ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม.
- วิชาการ, กรม กระทรวงศึกษาธิการ. (2546 ข). **การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: คณะอนุกรรมการจัดทำรายละเอียดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544.
- วิชาการ, กรม กระทรวงศึกษาธิการ. (2546 ค). **การจัดสาระการเรียนรู้อิสลามศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544.** กรุงเทพฯ: คณะอนุกรรมการพัฒนาหลักสูตรและปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ อิสลามศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม.
- วิชาการ, กรม กองวิจัยทางการศึกษา. (2546 ก). **การติดตามและประเมินผลการจัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนเครือข่าย.** กรุงเทพฯ: กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- วิชาการ, กรม กองวิจัยทางการศึกษา. (2546 ข). **การติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตรสถานศึกษา ระดับมัธยมศึกษา.** กรุงเทพฯ: กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- วิชาการ, กรม กองวิจัยทางการศึกษา. (2546 ค). **รายงานการศึกษาความพร้อม การใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ปีการศึกษา 2546.** กรุงเทพฯ: กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- วิชาการ, กรม กองวิจัยทางการศึกษา. (2546 ง). **สรุปผลการใช้หลักสูตรสถานศึกษา :โครงการติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของโรงเรียนนาร่องและโรงเรียนเครือข่าย.** กรุงเทพฯ: กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- วิชาการ, กรม ศูนย์พัฒนาหลักสูตร. (2542). **การพัฒนารายวิชาสังคมศึกษาให้สอดคล้องกับท้องถิ่นในหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533.** พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: ศูนย์พัฒนาหลักสูตร กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- วิชาการและมาตรฐานการศึกษา, สำนัก กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). **รายชื่อโรงเรียนนาร่องเครือข่าย เครือข่ายนาร่องปฏิรูป 5 จังหวัด การใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544.** กรุงเทพฯ: สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- วิชาการและมาตรฐานการศึกษา, สำนัก กระทรวงศึกษาธิการ. (2548). **การใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานตามทัศนะของครูผู้สอน.** กรุงเทพฯ: สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา.

- วิฑูรย์ เจริญอาชาชัย. (2545). การศึกษาการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียน
แกนนำ สังกัดกองการศึกษาสงเคราะห์ กรมสามัญศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต
สาขาวิชานิติศาสตร์ศึกษาและพัฒนาหลักสูตร คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริชัย กาญจนวาสี, ทวีวัฒน์ ปิตยานนท์, และ ดิเรก ศรีสุขโข. (2547). การเลือกใช้สถิติที่เหมาะสม
สำหรับการวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: บุญศิริการพิมพ์.
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. (2545). หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544. พิมพ์ครั้งที่ 3.
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- ส.วาสนา ประवालพุกภัย. (2548). สถานภาพการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน: ความสำเร็จ
ปัญหาอุปสรรค ระดับปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- สมหมาย สว่างวัฒนารักษ์. (2546). การศึกษาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร
สถานศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
จังหวัดนนทบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ศึกษาและพัฒนา
หลักสูตร คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, มยุรี จารุปาน, และ กรรณิการ์ บารมี. (2545). การพัฒนาวิชาชีพครู.
กรุงเทพฯ: สำนักงานปฏิรูปการศึกษา.
- สำลี ทองธิว. (2545). หลักและแนวปฏิบัติในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา: กรณีวิชา
วิทยาศาสตร์ระดับประถมศึกษา. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุชาดา ้วยวุฒิ. (2546). สารการเรียนรู้ 70:30. วารสารการศึกษาทศ 26 (มกราคม): 3-6.
- สุภรณ์ สภาพงศ์ และ ชาตรี มณีโกศล. (2545). ความหมายและความสำคัญของสารการเรียนรู้
ตามหลักสูตรใหม่. สถานปฏิรูป 5 (เม.ย.): 52-53.
- เสาวนีย์ เขียวโรจน์. (2544). การศึกษาการดำเนินงานและปัญหาการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นกลุ่ม
วิชาสังคมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอน
สังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- หรรษา นิลวิเชียร. (2547). การพัฒนาหลักสูตรโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน : หลักการและแนวปฏิบัติ.
ปัตตานี: โครงการสนับสนุนการผลิตตำรา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
วิทยาเขตปัตตานี.
- อาชญญา รัตนอุบล. (2547). การเสริมสร้างพลังบุคคลในองค์กร. วารสารครุศาสตร์ 33
(กรกฎาคม-ตุลาคม): 87-94.
- แฮริส, ดักลาส และ จูดี, คาร์. (2545). หลักสูตรมาตรฐานแห่งชาติ...สู่ชั้นเรียน. แปลโดย รุ่งนภา
นุตราวงศ์. กรุงเทพฯ: สถาบันการแปลหนังสือ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.

ภาษาอังกฤษ

- Armstrong, D. (2003). **Curriculum today**. New Jersey: Merrill Prentice Hall.
- Barr, R.; Barth, J. and Shermis, S. (1977). **Defining the social studies**. (Bulletin 51).
Washington, DC.: National Council for the Social Studies.
- Beane, J.; Toepfer, C. and Alessi, S. (1986). **Curriculum planning and development**. Boston:
Allyn and Bacon.
- Beauchamp, G. (1968). **Curriculum theory**. 2nd ed. Wilmette, IL.: KAGG Press.
- Bolstad, R. (2004). **School-based curriculum development: principles, processes, and practices**. Wellington: New Zealand Council for Educational Research.
- Chapin, J. (2003). **A practical guide to secondary social studies**. Boston: Allyn and Bacon.
- Chen, H.L.S. and Chung, J. (2000). **School improvement in Taiwan: Problems and possibilities: The implementation of school-based curriculum development**. Paper presented at the thirteenth annual conference of the international congress for school effectiveness and improvement, January 4-8, Hong Kong.
- Dool, R. (1992). **Curriculum improvement : Decision making and process**. 8th ed. Needham Heights, MA.: Allyn and Bacon.
- Dynneson, T.; Gross, R. and Berson, M. (2003). **Designing effective instruction for secondary social studies**. 3rd ed. New Jersey: Merrill Prentice Hall.
- Eggleston, J. (1980). **School-based curriculum development in Britain: A collection of case studies**. London: Routledge&Kegan Paul.
- Good, C. (ed.) (1973). **Dictionary of education**. 3rd ed. New York: McGraw-Hill.
- Gordon, S. (2004). **Professional development for school improvement: Empowering learning communities**. Boston: Pearson Education.
- Jay, Jordan H. (1995). **The social studies curriculum in Missouri secondary schools: 1995**[Online]. Available from: <http://wwwlib.umi.com/dissertations/fullcit/9705350>
[2004, July 28]
- Killion, J. (1993). Staff development and curriculum development : Two sides of the same coin.
Journal of Staff Development 14 (1): 38-41.
- Marsh, C. (1997). **Perspectives: Key concepts for understanding curriculum 1**. London: The Falmer Press.

- Marsh, C. (2004). **Key concepts for understanding curriculum**. 3rd ed. London: RoutledgeFalmer.
- Marsh, C. and Willis, G. (2003). **Curriculum : Alternative approaches, ongoing issues**. 3rd ed. New Jersey: Merrill Prentice Hall.
- National Council for the Social Studies. (1994). **Expectations of excellence : Curriculum standards for social studies**. (Bulletin 89). Washington, DC.: National Council for the Social Studies.
- Oliva, P. (1982). **Developing the curriculum**. Boston: Little, Brown.
- Ornstein, A. and Hunkins, F. (2004). **Curriculum : Foundations, principles, and issues**. 4th ed. Boston: Pearson Education.
- Rungnapa Nutravong. (2002). **School-based curriculum decision-making: A study of the Thailand reform experiment**. Doctoral Dissertation. Indiana University.
- Rutherford, D. and Boehm, R. (2004). Round two: Standards writing and implementation in the social studies. **The Social Studies** 95 (November / December): 231-238.
- Saylor, G.; Alexander, W.; and Lewis, A. (1981). **Curriculum planning for better teaching and learning**. 4th ed. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Taba, H. (1962). **Curriculum development: Theory and practice**. New York: Hartcourt Brace and World Inc.
- Tanner, D. and Tanner, L. (1995). **Curriculum development: Theory into practice**. 3rd ed. New York: Merrill.
- Trump, L. and Miller, D. (1973). **Secondary school curriculum improvement: Challenges, humanism, accountability**. 2nd ed. Boston: Allyn and Bacon.
- Tyler, R. (2004). Basic principles of curriculum and instruction. In Flinders, D. and Thornton, S. (eds.), **The curriculum studies reader**, pp 51-59. 2nd ed. New York: RoutledgeFalmer.
- Wang, Jianjun. (2003). The professional development of teachers involved in collaborative curriculum change: The case of New Basic Education Project in Shanghai. **Dissertation Abstracts International** 63 (April): 3466.
- Wiles, J. and Bondi, J. (2002). **Curriculum development: A guide to practice**. 6th ed. New Jersey: Merrill Prentice Hall.

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

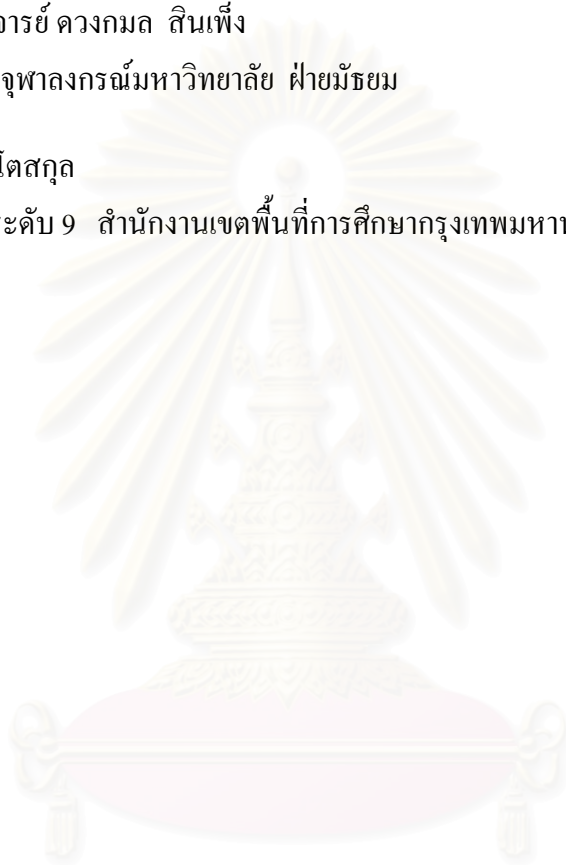

ภาคผนวก ก. รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ

1. รองศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ศรี ปาณะกุล
ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดวงกมล สิ้นเพ็ง
โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม
3. อาจารย์ มาลี โตสกุล
ศึกษานิเทศก์ ระดับ 9 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารุงเทพมหานคร เขต 2

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ข. แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสอบถาม

เรื่อง การดำเนินงานและปัญหาการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ช่วงชั้นที่ 3 และ 4

คำชี้แจง

แบบสอบถามฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการดำเนินงานและปัญหาการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ ในระดับช่วงชั้นที่ 3 และ 4 โดยข้อมูลที่ได้รับจากการตอบแบบสอบถามนี้ผู้วิจัยเชื่อว่าจะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานทางการศึกษาต่างๆ ในการช่วยเหลือ ส่งเสริมและสนับสนุนโรงเรียนในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ ให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการศึกษาของประเทศให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น

แบบสอบถามชุดนี้ประกอบด้วย 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยมีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ และแบบปลายเปิด

ตอนที่ 2 สอบถามเกี่ยวกับการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ โดยมีลักษณะเป็นแบบสอบถามแบบตรวจสอบรายการ แบบเลือกตอบและแบบปลายเปิด

ตอนที่ 3 สอบถามเกี่ยวกับปัญหาการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ โดยมีลักษณะเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 4 ระดับ

ขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามทุกข้อและส่งแบบสอบถามให้ผู้วิจัยหลังจากที่ได้รับภายใน 1 สัปดาห์ และขอขอบพระคุณท่านที่ให้ความร่วมมือในการวิจัยในครั้งนี้

ตัวอย่างการทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง

0. โรงเรียนของท่านมีการเตรียมความพร้อมในด้านการทำงานเป็นทีมอย่างไร

ไม่มี	มี
—	✓

รายการ

- การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถด้านการทำงานเป็นทีม (ถ้ามีโปรดขีด ✓ ในข้อที่โรงเรียนได้เตรียมความพร้อมโดยตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
  - การแก้ไขความขัดแย้ง
  - การรับรู้ความสามารถและบทบาททั้งของตนเองและผู้อื่นในทีม

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง เพียงหนึ่งตัวเลือกและเติมข้อความในช่องว่างที่กำหนดให้ตรงกับความเป็นจริงของท่านที่สุด

- เพศ ชาย หญิง
- อายุ 21 - 30 ปี 31 - 40 ปี
 41 - 50 ปี 51 ปีขึ้นไป
- วุฒิการศึกษาสูงสุด
  - ต่ำกว่าปริญญาตรี สาขาวิชา _____
  - ปริญญาตรี สาขาวิชา _____
  - ปริญญาโท สาขาวิชา _____
  - ปริญญาเอก สาขาวิชา _____
- จำนวนครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (นับรวมหัวหน้าหมวด)
  - 1-4 คน 5-8 คน
  - 9-12 คน มากกว่า 12 คน
- ขนาดของโรงเรียน
  - ขนาดเล็ก ขนาดกลาง
  - ขนาดใหญ่ ขนาดใหญ่พิเศษ

ตอนที่ 2 การดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ช่วงชั้นที่ 3 และ 4

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง เพียงหนึ่งตัวเลือกและเติมข้อความในช่องว่างที่กำหนดให้ตรงกับความเป็นจริงเกี่ยวกับการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ในโรงเรียนของท่าน

การเตรียมความพร้อม

1) โรงเรียนของท่านมีการเตรียมความพร้อมอย่างไร

ไม่มี	มี	รายการ
.....	.....	1. การจัดทำแผนปฏิบัติงานการพัฒนาหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา
.....	.....	2. การจัดทำปฏิทินปฏิบัติงานการพัฒนาหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา
.....	.....	3. การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถด้านการทำงานเป็นทีม (ถ้ามีโปรดขีด ✓ ในช่องที่โรงเรียนได้เตรียมความพร้อม โดยตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) ☐ การแก้ไขความขัดแย้ง ☐ การรับรู้ความสามารถและบทบาททั้งของตนเองและผู้อื่นในทีม ☐ การสื่อสารกับทีมงานอย่างมีประสิทธิภาพ ☐ อื่นๆ โปรดยกตัวอย่าง _____
.....	.....	4. การกำหนดขอบข่ายบทบาทและหน้าที่ของคณะกรรมการกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ อย่างชัดเจน
.....	.....	5. การส่งเสริมให้ครูในกลุ่มสาระสังคมศึกษาฯ เข้าร่วมการประชุม/อบรม/สัมมนา ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษากับหน่วยงานภายนอกโรงเรียน (ถ้ามีโปรดขีด ✓ ในช่องที่โรงเรียนได้เตรียมความพร้อม โดยเลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) ☐ ภาพรวมของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ☐ การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ☐ การกำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและสาระการเรียนรู้ ☐ การจัดทำหน่วยการเรียนรู้ ☐ การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ ☐ อื่นๆ โปรดยกตัวอย่าง _____

ไม่มี	มี	รายการ
.....	.....	<p>6. การอบรมด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาหรือที่เกี่ยวข้อง และ โปรแกรมหน่วยงานที่เป็นผู้จัด (ถ้ามี โปรดขีด ✓ และสามารถเลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ สถานศึกษา ☐ กระทรวงศึกษาธิการ ☐ คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ☐ องค์กร/สมาคมวิชาชีพ เช่น ครูสภา สภาการศึกษาแห่งชาติ ☐ สถานประกอบการของเอกชน ☐ อื่นๆ โปรดระบุ _____
.....	.....	<p>7. การจัดเตรียมเอกสาร หนังสือ ตำรา หรือวัสดุที่ให้ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาแก่บุคลากรผู้มีหน้าที่ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา</p>
.....	.....	<p>8. การศึกษาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2544 และเอกสารประกอบหลักสูตร (ถ้ามี โปรดขีด ✓ ในข้อที่ได้ศึกษา และ เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ☐ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2544 ☐ สาระและมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ ☐ คู่มือการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ ☐ แนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ☐ อื่นๆ โปรดระบุ _____
.....	.....	<p>9. การสำรวจสารสนเทศพื้นฐานของชุมชนเพื่อการพัฒนาหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ (ถ้ามีโปรดขีด ✓ ในข้อที่ได้มีการสำรวจข้อมูล และเลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ สารสนเทศด้านความต้องการของท้องถิ่น ☐ สารสนเทศด้านภูมิปัญญาของท้องถิ่น ☐ สารสนเทศด้านการประกอบอาชีพของคนในท้องถิ่น ☐ สารสนเทศด้านความเชื่อและศาสนา ☐ อื่นๆ โปรดระบุ _____

ไม่มี	มี	รายการ
.....	.....	10. การสำรวจสารสนเทศพื้นฐานของ <u>สถานศึกษา</u> เพื่อการพัฒนาหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ (ถ้ามีโปรดขีด ✓ ในข้อที่ได้มีการสำรวจข้อมูล และเลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) <ul style="list-style-type: none"> ☐ สารสนเทศด้านครู เช่น จำนวน คุณวุฒิ ความสนใจ ☐ สารสนเทศด้านผู้เรียน เช่น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความสนใจ ☐ สารสนเทศด้านสถานศึกษา เช่น โปรแกรมที่เปิดสอน อาคารสถานที่ ☐ อื่นๆ โปรดระบุ _____
.....	.....	11. การนำข้อมูลพื้นฐานที่สำรวจได้มาใช้ในการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ (เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) <ul style="list-style-type: none"> ☐ พัฒนานุเคราะห์ของสถานศึกษา ☐ จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา (วิสัยทัศน์ ภารกิจ และเป้าหมาย) ☐ จัดทำสาระของหลักสูตร กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ ☐ อื่นๆ โปรดระบุ _____
.....	.....	12. การสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาหลักสูตรกลุ่มสาระสังคมศึกษาฯ (ถ้ามีโปรดขีด ✓ ในข้อที่ได้มีการเตรียมความพร้อม และเลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) <ul style="list-style-type: none"> ☐ การจัดสรรงบประมาณสนับสนุนการพัฒนาหลักสูตรของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ ☐ การปรับลดชั่วโมงการสอนของครูเพื่อการจัดทำหลักสูตร กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ ☐ การนำบุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ ไปศึกษาดูงานการพัฒนาหลักสูตรที่สถานศึกษาอื่น ☐ อื่นๆ โปรดยกตัวอย่าง _____
.....	.....	13. การกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจและเป้าหมายของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ (ถ้ามีโปรดขีด ✓ ในรายละเอียด) <ul style="list-style-type: none"> ☐ นำมาจากแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน ☐ นำมาจากหนังสือ “สาระและมาตรฐานการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ” ☐ ปรับปรุงจากแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา และหนังสือ “สาระและมาตรฐานการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ” ☐ อื่นๆ โปรดระบุ _____

การจัดทำสาระของหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

- 1) ระยะเวลาที่ใช้ในการพัฒนาหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ
- 1-6 เดือน 7-12 เดือน
- 13-18 เดือน มากกว่า 18 เดือน
- 2) ช่วงเวลาที่ใช้ในการพัฒนาหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- ในเวลาราชการ ตอนเย็นหลังเวลาราชการ
- วันหยุดราชการ(เสาร์, อาทิตย์) ช่วงปิดภาคการศึกษา
- 3) ลักษณะการจัดทำหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ
- จัดทำหลักสูตรพร้อมกันในทุกระดับชั้น คือ ม.1 - ม.3, ม.4 - ม.6
- จัดทำหลักสูตรในลักษณะคู่ขนานตามระยะเวลาการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เช่น ม.1 กับ ม.4 ในปีแรก, ม.2 กับ ม.5 ในปีที่สอง, และ ม.3 กับ ม.6 ในปีที่สาม
- อื่นๆ โปรดอธิบาย _____
- 4) จำนวนชั่วโมงเรียนขั้นต่ำของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ ที่โรงเรียนของท่านจัดให้กับผู้เรียนในระดับช่วงชั้นที่ 3
- ม. 1 จำนวนชั่วโมง ตามสาระการเรียนรู้ขั้นพื้นฐานและสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม / ปี
- อย่างน้อย 120 ชั่วโมง / ปี
- อย่างน้อย 140 ชั่วโมง / ปี
- อย่างน้อย 160 ชั่วโมง / ปี
- อื่นๆ โปรดระบุ _____
- ม. 2 จำนวนชั่วโมง ตามสาระการเรียนรู้ขั้นพื้นฐานและสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม / ปี
- อย่างน้อย 120 ชั่วโมง / ปี
- อย่างน้อย 140 ชั่วโมง / ปี
- อย่างน้อย 160 ชั่วโมง / ปี
- อื่นๆ โปรดระบุ _____

ม. 3 จำนวนชั่วโมง ตามสาระการเรียนรู้ขั้นพื้นฐานและสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม / ปี

- อย่างน้อย 120 ชั่วโมง / ปี
- อย่างน้อย 140 ชั่วโมง / ปี
- อย่างน้อย 160 ชั่วโมง / ปี
- อื่นๆ โปรดระบุ _____

5) จำนวนหน่วยกิตรวมขั้นต่ำของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ ที่โรงเรียนของท่านจัดให้กับผู้เรียนในระดับช่วงชั้นที่ 4

5.1) แผนการเรียนทางวิทย์

จำนวนหน่วยกิต ตามสาระการเรียนรู้ขั้นพื้นฐาน คือ _____ หน่วยกิต

จำนวนหน่วยกิต ตามสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม คือ _____ หน่วยกิต

5.2) แผนการเรียนทางศิลป์

จำนวนหน่วยกิต ตามสาระการเรียนรู้ขั้นพื้นฐาน คือ _____ หน่วยกิต

จำนวนหน่วยกิต ตามสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม คือ _____ หน่วยกิต

5.3) ไม่แบ่งแผนการเรียน (สำหรับโรงเรียนที่ไม่แบ่งแผนการเรียน)

จำนวนหน่วยกิต ตามสาระการเรียนรู้ขั้นพื้นฐาน คือ _____ หน่วยกิต

จำนวนหน่วยกิต ตามสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม คือ _____ หน่วยกิต

6) การนำเอกสาร “รายละเอียดสาระการเรียนรู้แกนกลาง” (หลักสูตร 70:30) ที่กระทรวง ศึกษาธิการจัดทำขึ้นมาใช้ในกระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

ไม่มี	มี	รายการ
.....	.....	1. หนังสือการจัดสาระการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษา
.....	.....	2. หนังสือการจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธรศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา
.....	.....	3. หนังสือการจัดสาระการเรียนรู้อิสลามศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา

7) การกำหนดเวลาและจำนวนหน่วยกิต

ไม่มี	มี	รายการ
.....	.....	1. กำหนดเวลาเรียนให้ยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนการสอน (เวลาเรียนมีความยาวนานไม่เท่ากันในทุกสัปดาห์ เช่น ในสัปดาห์แรกเรียน 2 ชั่วโมง สัปดาห์ที่สองเรียน 3 ชั่วโมง)
.....	.....	2. มีการกำหนดเวลาเรียนแบบตายตัว (เวลาเรียนยาวนานเท่ากันในทุกสัปดาห์)

8) การกำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

ไม่มี	มี	รายการ
.....	.....	1. การนำเอกสาร “รายละเอียดสาระการเรียนรู้แกนกลาง” (หลักสูตร 70:30) ที่กระทรวงศึกษาธิการจัดทำขึ้นมาใช้ (ถ้ามีโปรดขีด ✓ ในข้อที่ดำเนินการ) <ul style="list-style-type: none"> ☐ นำมาเทียบเคียง/ตรวจสอบความครบถ้วนของหลักสูตรที่สถานศึกษาพัฒนาขึ้นเอง ☐ นำมาปรับใช้กับหลักสูตรสถานศึกษาที่อยู่ระหว่างการพัฒนา ☐ นำรายละเอียดสาระการเรียนรู้แกนกลางมาใช้แทนที่หลักสูตรที่สถานศึกษาได้พัฒนาขึ้น
.....	.....	2. การนำสภาพและปัญหาของชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น มากำหนดเป็นผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง และสาระการเรียนรู้

9) ลักษณะการจัดสาระในหลักสูตรรายวิชา

ระดับ	สาระที่มีในหลักสูตร (เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	ลักษณะการจัดสาระ
ม.1	☐ สาระที่ 1 ศาสนาฯ ☐ สาระที่ 2 หน้าที่พลเมืองฯ ☐ สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ ☐ สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์ ☐ สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์	☐ แยกเป็นรายวิชาตามสาระทั้ง 5 ☐ แยกสาระที่ 1 และรวมสาระที่ 2 – 5 เข้าด้วยกัน ☐ รวมทั้ง 5 สาระเข้าด้วยกัน ☐ อื่นๆ โปรดอธิบาย _____ _____

ระดับ	สาระที่มีในหลักสูตร (เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	ลักษณะการจัดสาระ
ม.2	☐ สาระที่ 1 ศาสนาฯ ☐ สาระที่ 2 หน้าที่พลเมืองฯ ☐ สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ ☐ สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์ ☐ สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์	☐ แยกเป็นรายวิชาตามสาระทั้ง 5 ☐ แยกสาระที่ 1 และรวมสาระที่ 2 – 5 เข้าด้วยกัน ☐ รวมทั้ง 5 สาระเข้าด้วยกัน ☐ อื่นๆ โปรดอธิบาย _____ _____
ม.3	☐ สาระที่ 1 ศาสนาฯ ☐ สาระที่ 2 หน้าที่พลเมืองฯ ☐ สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ ☐ สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์ ☐ สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์	☐ แยกเป็นรายวิชาตามสาระทั้ง 5 ☐ แยกสาระที่ 1 และรวมสาระที่ 2 – 5 เข้าด้วยกัน ☐ รวมทั้ง 5 สาระเข้าด้วยกัน ☐ อื่นๆ โปรดอธิบาย _____ _____
ม.4	☐ สาระที่ 1 ศาสนาฯ ☐ สาระที่ 2 หน้าที่พลเมืองฯ ☐ สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ ☐ สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์ ☐ สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์	☐ แยกเป็นรายวิชาตามสาระทั้ง 5 ☐ แยกสาระที่ 1 และรวมสาระที่ 2 – 5 เข้าด้วยกัน ☐ รวมทั้ง 5 สาระเข้าด้วยกัน ☐ อื่นๆ โปรดอธิบาย _____ _____
ม.5	☐ สาระที่ 1 ศาสนาฯ ☐ สาระที่ 2 หน้าที่พลเมืองฯ ☐ สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ ☐ สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์ ☐ สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์	☐ แยกเป็นรายวิชาตามสาระทั้ง 5 ☐ แยกสาระที่ 1 และรวมสาระที่ 2 – 5 เข้าด้วยกัน ☐ รวมทั้ง 5 สาระเข้าด้วยกัน ☐ อื่นๆ โปรดอธิบาย _____ _____
ม.6	☐ สาระที่ 1 ศาสนาฯ ☐ สาระที่ 2 หน้าที่พลเมืองฯ ☐ สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ ☐ สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์ ☐ สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์	☐ แยกเป็นรายวิชาตามสาระทั้ง 5 ☐ แยกสาระที่ 1 และรวมสาระที่ 2 – 5 เข้าด้วยกัน ☐ รวมทั้ง 5 สาระเข้าด้วยกัน ☐ อื่นๆ โปรดอธิบาย _____ _____

10) การดำเนินงานในการจัดทำคำอธิบายรายวิชา

ไม่มี	มี	รายการ
.....	.....	1. การนำคำอธิบายรายวิชาจากเอกสาร “รายละเอียดสาระการเรียนรู้แกนกลาง” (หลักสูตร 70:30) มาใช้ (ถ้ามีโปรดขีด ✓ ในข้อที่ตรงกับการดำเนินงาน) <ul style="list-style-type: none"> ☐ นำมาเทียบเคียงและตรวจสอบความครบถ้วนของคำอธิบายรายวิชา ☐ นำมาปรับใช้กับคำอธิบายรายวิชาที่อยู่ระหว่างการจัดทำ ☐ นำคำอธิบายรายวิชาในรายละเอียดสาระการเรียนรู้แกนกลางมาใช้แทนที่คำอธิบายรายวิชาที่สถานศึกษาได้จัดทำขึ้น
.....	.....	2. กำหนดชื่อรายวิชาเพิ่มเติมขึ้นเอง (ถ้ามี โปรดขีด ✓ ในข้อที่ตรงกับการดำเนินงาน และสามารถเลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) <ul style="list-style-type: none"> ☐ กำหนดโดยใช้ชื่อกลุ่มสาระการเรียนรู้ เช่น สังคมศึกษา 1, สังคมศึกษา 2 ☐ กำหนดโดยใช้ชื่อสาระการเรียนรู้ เช่น พระพุทธศาสนา 2, ภูมิศาสตร์ 1 ☐ กำหนดชื่อรายวิชาโดยสะท้อนเนื้อหาสาระที่อยู่ภายในรายวิชา เช่น เมืองไทยของเรา, ประวัติและลัทธิทางการเมือง ☐ กำหนดแบบผสมผสาน เช่น สังคมศึกษา 2 : ภูมิศาสตร์กายภาพ, พระพุทธศาสนา 1 : ประวัติศาสนาและหลักธรรมที่สำคัญ
.....	.....	3. การเขียนคำอธิบายรายวิชา ตามรูปแบบของกระทรวงศึกษาธิการ (ถ้ามี โปรดขีด ✓ ในข้อที่ตรงกับการดำเนินงาน และสามารถเลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) <ul style="list-style-type: none"> ☐ เขียนคำอธิบายรายวิชาโดยระบุผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง สาระการเรียนรู้ จำนวน เวลาเรียน และเฉพาะในช่วงชั้นที่ 4 มีการระบุจำนวนหน่วยกิต ☐ เขียนคำอธิบายรายวิชาโดยระบุผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง สาระการเรียนรู้ จำนวน เวลาเรียน และเฉพาะในช่วงชั้นที่ 4 มีการระบุจำนวนหน่วยกิต และระบุกิจกรรมการเรียนรู้ ☐ เขียนคำอธิบายรายวิชา โดยระบุผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง สาระการเรียนรู้ จำนวน เวลาเรียน และเฉพาะในช่วงชั้นที่ 4 มีการระบุจำนวนหน่วยกิต กิจกรรมการเรียนรู้ และระบุวิธีการวัดและประเมินผล

11) การดำเนินงานในการจัดทำหน่วยการเรียนรู้

ไม่มี	มี	รายการ
.....	.....	1. จัดทำหน่วยการเรียนรู้แยกตามสาระการเรียนรู้
.....	.....	2. จัดทำหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการในกลุ่มสาระการเรียนรู้
.....	.....	3. การจัดทำหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ (ถ้ามี โปรดขีด✓ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่มีการบูรณาการและตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) ☐ ภาษาไทย ☐ คณิตศาสตร์ ☐ วิทยาศาสตร์ ☐ สุขศึกษาและพลศึกษา ☐ ศิลปะ ☐ การงานอาชีพและเทคโนโลยี ☐ ภาษาต่างประเทศ
.....	.....	4. กำหนดให้หน่วยการเรียนรู้แต่ละหน่วยมีความสัมพันธ์และความต่อเนื่องกัน

12) การดำเนินงานจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้

ไม่มี	มี	รายการ
.....	.....	1. จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบที่กระทรวงศึกษาธิการนำเสนอ (โปรดขีด✓ ใน องค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้ และตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) ☐ มาตรฐานการเรียนรู้ ☐ เวลาที่ใช้สอน ☐ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ☐ สาระการเรียนรู้ ☐ กระบวนการจัดการเรียนรู้ ☐ กระบวนการวัดและประเมินผล ☐ แหล่งการเรียนรู้ ☐ อื่นๆ โปรดระบุ _____
.....	.....	2. การปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้
.....	.....	3. มีแผนการจัดการเรียนรู้ครบถ้วนทุกรายวิชาในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ถ้าไม่มี โปรดระบุจำนวนรายวิชาที่ไม่มีแผนการจัดการเรียนรู้ _____

- 13) บุคลากรที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระสังคมศึกษาฯ (โปรดขีด✓ ในช่อง
บุคลากรที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร และสามารถเลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

การมีส่วนร่วม	บุคลากร ในกลุ่ม สาระ	หัวหน้า กลุ่ม สาระ	ผู้บริหาร สถาน ศึกษา	ผู้เชี่ยวชาญ- ชาญจาก ภายนอก	คณะกรรมการ การสถาน ศึกษา
1. การเตรียมความพร้อม					
1.1 การสร้างความตระหนักให้แก่บุคลากร.....	.....	.....	.....	.....	.....
1.2 การพัฒนาบุคลากรด้านความรู้และทักษะใน การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา.....	.....	.....	.....	.....	.....
1.3 การแต่งตั้งกรรมการและอนุกรรมการของ สถานศึกษาเพื่อพัฒนาหลักสูตร.....	.....	.....	.....	.....	.....
1.4 การรวบรวมและจัดทำข้อมูลสารสนเทศของ สถานศึกษา.....	.....	.....	.....	.....	.....
1.5 การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา.....	.....	.....	.....	.....	.....
2. การจัดทำสาระของหลักสูตรกลุ่มสาระสังคมศึกษา					
2.1 การกำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปี/ รายภาค.....	.....	.....	.....	.....	.....
2.2 การกำหนดสาระการเรียนรู้รายปี/รายภาค....	.....	.....	.....	.....	.....
2.3 การกำหนดเวลาและจำนวนหน่วยกิต.....	.....	.....	.....	.....	.....
2.4 การจัดทำคำอธิบายรายวิชา.....	.....	.....	.....	.....	.....
2.5 การจัดทำหน่วยการเรียนรู้.....	.....	.....	.....	.....	.....
2.6 การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้.....	.....	.....	.....	.....	.....
3. การตรวจสอบหลักสูตร กลุ่มสาระสังคมศึกษาฯ					
3.1 การพัฒนาระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการ ตรวจสอบหลักสูตร.....	.....	.....	.....	.....	.....
3.2 ตรวจสอบความครบถ้วนของหลักสูตรตาม มาตรฐานและสาระการเรียนรู้.....	.....	.....	.....	.....	.....
3.3 ตรวจสอบความเชื่อมโยงของหลักสูตรกับ มาตรฐานและสาระการเรียนรู้.....	.....	.....	.....	.....	.....
3.4 ตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาหลักสูตร..	.....	.....	.....	.....	.....
3.5 ตรวจสอบความซ้ำซ้อนของหลักสูตร.....	.....	.....	.....	.....	.....

- 14) การประชุมเพื่อมอบหมายงานให้กับคณะกรรมการกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ เป็น**รายบุคคล** (โปรดขีด ✓ ในข้อที่ตรงกับการดำเนินงานและสามารถเลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- แบ่งงานตามความสนใจของครู   แบ่งงานตามความเชี่ยวชาญของครู
- แบ่งงานตามระดับชั้นที่ครูสอน   แบ่งงานตามความเห็นของหัวหน้ากลุ่มสาระ
- 15) การประชุมเพื่อมอบหมายงานให้กับคณะกรรมการกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ เป็น**รายกลุ่ม** (โปรดขีด ✓ ในข้อที่ตรงกับการดำเนินงาน และสามารถเลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- แบ่งงานตามความสนใจของครู   แบ่งงานตามความเชี่ยวชาญของครู
- แบ่งงานตามระดับชั้นที่ครูสอน   แบ่งงานตามความเห็นของหัวหน้ากลุ่มสาระ
- 16) ความถี่ของการประชุมเพื่อมอบหมายงาน สอบถามความก้าวหน้า ปัญหาและอุปสรรคของคณะกรรมการกลุ่มสาระสังคมศึกษาฯ (ถ้ามี โปรดระบุความถี่โดยขีด ✓ ในข้อที่ตรงกับการดำเนินงาน)
- มากกว่าสัปดาห์ละครั้ง โปรดระบุความถี่ _____
- สัปดาห์ละ 1 ครั้ง
- เดือนละ 1 ครั้ง
- น้อยกว่าเดือนละครั้ง โปรดระบุความถี่ _____

การตรวจสอบหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ

- 1) การดำเนินงานตรวจสอบหลักสูตร (สามารถเลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- ตรวจสอบความครบถ้วนของหลักสูตรตามมาตรฐานและสาระการเรียนรู้
- ตรวจสอบความเชื่อมโยงของหลักสูตรกับมาตรฐานและสาระการเรียนรู้
- ตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาหลักสูตร
- ตรวจสอบความซ้ำซ้อนของหลักสูตร
- 2) วิธีการตรวจสอบงานที่ได้มอบหมายให้บุคคลต่างๆ (ถ้ามี โปรดขีด ✓ ในวิธีที่ตรงกับการดำเนินงานและเลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- สังเกตการทำงานของบุคคลต่างๆ ตามภารกิจที่พวกเขาได้รับมอบหมาย
- สอบถามความคืบหน้าของงานที่ได้มอบหมายอย่างไม่เป็นทางการ
- สอบถามความคืบหน้าของงานที่ได้มอบหมายอย่างเป็นทางการ เช่น ในเวลาประชุม
- ส่งหนังสือเวียนให้บุคคลที่รับมอบหมายงานได้ส่งงานตามเวลาที่กำหนด
- อื่นๆ โปรดอธิบาย _____

ตอนที่ 3 ปัญหาการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา
ศาสนาและวัฒนธรรม ช่วงชั้นที่ 3 และ 4

คำชี้แจง โปรดขีดเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ที่ตรงกับความเป็นจริงเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ ในโรงเรียนของท่าน

รายการ	ระดับปัญหาการดำเนินงาน			
	มากที่สุด	มาก	น้อย	น้อยที่สุด
ปัญหาการดำเนินงานด้านการเตรียมความพร้อม				
1. การวางแผนการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ.....	.....	.....	.....	.....
2. การพัฒนาบุคลากรเพื่อการทำงานเป็นทีม.....	.....	.....	.....	.....
3. การพัฒนาความรู้ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ.....	.....	.....	.....	.....
4. การสำรวจสารสนเทศพื้นฐานของสถานศึกษา.....	.....	.....	.....	.....
5. การสำรวจสารสนเทศพื้นฐานของชุมชน.....	.....	.....	.....	.....
6. งบประมาณในการเตรียมความพร้อม.....	.....	.....	.....	.....
7. อื่นๆ โปรดระบุ.....	.....	.....	.....	.....
ปัญหาการดำเนินงานด้านการจัดทำสาระของหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ				
8. ความไม่พอเพียงด้านเวลาที่ใช้จัดทำหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ.....	.....	.....	.....	.....
9. ความไม่พอเพียงด้านความรู้ในการพัฒนาหลักสูตร กลุ่มสาระสังคมศึกษาฯ.....	.....	.....	.....	.....
10. การขาดความสนใจและไม่เห็นความสำคัญของการพัฒนาหลักสูตร กลุ่มสาระสังคมศึกษาฯ.....	.....	.....	.....	.....
11. ขาดการสนับสนุนด้านงบประมาณ.....	.....	.....	.....	.....
12. การกำหนดโครงสร้าง เวลา และจำนวนหน่วยกิต ของหลักสูตร กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ.....	.....	.....	.....	.....

รายการ	ระดับปัญหาการดำเนินงาน			
	มากที่สุด	มาก	น้อย	น้อยที่สุด
13. การกำหนดผลการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้.....	.....	.....	.....	.....
14. การจัดทำคำอธิบายรายวิชา.....	.....	.....	.....	.....
15. การจัดทำหน่วยการเรียนรู้.....	.....	.....	.....	.....
16. การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้.....	.....	.....	.....	.....
17. การทำงานเป็นทีม.....	.....	.....	.....	.....
18. การมีส่วนร่วมของบุคลากรในโรงเรียนในการพัฒนาหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา.....	.....	.....	.....	.....
19. การมีส่วนร่วมของบุคลากรภายในชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา.....	.....	.....	.....	.....
20. การมีส่วนร่วมของผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอนในการพัฒนาหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา... ..	.....	.....	.....	.....
21. การประชุมเพื่อปรึกษาหารือกันของทีมงานพัฒนาหลักสูตรกลุ่มสาระสังคมศึกษา.....	.....	.....	.....	.....
22. การมอบหมายงานให้กับบุคลากรภายในกลุ่มสาระ.....	.....	.....	.....	.....
23. การดำเนินงานพัฒนาหลักสูตร กลุ่มสาระสังคมศึกษา ตามแผนและปฏิทินปฏิบัติงานที่ได้วางไว้.....	.....	.....	.....	.....
24. อื่นๆ โปรดระบุ.....	.....	.....	.....	.....
ปัญหาการตรวจสอบหลักสูตรกลุ่มสาระสังคมศึกษา				
25. การพัฒนาระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการตรวจสอบ.....	.....	.....	.....	.....
26. การตรวจสอบความก้าวหน้าของงานที่ได้มอบหมาย.....	.....	.....	.....	.....
27. การตรวจสอบความครบถ้วน ความเชื่อมโยง ความถูกต้อง และความซ้ำซ้อนของหลักสูตร.....	.....	.....	.....	.....
28. อื่นๆ โปรดระบุ.....	.....	.....	.....	.....

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นายกิตติศักดิ์ ลักษณะ เกิดวันที่ 28 สิงหาคม พ.ศ. 2524 ที่กรุงเทพมหานครฯ สำเร็จ การศึกษาระดับมัธยมศึกษาจากโรงเรียนเทพศิรินทร์วิทยาลัย เมื่อปีการศึกษา 2541 ปริญญา ศึกษาศาสตร์บัณฑิต เกียรตินิยมอันดับ 2 สาขาวิชาสังคมศึกษา จากมหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขต พระราชวังสนามจันทร์ เมื่อปีการศึกษา 2545 และต่อมาได้เข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาโท สาขาวิชา การสอนสังคมศึกษา ภาควิชาหลักสูตร การสอนและเทคโนโลยีการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2546 โดยในระหว่างที่ศึกษาอยู่นั้นได้รับทุนผู้ช่วยสอน (Teaching Assistance) ประจำภาควิชามัธยมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และ ทุนสนับสนุนการทำวิทยานิพนธ์จากบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย